

Gebiedsontwikkeling middels zelforganisatie in Nederland

casestudie Almere Oosterwold

Universiteit Utrecht

Student: Olivier-Bas Meijer

Studentnummer: 3897826

E-mailadres: o.meijer@students.uu.nl

Onderdeel: Masterthesis Finale versie

Cursuscode: GEO4-3111

Aantal ECT's: 30

Masterprogramma: Spatial Planning – Universiteit Utrecht

Faculteit: Geowetenschappen

Begeleider: Prof. dr. T.J.M. Spit

Datum: 22 -9- 2017

Bron figuur titelpagina: Maak Oosterwold, 2017

Titel: Gebiedsontwikkeling middels zelforganisatie in Nederland

Ondertitel: Casestudie Almere Oosterwold

Student: Olivier-Bas Meijer

Studentnummer: 3897826

E-mailadres: o.meijer@students.uu.nl

Onderdeel: Masterthesis Finale versie

Cursuscode: GEO4-3111

Aantal ECT's: 30

Masterprogramma: Spatial Planning – Universiteit Utrecht

Faculteit: Geowetenschappen

Begeleider: Prof. dr. T.J.M. Spit

Datum: 22 -9- 2017

Universiteit Utrecht

Voorwoord

Voor u ligt het eindresultaat van de masterthesis die ik heb geschreven ter afronding van de master *Spatial Planning* aan de Universiteit van Utrecht. In dit onderzoek heb ik gebiedsontwikkeling middels zelforganisatie in Nederland onderzocht aan de hand van de case Almere Oosterwold.

Voorafgaand aan mijn masteropleiding heb ik de bacheloropleiding *Sociale Geografie en Planologie* aan de Universiteit van Utrecht gevolgd. Tijdens deze studie heb ik kennis gemaakt met vele stromingen binnen deze studie en is mijn interesse voor planologie ontstaan. Hierdoor heb ik tijdens mijn bachelorthesis al gekozen voor een planologisch onderwerp: Winkelleegstand en gemeentelijk beleid.

Tijdens de masteropleiding heb ik kennis gemaakt met de vele vormen en invalshoeken wat betreft governance. Tijdens de cursussen *Smart Urban Governance* en *Planning for Sustainable cities* raakte ik al gefascineerd door het begrip zelforganisatie en de verschillen die erbij bestaan in vergelijking met de Nederlandse ruimtelijk ordening.

Dit onderwerp kwam ook weer terug in de afstudeerstage die ik heb gelopen bij het Rijksvastgoedbedrijf stagegelopen bij het project Almere Oosterwold onder begeleiding van Gerard Slingerland. Tijdens deze stage heb ik een analyse van de ontwikkelplannen van de initiatiefnemers uitgevoerd, alwaar ik erachter kwam dat zelforganisatie in Nederland mogelijk was.

Voorts wil ik mijn dank uitten voor de ondersteuning die ik heb ontvangen tijdens het schrijven van mijn thesis. Ten eerste wil ik mijn begeleider, Prof. Dr. Tejo Spit bedanken voor de onmisbare hulp die hij mij heeft geboden om ervoor te zorgen dat ik op het juiste pad zou blijven. Daarnaast wil ik Gerard Slingerland bedanken voor de ontzettend leerzame en leuke tijd die ik heb gehad bij het Rijksvastgoedbedrijf. Ten derde wil ik alle respondenten bedanken voor de tijd die zij voor mij voor het afnemen van de interviews hebben vrijgemaakt, en in het bijzonder Jos Wits, voor het uit de Oosterwoldse klei slepen van mijn auto. Tenslotte wil ik vrienden en familie bedanken voor alle steun tijdens het schrijven van mijn scriptie.

Ter afsluiting wil ik mijn master thesis opdragen aan mijn vader: Steven Bart Meijer, die ten tijde van mijn bachelorscriptie op 14 november 2015 plotseling is komen te overlijden.

Samenvatting

In het huidige onderzoek staat gebiedsontwikkeling middels zelforganisatie in Nederland centraal. Zelforganisatie bij gebiedsontwikkeling is ontstaan als gevolg van de verschuiving van een government naar een governance georiënteerde ruimtelijke planning, die sinds eind jaren 70 plaatsvindt. Hierbij werd de rol van de overheid bij ruimtelijke planning steeds meer faciliterend, in plaats van uitvoerend. Hierdoor ontstonden ruimtelijke plannen in samenspel van de overheid, burgers en ondernemers (Boonstra & Boelens, 2011; Mayntz, 2003). Omdat de uitvoering van gebiedsontwikkeling en de bijbehorende risico's meer op de schouders van marktpartijen kwam te liggen, zijn concepten als burgerparticipatie en zelforganisatie ontstaan. Bij zelforganisatie komt het initiatief en de uitvoering van een plan vanuit de samenleving, in plaats van vanuit de overheid.

De literatuur omtrent zelforganisatie suggereert dat er meerdere factoren zijn die de inhoud, richting en uitkomsten van zelforganisatieprocessen vormen (Bekkers, 2004; Comfort, 1994; Haus, 2004; Huygen e.a., 2012; Jessop, 1998; Johnson, 2001; Kauffman, 1993; Nederhand, Bekkens, & Voorberg, 2016; Ostrom, 1999; Pfeffer & Salancik, 1978; Taylor, 2007; Uzi & Spiro, 2005; Van Meerkerk, Boonstra, & Edelenbos, 2013; Van Buuren & Loorbach, 2009). Op basis van deze factoren beschrijven Nederhand, Bekkens, en Voorberg (2016) zes condities van zelforganisatie. Deze condities zijn de 'triggering event' (1), de aanwezigheid van vertrouwelijke relaties tussen initiatiefnemers, en tussen hen en de overheid (2), de uitwisseling van ideeën, informatie, ervaringen tussen initiatiefnemers, en tussen hen en de overheid (3), de locus van het proces van zelforganisatie (4), de 'boundary spanning activiteiten' (5) en de wederzijdse aanpassing van bestaande rollen, procedures, systemen en wettelijkheden (6).

Steeds meer Nederlandse gemeenten willen zelforganisatie bij gebiedsontwikkeling faciliteren (Nederhand e.a., 2016), terwijl nog weinig onderzoek zich heeft gericht op de voorwaarden voor een (succesvolle) uitvoering ervan. In het huidige onderzoek worden bovenstaande condities daarom geëvalueerd aan de hand van de case Almere Oosterwold, met als doel in kaart te brengen of de literatuur over zelforganisatie overeenkomt met een Nederlandse praktijksituatie waar gebiedsontwikkeling middels zelforganisatie plaatsvindt.

Daarnaast wordt de rol die de overheid in deze case speelt onderzocht. Zelforganisatieprocessen worden namelijk door overheden geïnitieerd en gefaciliteerd middels meta-governance, een sturingsinstrument waarbij de overheid en de markt niet los van elkaar opereren, maar beide een rol spelen in beleidsvorming (Jessop, 1998). Meta-governance is een vorm van governance waarbij een hoge mate van autonomie bestaat voor verschillende zelfsturende netwerken en instituties (Sørensen, 2006). Dit houdt bijvoorbeeld in dat de overheid toestaat dat de markt bij gebiedsontwikkeling een grotere invloed heeft, maar dat de overheid hierbij niet de volledige macht uit handen geeft. In dit onderzoek wordt in kaart gebracht in hoeverre vier vormen van meta-governance in Almere Oosterwold

worden toegepast: 'hands-off framing of self-governance', 'hands-off storytelling', 'hands-on support and facilitation', en 'hands-on participation' (Sørensen, 2006). Het doel hiervan is om te bepalen welke rol de gemeente Almere speelt bij gebiedsontwikkeling middels zelforganisatie in Oosterwold.

Om bovenstaande doelstelling te behalen is de volgende hoofdvraag geformuleerd:

"In hoeverre zijn zes condities van zelforganisatie van belang bij een Nederlandse praktijksituatie waarin gebiedsontwikkeling middels individuele zelforganisatie plaatsvindt, en welke rol speelt de gemeente in deze situatie?"

Middels 'semigestructureerde' interviews zijn empirische gegevens verzameld om deze vraag te beantwoorden. In dergelijke interviews worden vooropgestelde onderwerpen besproken, zonder dat een vastgesteld interviewschema wordt gebruikt. In dit onderzoek bestaan deze onderwerpen uit de zes condities van zelforganisatie (Nederhand e.a., 2016) en de vier vormen van meta-governance (Sørensen, 2006). De geïnterviewde respondenten bestaan uit initiatiefnemers in Oosterwold, werknemers van het Rijksvastgoedbedrijf (RVB) en de projectorganisatie van Oosterwold. Aan de hand van de verschillende interviews kan een zo breed mogelijk beeld worden geschetst van de zelforganisatie in Oosterwold.

Samenvattend kan worden gesteld dat alle zes condities lijken voor te komen in Oosterwold. Dit suggereert dat de literatuur over zelforganisatie in lijn is met deze Nederlandse praktijksituatie. De interviews suggereren dat de mate waarin de condities voorkomen verschillend is. Van de 'triggering event' is het minste sprake in Oosterwold. De beweegredenen van initiatiefnemers verschillen namelijk sterk van elkaar, en er lijkt geen specifieke gebeurtenis vooraf te gaan aan de zelforganisatieprocessen in het gebied. Dit gegeven is niet in lijn met de literatuur, waarin de 'triggering event' wordt beschreven als een vereiste voor zelforganisatie. De respondenten suggereren dat zelforganisatie in Oosterwold vooral belang heeft bij de volgende condities: de uitwisseling van ideeën, informatie, en ervaringen tussen initiatiefnemers zelf, en tussen hen en de overheid, de 'boundary spanning activities', en de aanpassing van bestaande rollen, procedures, systemen en wettelijkheden. Daarnaast lijken deze condities in Oosterwold sterk van elkaar afhankelijk, bijvoorbeeld omdat de vertrouwelijke relaties tussen de initiatiefnemers, en tussen hen en de projectorganisatie ontstaan door 'boundary spanning activities' en de uitwisseling van ideeën, informatie en ervaringen.

Ook toont de case dat de vier vormen van meta-governance die in de literatuur worden beschreven (Sørensen, 2006) voorkomen in Oosterwold. 'Hands-off framing of self-governance' lijkt in grote mate voor te komen, omdat de betrokken gemeenten en de projectorganisatie de zelforganisatieprocessen in Oosterwold sturen middels het stellen en hanteren van kaders, die betrekking hebben op de ontwikkeling van het gebied en de mate van autonomie van de initiatiefnemers. Ook 'hands-on support and facilitation' lijkt in Oosterwold in grote mate te worden ingezet, omdat de projectorganisatie (die werkt voor

verschillende overheden als de gemeenten en het RVB) zich faciliterend opstelt, zonder de uitvoerende taken uit de handen te nemen van initiatiefnemers. De projectorganisatie biedt de initiatiefnemers dan ook hulp en advies wat betreft het zelforganisatieproces, bijvoorbeeld door bij de ontwikkeling van de kavels te adviseren over de verplichte archeologische en ecologische onderzoeken. Opvallend hierbij is dat er -in tegenstelling tot wat de literatuur over meta-governance (Sørensen, 2006) erover suggereert- wel degelijk veel rekening wordt gehouden met de gemeentelijke doelen, en dat het faciliteren van de zelforganisatie de initiatiefnemers dus tot op zekere hoogte vrijheid, maar ook restricties wat betreft de ontwikkeling van hun kavels biedt. De vrijheden en restricties die de initiatiefnemers in Oosterwold ervaren worden ook bepaald door de toepassing van 'hands-off storytelling'. De gemeenten hebben namelijk documenten opgesteld waarin een algemeen beeld wordt geschetst over het eindproduct van Oosterwold, en op welke wijzen dit beeld moet worden bereikt. Het gebied wordt hierin beschreven als groen en zelfvoorzienend. De vastgestelde visies hangen nauw samen met de kaders en regels die middels 'hands-off framing of self-governance' door de gemeenten zijn gesteld. De gemeente heeft namelijk tien ontwikkelprincipes opgesteld waar initiatiefnemers zich aan moeten houden, die zijn verwerkt in het CHW bestemmingsplan Oosterwold. Dit bestemmingsplan is weer gebaseerd op de structuurvisies. Hieruit blijkt dat deze drie vormen van meta-governance in Oosterwold dus sterk met elkaar zijn verweven, terwijl zij in de literatuur worden beschreven als individuele vormen van overheidssturing. De Nederlandse praktijksituatie in dit onderzoek toont dat deze vormen dus ook in samenspel kunnen worden ingezet. Van 'hands-on participation' is het minst sprake in Oosterwold. De gemeenten hebben zich tot op heden niet als initiatiefnemers opgesteld in het gebied. Enkel Staatsbosbeheer -die gelieerd is aan het RVB- heeft zich tot nu toe als private initiatiefnemer opgesteld bij de ontwikkeling van een natuurgebied in Oosterwold.

Concluderend kan worden gesteld dat meerdere factoren in samenspel de inhoud, richting en uitkomsten van gebiedsontwikkeling middels zelforganisatie in Almere Oosterwold vormen. De literatuur over de condities van zelforganisatie (Nederhand e.a., 2016) en meta-governance (Sørensen, 2006) lijkt dan ook grotendeels in lijn met de situatie in Oosterwold. Deze condities, tezamen met de overheidssturing middels verschillende vormen van meta-governance leiden tot succesvolle individuele zelforganisatieprocessen in Oosterwold.

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Samenvatting	4
Hoofdstuk 1. Inleiding	11
§ 1.1 Aanleiding	11
§ 1.2 Relevantie onderzoek	13
§ 1.2.1 Maatschappelijke relevantie	13
§ 1.2.2 Wetenschappelijke relevantie	13
§ 1.3 Doelstelling en onderzoeksvragen	14
§ 1.4 Leeswijzer	14
Hoofdstuk 2. Achtergrond: Ruimtelijke ordening en zelforganisatie	17
§ 2.1 Voorgeschiedenis Nederlandse ruimtelijke ordening	17
§ 2.1.1 Toelatingsplanologie	17
§ 2.1.2 Ontwikkelingsplanologie	17
§ 2.1.3 Uitnodigingsplanologie	18
§ 2.2 Ontwikkeling van zelforganisatie in de planologie	18
§ 2.3 Conclusie	20
Hoofdstuk 3. Theoretisch kader	21
§ 3.1 Governance	21
§ 3.2 Meta-governance en zelforganisatie	22
§ 3.3 Conditie van zelforganisatie	24
§ 3.4 Conclusie	25
Hoofdstuk 4. Gebiedsontwikkeling middels zelforganisatie in het buitenland	27
§ 4.1 Denemarken	27

§ 4.1.1 Fri og Fro	27
§ 4.1.2 Hallingelille	27
§ 4.2 China	28
§ 4.3 Portugal	29
§ 4.4 Conclusie	30
Hoofdstuk 5. Methode	31
§ 5.1 Kwalitatief onderzoek	31
§ 5.2 Casestudie	31
§ 5.3 Dataverzameling en analyse	32
§ 5.4 Validiteit en betrouwbaarheid	32
§ 5.5 operationalisering	33
§ 5.6 Conceptueel model	33
§ 5.7 Verwachtingen	36
§ 5.8 Evaluatiecriteria	37
Hoofdstuk 6. Case omschrijving: Oosterwold	38
§ 6.1 Oosterwold	38
§ 6.2 Voorgeschiedenis Oosterwold	38
§ 6.3 Ontwikkelingsfilosofie van Oosterwold	39
§ 6.3.1 Principe 1: Mensen maken Oosterwold	39
§ 6.3.2 Principe 2: Vrije kavelkeuze	40
§ 6.3.3 Principe 3: Vaste ruimteverdeling	40
§ 6.3.4 Principe 4: Specifieke kavels met specifieke ruimteverdeling	41
§ 6.3.5 Principe 5: Vrijheid en restricties voor bebouwing	42
§ 6.3.6 Principe 6: Meebouwen aan infrastructuur	42
§ 6.3.7 Principe 7: Oosterwold is groen	42
§ 6.3.8 Principe 8: Kavels zijn zelfvoorzienend	42

§ 6.3.9 Principe 9: Iedere kavel is financieel zelfvoorzienend	43
§ 6.3.10 Principe 10: Publieke investeringen zijn volgend	43
§ 6.4 Conclusie	43
Hoofdstuk 7. Resultaten interviews Almere Oosterwold	44
§ 7.1 Conditie van zelforganisatie	44
§ 7.1.1 'Triggering event'	44
§ 7.1.2 De vertrouwelijke relaties tussen initiatiefnemers, en tussen hen en de overheid	45
§ 7.1.3 De uitwisseling van ideeën, informatie en ervaringen tussen initiatiefnemers zelf, en tussen hen en de overheid	45
§ 7.1.4 De locus van het zelforganisatieproces	46
§ 7.1.5 'Boundary spanning activities'	47
§ 7.1.6 De aanpassing van bestaande rollen, procedures, systemen en wettelijkheden	47
§ 7.2 Meta-governance	48
§ 7.2.1 'Hands-off framing of self-governance'	48
§ 7.2.2 'Hands-off storytelling'	48
§ 7.2.3 'Hands-on support and facilitation'	49
§ 7.2.4 'Hands-on participation'	50
§ 7.3 Conclusie	50
Hoofdstuk 8. Conclusie en slotbeschouwing	52
§ 8.1 Evaluatie van de zes condities van zelforganisatie in Oosterwold	52
§ 8.1.1 Evaluatie van verwachtingen omtrent condities van zelforganisatie in Oosterwold	52
§ 8.1.2. Deelvraag 4: Conditie van zelforganisatie in Oosterwold	55
§ 8.2 Evaluatie van vier vormen van meta-governance in Oosterwold	55
§ 8.2.1 Evaluatie van verwachtingen omtrent meta-governance in Oosterwold	56

§ 8.2.2. Deelvraag 5: Meta-governance in Oosterwold	57
§ 8.3 Antwoord op hoofdvraag	58
§ 8.3.1 Zes condities van zelforganisatie in Oosterwold	58
§ 8.3.2 De rol van gemeente Almere in Oosterwold	59
§ 8.4 Slotbeschouwing	60
Literatuurlijst	63
Bijlagen	69
Bijlage 1. Analyseschema met vragenlijst semigestructureerde interviews	70
Bijlage 2. Lijst met respondenten	72
Bijlage 3. Transcripten (enkel in soft-copy versie)	73

Hoofdstuk 1. Inleiding

Dit hoofdstuk dient als inleiding op dit onderzoek naar gebiedsontwikkeling middels zelforganisatie. Hierbij wordt ten eerste de aanleiding van het onderzoek besproken. Vervolgens wordt de achtergrondinformatie over het onderwerp verstrekt en wordt de probleemstelling gepresenteerd. De probleemstelling bestaat uit de doelstelling en de hoofdvraag van het onderzoek. Vervolgens worden de deelvragen gepresenteerd. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een korte leeswijzer over de opbouw van het verslag.

§ 1.1 Aanleiding

Binnen de ruimtelijke ordening is gebiedsontwikkeling een belangrijk thema. Volgens Eggenberger en Partidário (2000) is het dan ook een van de belangrijkste voorwaarden voor economische vooruitgang. Sinds de Tweede Wereldoorlog hebben de Nederlandse gemeenten een cruciale rol gespeeld bij gebiedsontwikkeling, omdat zij alle planologische functies van de te ontwikkelen plangebieden op de bestemmingsplankaarten vastlegden, en de gebiedsontwikkelingen hebben geïnitieerd en uitgevoerd. Bij deze zogeheten integrale gebiedsontwikkeling plant de gemeente het gehele proces voordat de grond kan worden verkocht aan de burgers. Deze gemeentelijke taak gaat gepaard met veel verantwoordelijkheid, sturing en kosten (Khandekar, Van de Weg, Veldhuizen, De Zeeuw, Franzen, Van Rheenen & Van der Hee, 2011; Van der Krabben & Jacobs, 2013). De zogenaamde voorinvesteringen die gemeenten hierbij maken betreffen de uitgaven voor de uitvoer van de plannen, zoals het aanleggen van infrastructuur en het kopen en bouwrijp maken van grond (Khandekar e.a., 2011; Van Bergeijk, Kokx, Bolt & Van Kempen, 2008). Deze traditionele aanbod-gestuurde gebiedsontwikkeling is een vorm van interventie van de markt waarbij de belangen die strategisch zijn vastgesteld centraal staan, in plaats van de vraag van de markt (Adams & Tiesdell, 2010).

Eind jaren 70 is een verschuiving ontstaan van deze actieve rol naar een faciliterende rol van de overheid bij ruimtelijke ordening, waarbij ook derden konden participeren (Mayntz, 2003). Als gevolg van de financiële crisis van 2008 is deze zogenaamde government naar governance-verschuiving binnen de Nederlandse gemeenten versterkt (Jessop, 1998), en heeft de integrale vorm van gebiedsontwikkeling aan betekenis moeten inboeten. Omdat gemeenten terughoudender werden met gebiedsontwikkeling hebben marktpartijen hierbij een prominentere plek gekregen. Bij deze vraag-gestuurde gebiedsontwikkeling ligt het proces en de daarbij behorende risico's en investeringen in de handen van marktpartijen (Schmitz, 2011). Hierdoor is deze vorm van gebiedsontwikkeling een risicomijdende oplossing voor de gemeenten ten opzichte van aanbod-gestuurde ontwikkeling (Qu & Hasselaar, 2011; Rauws, 2016). Campbell (2005) stelt daarbij dat aanbodgericht produceren niet meer in de huidige consumptiemaatschappij past, omdat hierin de behoeften van de consument bovenaan moeten staan.

Toen de uitvoering van gebiedsontwikkeling en de bijbehorende risico's meer op de schouders van marktpartijen kwamen te liggen, zijn concepten als burgerparticipatie en

zelforganisatie ontstaan. Bij zelforganisatie komt het initiatief en de uitvoering van een plan vanuit de samenleving, in plaats van vanuit de overheid (Boonstra & Boelens, 2011). Omdat de burgers bij een volledige omschakeling van het ambtelijk en bestuurlijk apparaat een actievere rol krijgen kan deze zogenaamde *uitnodigingsplanologie* voor gemeenten een uitdaging zijn (Uitermark, 2015). Een situatie waarbij burgers een gebied ontwikkelen middels zelforganisatie heeft dan ook een aantal voor- en nadelen ten opzichte van traditionele gebiedsontwikkeling. Enerzijds kunnen door zelforganisatie nieuwe vormen van verantwoording, sociale samenhang, en economische robuustheid ontstaan. Anderzijds kan de verschuiving naar een governance-georiënteerde gebiedsontwikkeling leiden tot een ongestructureerde vrijheid die chaos veroorzaakt (Boonstra & Boelens, 2011). Chen (2009) stelt dan ook dat sturing op hoofdlijnen van belang is ter voorkoming hiervan.

De afgelopen zeven jaar is veel onderzoek gedaan naar zelforganisatie (bijvoorbeeld Boonstra & Boelens, 2011; Nederhand, Bekkens, & Voorberg, 2016). Echter, nog weinig onderzoek heeft zich gericht op de condities die nodig zijn voor een succesvolle uitvoering hiervan bij gebiedsontwikkeling, terwijl steeds meer Nederlandse gemeenten het willen faciliteren (Nederhand e.a., 2016). De literatuur omtrent zelforganisatie suggereert dat er meerdere factoren zijn die de inhoud, richting en uitkomsten van zelforganisatieprocessen vormen (Nederhand e.a., 2016). Op basis van deze factoren beschrijven Nederhand en anderen (2016) zes condities van zelforganisatie. Als er aan deze condities -die in § 3.3 verder worden toegelicht- wordt voldaan kunnen zelforganisatieprocessen optimaal worden doorlopen. In het huidige onderzoek worden deze condities geëvalueerd aan de hand van een Nederlandse case, om in kaart te brengen of de literatuur overeenkomt met een Nederlandse praktijksituatie waarbij gebiedsontwikkeling middels zelforganisatie plaatsvindt.

Daarnaast brengt dit onderzoek de rol die de gemeente in de case speelt vanuit een politiek economische benadering in kaart. De verschuiving van een government naar een governance-oriëntatie toont namelijk dat de overheid ook een belangrijke rol speelt bij zelforganisatie, omdat zelforganisatieprocessen kunnen door de overheid worden geïnitieerd en gefaciliteerd door middel van meta-governance. Meta-governance is een sturingsinstrument waarbij de overheid en de markt niet los van elkaar opereren, maar allebei een rol spelen in beleidsvorming (Jessop, 1998). Meta-governance wordt geïntroduceerd binnen de politiek economische benadering (verder toegelicht in § 3.1) en wordt door Sørensen (2006) omschreven als een vorm van governance waarbij een hoge mate van autonomie bestaat voor verschillende zelfsturende netwerken en instituties, zodat gecoördineerde governance kan worden verbeterd. Dit houdt bijvoorbeeld in dat de overheid toestaat dat de markt bij gebiedsontwikkeling een grotere invloed heeft, maar dat de overheid hierbij niet de volledige macht uit handen geeft. Meta-governance wordt binnen de politiek economische benadering als noodzakelijk gezien om het uithollen van de staat te voorkomen (Rhodes, 1994). Dit houdt in dat de overheid minder verantwoordelijkheden, functies en bevoegdheden heeft doordat deze worden overgenomen door private actoren (St-Laurent & Le Billon, 2015). Sørensen (2006) beschrijft vier vormen van meta-governance (verder toegelicht in § 3.2). In dit onderzoek wordt in kaart gebracht in hoeverre deze vormen van meta-governance in de

Nederlandse case worden toegepast. In de volgende paragraaf wordt de maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie van het onderzoek besproken, en worden de doel- en probleemstelling gepresenteerd.

§ 1.2 Relevantie onderzoek

§ 1.2.1 Maatschappelijke relevantie

Uitkomsten van dit onderzoek kunnen worden gebruikt ten behoeve van ontwikkeling en verbetering van gebiedsontwikkeling middels zelforganisatie, omdat het meer inzichten biedt in de voorwaarden van een optimale uitvoering ervan. Dit is van maatschappelijk belang omdat steeds meer Nederlandse gemeenten zelforganisatie willen integreren in hun gebiedsontwikkelingsbeleid (Nederhand e.a., 2016), en een optimale uitvoering hiervan een belangrijke voorwaarde is voor economische groei (Eggenberger & Partidário, 2000). Daarnaast kan het onderzoek bijdragen aan een oplossing voor een maatschappelijk probleem omtrent Nederlandse gebiedsontwikkeling middels zelforganisatie. Wanneer gebieden aan de hand van zelforganisatie worden ontwikkeld kan dit namelijk ten koste gaan van de macht en de vrijheid die de overheid heeft om te bepalen wat, wanneer, hoeveel, en waar er wordt gebouwd. Er bestaat hierbij een spanningsveld tussen enerzijds de vanuit de overheid gecoördineerde gebiedsontwikkeling, en anderzijds de werking van de markt. Dit uit zich bijvoorbeeld in een situatie waarbij er op bepaalde locaties woningen worden geplaatst die vanuit de visie van de overheid ongewenst zijn, terwijl er wel aan de gepercipieerde marktvraag wordt voldaan. Een probleem hierbij is dat organische ontwikkeling op basis van marktwerking op lange termijn geen zorg draagt voor het creëren van niet-commerciële voorzieningen. Dit soort voorzieningen -zoals scholen en gezondheidscentra- worden namelijk niet door de markt opgepakt. Daarnaast heeft zelforganisatie op korte termijn invloed op de kwantiteit van de woningen, omdat organische gebiedsontwikkeling langzamer gaat dan integrale gebiedsontwikkeling. Met de kennis over de condities van zelforganisatie kan dit onderzoek inzichten bieden die kunnen worden ingezet om organisch ontwikkelen sneller te laten verlopen. Gemeenten die een verschuiving van een actieve naar een faciliterende rol in gebiedsontwikkeling doormaken kunnen deze inzichten dan ook gebruiken om zelforganisatie effectief te faciliteren. Daarnaast kunnen deze gemeenten hierdoor achterhalen of gebiedsontwikkeling middels zelforganisatie in de praktijk leidt tot minder niet-commerciële voorzieningen, zodat hun beleid hierop kan inspelen.

§ 1.2.2 Wetenschappelijke relevantie

Tot op heden heeft onderzoek naar zelforganisatie zich vooral gericht op de wijze waarop initiatiefnemers samenwerken om voorzieningen of huizen te ontwikkelen. Uitermark (2015) heeft bijvoorbeeld de faalfactoren van het creëren van voorzieningen middels zelforganisatie onderzocht. Hij stelt dat zelforganisatie vaak leidt tot segregatie, omdat buurten geneigd zijn om enkel voorzieningen voor zichzelf te creëren. Salamon en Sokolowski (2001) stellen daarnaast dat zelforganisatie op collectieve wijze kan leiden tot een chaotische situatie, omdat

verschillende mensen -met eigen verwachtingen, hoop en angsten- behoren tot de stakeholders. Een groot aandeel van de initiatieven van burgers en georganiseerde partijen slaagt dan ook niet. Uitermark (2015) stelt dat deze slagingskans stijgt als de overheid (bijvoorbeeld een gemeente) zich richt op het creëren van voorzieningen, zodat de burgers zich kunnen richten op andere taken zoals het bouwen van een huis. Waar veel van deze onderzoeken zich hebben gericht op zelforganisatie waarbij burgers samen actie ondernemen voor collectieve voorzieningen (Nederhand e.a., 2016; Ostrom, 1990; Uitermark, 2015), ontbreekt onderzoek dat zich richt op individuen middels zelforganisatie separaat van elkaar aan gebiedsontwikkeling doen. Om deze reden zal in dit onderzoek een Nederlandse case worden onderzocht waarbij sprake is van een individuele vorm van zelforganisatie. Aan de hand van de case worden de zes condities van zelforganisatie uit de literatuur geëvalueerd. Het is namelijk nog de vraag of deze condities ook bijdragen aan zelforganisatieprocessen wanneer initiatiefnemers een huis voor zichzelf realiseren.

Daarnaast zal de rol die de gemeente bij deze case speelt worden geanalyseerd. Hierdoor kan meer inzicht worden geboden in de effectiviteit en het belang van meta-governance bij individuele zelforganisatie in Nederlandse context, daar wetenschappelijk onderzoek hiernaar ontbreekt. Onderzoek naar meta-governance richtte zich tot op heden namelijk vooral op de invloed van meta-governance op representatieve democratie (Sørensen, 2006) en overheidssturing op processen die geen betrekking hebben op ruimtelijke planning, zoals de economische ontwikkeling van samenlevingen (Jessop, 1998; Taylor, 2007).

§ 1.3 Doelstelling en onderzoeksvragen

Het doel van dit onderzoek is om de zes condities van zelforganisatie te evalueren in Nederlandse context waarin gebiedsontwikkeling vanuit individuele zelforganisatie plaatsvindt. Op deze manier kan in kaart worden gebracht of de literatuur omtrent zelforganisatie overeenkomt met een Nederlandse praktijksituatie. Ook zal de invloed van meta-governance worden onderzocht in deze specifieke context, om met als doel om inzicht te bieden wat betreft de rol van de gemeente hierbij. Om bovenstaande doelstelling te behalen zal de volgende hoofdvraag worden beantwoord:

“In hoeverre zijn zes condities van zelforganisatie van belang bij een Nederlandse praktijksituatie waarin gebiedsontwikkeling middels individuele zelforganisatie plaatsvindt, en welke rol speelt de gemeente in deze situatie?”

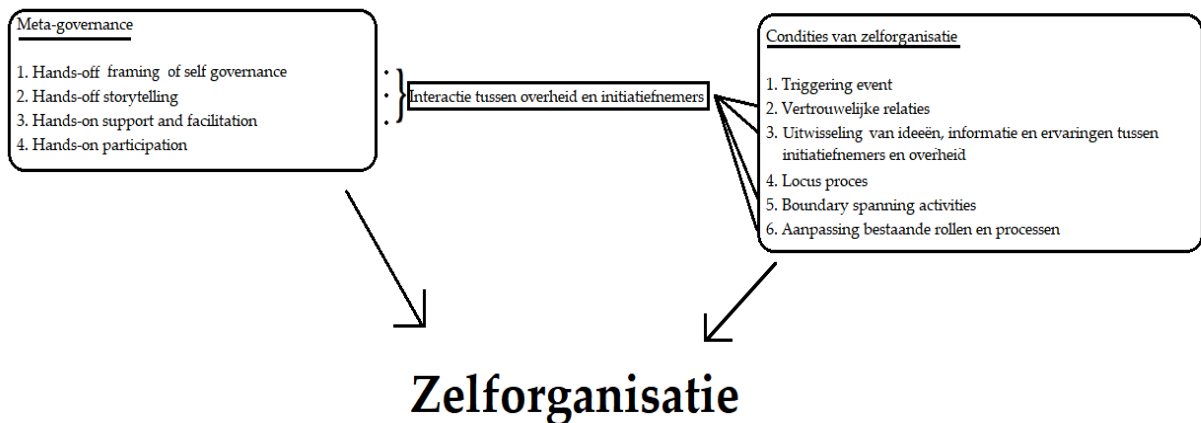
Ter beantwoording van deze hoofdvraag zijn de volgende vijf deelvragen geformuleerd:

1. Op welke manier is zelforganisatie binnen gecoördineerde ruimtelijke ordening in Nederland tot stand gekomen?
2. Welke vormen van meta-governance die van invloed kunnen zijn op zelforganisatie worden in de literatuur over meta-governance beschreven?
3. Welke belangrijke condities van zelforganisatie worden in de literatuur over zelforganisatie beschreven?

4. In hoeverre is er in Almere Oosterwold sprake van de zes condities van zelforganisatie uit de literatuur?
5. Van welke vormen van meta-governance uit de literatuur is sprake in Almere Oosterwold?

Bovenstaande deelvragen worden beantwoord aan de hand van een literatuurstudie en een empirisch onderzoek. De eerste drie deelvragen worden beantwoord middels een literatuuronderzoek. Hierbij zal ten eerste kort de geschiedenis van de Nederlandse ruimtelijke ordening worden besproken, om zelforganisatie in een historisch perspectief te plaatsen. Vervolgens zullen de condities van zelforganisatie die in de literatuur worden aangedragen als factoren die ervoor zorgen dat zelforganisatieprocessen optimaal worden doorlopen. Daarna zullen de verschillende vormen van meta-governance theoretisch worden ingeleid, om toe te lichten welke rol dit sturingsinstrument speelt bij zelforganisatie. De kennis die wordt vergaard middels de eerste deelvragen zal worden ingezet ter beantwoording van de laatste twee deelvragen. Deze vragen worden beantwoord middels een empirisch onderzoek, om in kaart te brengen of de literatuur overeenkomt met de Nederlandse praktijksituatie. De relaties tussen deze deelvragen worden gevisualiseerd in het conceptueel model (Figuur 1.1.). Het model toont dat bij beide invloeden op zelforganisatie (meta-governance en de condities) sprake is van interactie tussen de overheid en de initiatiefnemers. In de methodesectie (hoofdstuk 5) zal het conceptueel model, en de onderzoeksmethode nader worden toegelicht.

Figuur 1.1: Globaal conceptueel model

Bron: eigen bewerking

§ 1.4 Leeswijzer

Deze leeswijzer zal de onderzoeksopzet van het huidige onderzoek kort samenvatten. Dit onderzoek bestaat uit acht hoofdstukken. Dit eerste hoofdstuk vormt de inleiding van het onderzoek. Hoofdstuk 2 betreft een achtergrondhoofdstuk wat betreft de Nederlandse ruimtelijke ordening en zelforganisatie. In dit hoofdstuk zal de beantwoording van deelvraag

1 plaatsvinden. In hoofdstuk 3 zal de theorie omtrent zelforganisatie en meta-governance worden uiteengezet, zodat de theoretische basis voor dit onderzoek wordt gelegd. In hoofdstuk 4 worden reeds uitgevoerde buitenlandse zelforganisatieprocessen aan de hand van cases uit de literatuur besproken, en wordt besproken in hoeverre deze overeenkomen met de literatuur over zelforganisatie. In hoofdstuk 5 worden de onderzoeksmethoden besproken en de verschillende constructen geoperationaliseerd. In hoofdstuk 6 wordt de onderzochte case geïntroduceerd. Vervolgens worden in hoofdstuk 7 de resultaten van het onderzoek gepresenteerd, waarna er in hoofdstuk 8 een conclusie en een slotbeschouwing volgen.

Hoofdstuk 2. Achtergrond: Ruimtelijke ordening en zelforganisatie

Dit hoofdstuk biedt achtergrondinformatie voor het huidige onderzoek. Het hoofdstuk begint met de geschiedenis over de ontwikkeling van de Nederlandse ruimtelijke ordening. Vervolgens wordt de ontwikkeling van zelforganisatie in de planologie besproken. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een conclusie, waarin deelvraag 1 wordt beantwoord. Deze vraag heeft betrekking op de wijze waarop zelforganisatie binnen ruimtelijke ordening tot stand is gekomen.

§ 2.1 Voorgeschiedenis Nederlandse ruimtelijke ordening

§ 2.1.1 Toelatingsplanologie

In het begin van de 20ste eeuw was er sprake van woningnood en slechte leefomstandigheden voor nieuwe stedelingen (Van Rooy, Van Luin, & Dil, 2006). Hierdoor werd in 1901 de woningwet ingevoerd, wat het begin van de groeiende sturing van de overheden binnen de ruimtelijke ordening betekende. Na ruim een eeuw sturing van de overheden is er een breed scala aan regels en procedures ontstaan (Van Rooy e.a., 2006). De ruimtelijke plannen die door de overheden werden opgesteld functioneerden als blauwdrukken voor de samenleving, waarin de welvaart bleef stijgen en de noodzaak tot zorgvuldige inrichting van de schaarse ruimte groeide (Rhodes, 1996; Van der Cammen & De Klerk, 2003). Deze vorm van planologie wordt door Needham (2003) omschreven als toelatingsplanologie. Hierin zijn overheidsinstanties verantwoordelijk voor het opstellen van ruimtelijke plannen, die de gewenste ontwikkelingen van de desbetreffende plangebieden weergeven (structuurvisies), en waarin de functies van de plangebieden worden toegekend (bestemmingsplannen; Needham, 2003). Toelatingsplanologie gaat uit van een overheid die de kaders stelt, en het initiatief van ontwikkeling aan derden overlaat. Bij deze vorm van planologie staat het toetsen van initiatieven voor ruimtelijke ontwikkeling centraal (Buitelaar e.a., 2012).

§ 2.1.2 Ontwikkelingsplanologie

In het verlengde van toelatingsplanologie heeft de ontwikkelingsplanologie vanaf het begin van de 21ste eeuw met de vaststelling van de Nota Ruimte haar intrede gedaan (Van Rooy e.a., 2006). Binnen de publieke ruimtelijke plannen werden vanaf dat moment ook mogelijkheden voor private en particuliere partijen gecreëerd om een gebied ruimtelijk te ontwikkelen. Toelatingsplanologie en ontwikkelingsplanologie worden als complementair aan elkaar gezien, vanwege het toetsende karakter van de overheden binnen deze beide planologische stromingen (Van Rooy e.a., 2006). Echter, binnen de ontwikkelingsplanologie realiseert de overheid samen met private of particuliere partijen actief ruimtelijke ontwikkelingen. Hierin onderscheidt het zich van toelatingsplanologie, waarin de overheid enkel kaders stelt (Groetelaers, 2004). Ontwikkelingsplanologie heeft geresulteerd in steeds meer publiek-private-samenwerkingen (Fontein, Breman, Kuindersma, & Westerink, 2012).

§ 2.1.3 Uitnodigingsplanologie

Als uitwerking van de ontwikkelingsplanologie volgt de uitnodigingsplanologie (Buitelaar e.a., 2012), een vorm die zich wat betreft de sturing van de overheid tussen de toelatings- en ontwikkelingsplanologie bevindt. Op basis van prognoses bepalen de overheden hierbij de hoofdlijnen van de ontwikkeling, en geven aan waar al dan geen ontwikkelingen met een strategisch termijn gewenst zijn. Binnen de voorgenomen kaders stellen zij zich faciliterend op, waardoor private en particuliere initiatiefnemers worden uitgenodigd om een gebied te ontwikkelen (Buitelaar e.a., 2012; Van Rooy e.a., 2012). De uitvoerende rol van de gemeente maakt bij uitnodigingsplanologie plaats voor een faciliterende, waarbij gemeenten minder strenge regelgeving toepassen dan bij toelatingsplanologie. Hierdoor worden private initiatiefnemers verleid de ruimtelijke ontwikkelingen uit te voeren en de financiële risico's die ermee gepaard gaan te dragen (Buitelaar e.a., 2012; Fontein e.a., 2012). Gemeenten vervullen dan ook eerder een netwerkrol bij het ruimtelijk ontwikkelen, in plaats van een actieve ontwikkelingsrol (Buitelaar e.a., 2012). Zodoende kan een verschuiving plaatsvinden waardoor het initiatief voor ruimtelijke ontwikkeling vooral bij particuliere en private partijen komt te liggen, in plaats van bij de overheden. Binnen de ruimtelijke ontwikkeling is hierdoor steeds meer sprake van vraaggerichte gebiedsontwikkeling (in plaats van aanbodgerichte gebiedsontwikkeling). De veranderende rolverdeling tussen overheid en burger binnen gebiedsontwikkeling karakteriseert een verandering van een verzorgingsstaat naar een participatiestaat (Boonstra & Boelens, 2011). Volgens Boonstra en Boelens (2011) betreft deze verschuiving een op government- naar een governance-gerichte ruimtelijke ordening. Bij de laatste ligt de focus meer op initiatieven vanuit de burgers dan vanuit de gemeente (Boonstra & Boelens, 2011). Zo ontstonden ruimtelijke plannen steeds meer in samenspel van de overheid, burgers en ondernemers (Boonstra & Boelens, 2011; zie § 3.1).

§ 2.2 Ontwikkeling van zelforganisatie in de planologie

Eind jaren 70 kwam het besef dat de implementatie van blauwdrukplannen niet op iedere locatie op dezelfde manier kon worden toegepast, vanwege het feit dat elke locatie over unieke kenmerken en stakeholders beschikt (Healey, 2003). Het belang publiek-private samenwerkingen werd sinds deze tijd steeds groter, om beter in te spelen op de belangen en wensen van stakeholders. Dit zorgde ervoor dat de ruimtelijke ordening interactiever werd (Spit & Zoete, 2009). Met het interactiever worden van de ruimtelijke ordening is 'collaborative planning' of 'participatory planning' ontstaan. Deze soort planning bevat een zestal eigenschappen (Healey, 1998). Ten eerste krijgt iedere stakeholder hierbij de kans om zijn standpunt kenbaar te maken (stakeholders kunnen burgers, bedrijven of organisaties zijn). Ten tweede is er een centrale speler die de belangen van alle stakeholders verzamelt en meeneemt in de planvorming (deze rol is dikwijls weggelegd voor een gemeente). Ten derde valt de verantwoordelijkheid van de ontwikkeling onder het beheer van lokale overheden, in plaats van een centraal bestuurlijk orgaan. Ten vierde is de besluitvorming gebaseerd op de unieke eigenschappen en kwaliteiten van de ontwikkellocatie, waaronder ook de lokale regelgeving

valt. Ten vijfde vormt overleg met de betrokken actoren de basis voor de rechtvaardiging van de genomen beslissingen binnen het ontwikkelplan. De laatste eigenschap van ‘collaborative planning’ is dat de centrale speler de zorg draagt voor het faciliteren van de netwerken die het planningsproces mogelijk maken (Healey, 1998).

Boonstra en Boelens (2011) stellen dat ‘collaborative’ of ‘participatory planning’ de afgelopen decennia teleurstellende resultaten heeft opgeleverd. Volgens hen is de oorzaak hiervan dat de overheid het planproces beheerst. Daarnaast lijken overheden niet gevoelig voor initiatieven waarvan de oorsprong binnen de samenleving ligt, waardoor zij niet in staat om de groeiende complexiteit van de hedendaagse maatschappij bij de houden (Boonstra & Boelens, 2011). Boonstra en Boelens (2011) beschrijven een alternatieve kijk op de sociale kant van de planologie. Deze gaat verder dan het overheid-gerichte perspectief (inside-out), en is gericht op de wijze waarop en burgers kunnen deelnemen aan ruimtelijke ontwikkelingen (outside-in). Deze vorm van ruimtelijke ontwikkeling, waarbij de overheid verantwoordelijkheden uit handen geeft aan burgers en ondernemers, wordt zelforganisatie genoemd. Naast de teleurstellende resultaten van ‘participatory’ en ‘collaborative planning’ heeft de laatste financiële crisis speelde ook een rol gespeeld bij het ontstaan van zelforganisatie bij ruimtelijke ontwikkeling. De overheid had hierdoor namelijk minder geld te besteden, wat de ruimtelijke ontwikkeling meer afhankelijk maakte van de investeringen van burgers, ondernemers en (maatschappelijke) organisaties (Machielse, 2010). Private partijen kregen door de terugtrekkende rol van de overheid meer grond in bezit, waardoor steeds meer gronden werden ontwikkeld buiten de overheid om (Groetelaers, 2005). Volgens Boonstra (2010) leidde ook de toenemende individualisering en aantallen burgerorganisaties tot ruimtelijke ontwikkeling middels zelforganisatie. Door de nieuwe vorm van ruimtelijke ontwikkeling krijgen ook burgers de kans om initiatieven uit te voeren vanuit hun eigen drijfveren en ideeën. Zelforganisatie bij ruimtelijke planning wordt door Boonstra en Boelens (2011) als volgt gedefinieerd:

“Initiatieven voor ruimtelijke ingrepen die voortkomen uit de maatschappij via autonome, gemeenschappelijke netwerken van burgers, buiten de controle van overheden en die zelf ook participeren in de ontwikkeling van stedelijk weefsel”

Zelforganisatie is bij gebiedsontwikkeling niet overal ter wereld vanzelfsprekend (Rauws, 2016). Bij geliberaliseerde systemen, zoals in de Verenigde Staten of het Verenigd Koninkrijk, is zelforganisatie onder de noemer ‘marktwerking’ binnen de ruimtelijke ordening een normale gang van zaken. Binnen gecoördineerde systemen zoals in Nederland, Denemarken en China is marktwerking niet vanzelfsprekend. Dit is dan ook de reden waarom zelforganisatie -waarin marktwerking centraal staat- in deze landen niet makkelijk te implementeren is. Er zijn verschillende landen waar met zelforganisatie wordt geëxperimenteerd en waar wetenschappelijk onderzoek naar deze vorm van gebiedsontwikkeling is gedaan (Rauws e.a., 2016). In onder andere de gecoördineerde

ruimtelijke systemen van China (Beijing) en Denemarken komt zelforganisatie voor (Boonstra, 2016; Rauws e.a., 2016). Voorbeelden hiervan worden in hoofdstuk 4 besproken.

§ 2.3 Conclusie

In dit hoofdstuk stond de ontwikkeling van de Nederlandse ruimtelijke ordening centraal. Het hoofdstuk had ten eerste als doel om in kaart te brengen aan welke veranderingen de Nederlandse ruimtelijke ordening de afgelopen eeuw onderhevig is geweest, en welke rollen overheden hierin hebben gespeeld. Aan de hand van deze achtergrondinformatie werd de opkomst van zelforganisatie binnen gebiedsontwikkeling geïntroduceerd. In deze paragraaf wordt op basis van bovenstaande informatie antwoord gegeven op de eerste deelvraag:

Deelvraag 1. “Op welke manier is zelforganisatie binnen gecoördineerde ruimtelijke ordening in Nederland tot stand gekomen?”

De Nederlandse ruimtelijke ordening is in de afgelopen eeuw aan verscheidene veranderingen onderhevig geweest. Hierbij heeft een verschuiving plaatsgevonden van een government naar een governance geleidde ruimtelijke planning. De ruimtelijke ordening werd eerst gekenmerkt door toelatingsplanologie, een vorm van planologie waarin de overheidsinstanties verantwoordelijk zijn voor het opstellen en uitvoeren van ruimtelijke plannen, waarin de gewenste ontwikkelingen en functies wat betreft de plangebieden zijn weergegeven. In het begin van 21ste eeuw werd deze vorm aangevuld met de ontwikkelingsplanologie. Deze vorm van planologie kenmerkt zich door de publiek-private samenwerkingen wat betreft ruimtelijke ontwikkelingen, waarbij de overheid enkel kaders stelt. Door de economische crisis van 2008 zijn overheden meer geneigd om ruimtelijke ordening uit handen aan derden te geven middels uitnodigingsplanologie. Deze vorm van planologie kenmerkt zich door een faciliterende rol van de overheid en een actievere rol van derden bij ruimtelijke ontwikkelingen. Overheden zoals de gemeenten geven bij deze vorm van planologie op hoofdlijnen weer hoe een gebied zich moet ontwikkelen en stelt zich hierbij faciliterend op. Bij gebiedsontwikkeling betekent dit -in tegenstelling tot toelatingsplanologie- dat de uitvoering van de plannen niet meer de verantwoordelijkheid zijn van de betrokken overheidspartijen, en dat deze dus minder (financiële) risico's lopen. Met de verschuiving van toelatingsplanologie naar uitnodigingsplanologie werd het mogelijk om gebiedsontwikkeling middels zelforganisatie te faciliteren. Bij deze nieuwe vorm van ruimtelijke ontwikkeling kunnen burgers initiatieven uitvoeren vanuit hun eigen drijfveren en ideeën.

In het volgende hoofdstuk wordt op bovenstaande informatie voortgeborduurd, zodat duidelijk wordt onder welke vormen van overheidssturing zelforganisatie kan plaatsvinden.

Hoofdstuk 3. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt dieper ingegaan op governance, en de politiek economische benadering die wordt gebruikt om governance te begrijpen. Ook worden de verschillende vormen van meta-governance die zelforganisatie kunnen faciliteren behandeld, en worden condities besproken die nodig zijn voor een succesvolle uitvoering van zelforganisatie. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een conclusie, waarin deelvragen 2 en 3 worden beantwoord.

§ 3.1 Governance

Het concept governance wordt in de literatuur op verschillende wijzen gedefinieerd. Het omvat de manieren waarop samenlevingen worden bestuurd middels collectieve actie en coördinatie (Bramwell, 2011; Rhodes, 1996, p. 653). Volgens Mayntz (2003) is governance de wijze waarop een overheid door middel van beleid veranderingen probeert door te voeren ten behoeve van sociaaleconomische structuren en processen. De Wereldbank (1991) ziet governance als het uitoefenen van gezag en het gebruik van institutionele middelen om processen en problemen in de maatschappij te beheren. Bell (2002) stelt dat governance voornamelijk betrekking heeft op het gebruik van instellingen, gezagsstructuren en samenwerkingen om ontwikkelingen in de samenleving of economie te sturen en te controleren. Tegenwoordig wordt governance meer gezien als het loslaten van het oude hiërarchische systeem (government), waarbij er een nieuwe manier van sturing ontstaat en derden ook kunnen deelnemen aan het proces van ontwikkeling (Mayntz, 2002). Waar de term government betrekking heeft op de formele instituties en structuren van de overheid, is het concept governance breder en omvat het de manier waarop overheidsorganisaties en marktpartijen samenwerken. Vormen van governance hebben dan ook betrekking op verschillende overheidslagen en netwerken van actoren buiten de overheid (Newman & Clarke, 2009). Verschillende vormen van governance onderscheiden zich door de wijze waarop beleidsbeslissingen worden genomen en hoe de macht wordt verdeeld (Bramwell, 2011; Dredge & Jenkins, 2007). Volgens Kjaer (2004) zijn governance en government echter niet zozeer tegenhangers van elkaar, maar een ander middel om doelen te bereiken. Governance wordt gezien als een nieuwe vorm van regeren (Kjaer, 2004). Hierbij ligt de focus meer op doelen en belangen van burgers en ondernemers (Boelens, 2009), waardoor dit een verandering is van top-down gerichte planprocessen naar bottom-up gerichte manier van planning. Een gevolg hiervan is dat de kaders en regels die de overheid stelt worden teruggedrongen, en dat de overheid meer keuzevrijheid biedt aan marktpartijen wat betreft ruimtelijk beleid. Door de gebruikers bij de planvorming van ruimtelijke projecten te betrekken, wordt beter rekening gehouden met belangen van meerdere partijen (De Zeeuw, 2011). Zoals in hoofdstuk 1 en 2 naar voren kwam, zijn met de verschuiving van government naar governance arrangementen als burgerparticipatie en zelforganisatie in het leven geroepen. Met deze wijze van sturing, waarbij de rol van de overheid is veranderd, bevinden de gemeenten en burgers zich dan ook meer op een level-playing-field waarbij minder hiërarchische verschillen tussen deze actoren bestaan dan bij een government-georiënteerd beleid.

In dit onderzoek wordt governance onderzocht middels de politiek economische benadering (Jessop, 1998; Sørensen, 2006), waarbij de genoemde definitie van Mayntz (2002) wordt gehanteerd. Het gebruik van politieke economie helpt deze studie om de potentiële invloed van overheidsinterventies op de zelforganisatiesituatie in Nederlandse context te begrijpen. Volgens deze governance benadering staan de markt en de staat tegenover elkaar en beschikken deze over verschillende drijfveren (Harvey & Braun, 1996; Jessop, 1998). Hierbij wordt verwacht dat er op de staat kan worden teruggevallen wanneer de markt faalt, en andersom. Politieke economie stelt dat overheidsinterventies onder andere worden beïnvloed door de beslissingen van beleidsmakers en door specifieke onverwachte omstandigheden zoals politieke veranderingen en economische crises (Bramwell, 2004, 2006). Wanneer governance wordt onderzocht vanuit een politieke economische oogpunt moet deze politieke context worden gezien als een veld waarin verschillende actoren hun eigen specifieke belangen en visies hebben, en allen over een verschillende mate van invloed op het beleidsproces beschikken (Bramwell, 2004, p. 32). Er bestaan verschillende vormen van governance in termen van publieke administratie en beleid (Kjaer, 2004).

Vanuit de politiek economische benadering kan het door de overheid faciliteren van zelforganisatie worden begrepen als meta-governance, een vorm van governance waarbij verschillende actoren met behulp van door overheid gestelde kaders en regels werken aan een gezamenlijk doel. Het belang van meta-governance wordt binnen de politiek economische benadering onderstreept, omdat het de uitholling van de staat kan voorkomen. Het uithollen van de staat (of *hollowing out*) is een probleem dat met de kleiner wordende rol van de overheid gepaard gaat (Rhodes, 1994, 1996, 2007). Het houdt in dat de overheid op verschillende vlakken minder verantwoordelijkheden en bevoegdheden krijgt, waardoor voorzieningen en beleidsvorming niet meer de verantwoordelijkheid zijn van de gemeenten maar van marktpartijen, of samenwerkingen tussen de private, publieke of non-profit sectoren (St-Laurent & Le Billon, 2015; Rhodes, 1994). Om het verlies van functies van (lokale) overheidsdepartementen tegen te gaan kan meta-governance worden ingezet (Rhodes, 2007).

§ 3.2 Meta-governance en zelforganisatie

Meta-governance -ook wel de 'governance of governance' genoemd (Haus, 2004)- is een vorm van governance waarbij verschillende zelfsturende netwerken en instituties buiten de overheid over een hoge mate van autonomie beschikken binnen een gefragmenteerd politiek systeem (Sørensen, 2006). Meta-governance is een indirecte vorm van overheidssturing die wordt uitgevoerd middels de beïnvloeding van processen van zelfsturing. Het kan bijvoorbeeld worden ingezet om governance te verbeteren door (financiële) kaders en regels te stellen (Jessop, 1998). Dit betekent dat er van meta-governors (zoals gemeenten) wordt verwacht dat deze besturen op een wijze waarbij de stakeholders (zoals marktpartijen) een grote mate van autonomie behouden. De directe sturende rol van de overheid maakt hierbij plaats voor een faciliterende rol, waarbij de stakeholders dus zelf het proces uitvoeren (Sørensen, 2006). Regels, organisatorische kennis, en andere politieke strategieën worden bij meta-governance toegepast om zelforganisatieprocessen te faciliteren en indirect te sturen

(Jessop, 1998; Taylor, 2007; Sørensen, 2006). Jessop (2003) stelt dan ook dat meta-governance de manier is waarop de overheid de capaciteit behoudt om (sociaal) handelen binnen de maatschappij te coördineren. De overheid doet dit door de markt, hiërarchie en netwerken met elkaar te combineren door verticale hiërarchische arrangementen binnen overheids- en maatschappelijke instanties. De autoriteit van de overheid is bij meta-governance dus niet verminderd, maar heeft zijn presentatie en uitvoering veranderd en geconfigureerd om veranderingen te bewerkstelligen in politiek-sociale omgevingen (Jessop, 2003).

Sørensen (2006) heeft een categorisering gemaakt van verschillende vormen van meta-governance. Hierbij is een onderscheid gemaakt tussen enerzijds 'hands-off' meta-governance, en anderzijds 'hands-on' meta-governance. Bij 'hands-off' meta-governance houdt de overheid meer afstand van het zelforganisatieproces dan bij 'hands-on' meta-governance.

Beide categorieën kennen twee verschijningsvormen. De eerste betreft 'hands-off framing of self-governance'. Binnen deze vorm stuurt de overheid zelforganisatie door middel van het vaststellen van kaders (financieel en qua regel- en wetgeving; Teubner, 1983), waarbinnen zelforganisatie zich kan ontwikkelen. Deze vorm valt onder 'hands-off', omdat de overheid als meta-governor niet in direct contact komt met de initiatiefnemers van zelforganisatie. 'Hands-off framing of self governance' kan bijvoorbeeld worden uitgevoerd door wetgeving toe te passen waarin de politieke doelen van de betrokken overheidspartijen worden gedefinieerd, terwijl de concrete beleidsvoering en gedetailleerde financiële prioriteiten worden overgelaten aan de autonome actoren (zoals initiatiefnemers; Sørensen, 2006). De tweede vorm van hands-off meta-governance betreft 'hands-off storytelling'. Binnen deze vorm mengt de overheid zich wel met het zelforganisatieproces middels 'storytelling' (Sørensen, 2006). Hierbij sturen gemeenten het proces van zelforganisatie door hun visies in dermate uit te schrijven dat gemeenschappelijke doelen en belangen worden bereikt en gewaarborgd.

De derde vorm van meta-governance omvat 'hands-on support and facilitation'. Binnen deze vorm van meta-governance staat het bieden van ondersteuning aan initiatiefnemers centraal. Deze ondersteuning kenmerkt zich door de directe interactie tussen de overheid en de initiatiefnemers binnen het zelforganisatieproces, en is niet gericht op het behalen van gemeentelijke doelen (Sørensen, 2006). Omdat de gemeente zich hierbij faciliterend opstelt is dit een vorm van 'hands-on' meta-governance. De vierde vorm van meta-governance omvat 'hands-on participation'. Binnen deze vorm van meta-governance speelt de overheid een assertieve rol, en doet deze actief mee in het proces van zelforganisatie. De overheid bekleedt hierbij een rol als een van de actoren, en maakt geen gebruik van publiekrechtelijke instrumenten (zoals een bestemmingsplan), waardoor er een 'level-playing-field' ontstaat.

De onderverdeling van meta-governance door Sørensen (2006) is hiërarchisch, omdat er bij de eerste vorm slechts kaders worden gesteld, en bij de tweede vorm overheidssturing plaatsvindt. De derde vorm omvat het aanbieden van actieve ondersteuning

vanuit de overheid en de vierde vorm kan worden gezien als meest actieve, omdat de overheid hierbij daadwerkelijk participeert in het zelforganisatieproces.

Samengevat zijn er meer of minder assertieve manieren om meta-governance toe te passen. Meta-governance representeert een alternatieve vorm van overheidssturing die niet gebaseerd is op gedetailleerde top-down controle, maar op meerdere indirecte manieren om de acties van autonome actoren te beïnvloeden of te coördineren. Binnen deze vormen van meta-governance kunnen hierdoor zelforganisatieprocessen door de overheid worden gefaciliteerd. De literatuur over zelforganisatie suggereert dat meerdere factoren tezamen de inhoud, koers en uitkomsten van deze zelforganisatieprocessen vormen. Op basis hiervan hebben Nederhand en anderen (2016) een zestal condities voor zelforganisatie geformuleerd. Deze zijn gebaseerd op verschillende zelforganisatieprocessen in de wereld (Nederhand e.a., 2016), en hebben niet per definitie betrekking op de gecoördineerde ruimtelijke planning zoals de Nederlandse.

§ 3.3 Condities van zelforganisatie

De eerste conditie heeft betrekking op de oorzaak van zelforganisatie: de 'triggering event', een specifieke gebeurtenis die moet plaatsvinden om de huidige manier waarop een situatie is georganiseerd onder druk te zetten. Deze gebeurtenissen vormen de drijfveren voor initiatiefnemers om over te gaan tot zelforganisatie. Als een 'triggering event' niet heeft plaatsgevonden is er minder druk op de huidige instituties en burgers om over te gaan op zelforganisatie (Van Meerkerk, Boonstra, & Edelenbos, 2013).

De tweede conditie van zelforganisatie is de aanwezigheid van vertrouwelijke relaties tussen initiatiefnemers, en tussen hen en de overheid. Vertrouwelijke relaties tussen deze actoren zijn belangrijk omdat het proces van zelforganisatie bij het starten van een initiatief intensief is, en veel interactie moet plaatsvinden om tot een collectief doel te komen. Comfort (1994) stelde dan ook dat meer mogelijkheden tot interactie sneller leidt tot een gedeelde opvatting over het doel en gewenst gedrag. Daarnaast moeten vertrouwelijke relaties tussen de betrokken actoren bestaan zodat kan worden gecommuniceerd op basis van wederzijds vertrouwen, zodat mogelijke tegenslagen tijdens het proces worden overwonnen (Huygen, Van Marissing & Boutellier, 2012; Ostrom, 1999; Van Meerkerk e.a., 2013).

De derde conditie van zelforganisatie omvat de uitwisseling van ideeën, informatie en ervaringen tussen initiatiefnemers, en tussen hen en de overheid. Ook de intentie om deze informatie uit te wisselen tussen deze partijen is van belang. Zelforganisatie wordt gestimuleerd door de ontwikkeling van een gedeeld en duidelijk doel, welke door een uitwisseling van ideeën en informatie kan worden bereikt (Bootsma & Lechner 2002; Comfort 1994; Huygen, Van Marissing & Boutellier 2012; Ostrom, 1999).

De vierde conditie van zelforganisatie heeft betrekking tot de fysieke en virtuele locus van het proces van zelforganisatie. Wanneer de beschikbare informatie zich op verschillende locaties bevindt, stijgt de mogelijkheid dat deze informatie niet wordt gedeeld tussen de belanghebbenden (Comfort, 1994). Comfort (1994) stelt bovendien dat het bij het nemen van uitvoerige beslissingen belangrijk is dat kennis omtrent het onderwerp zich ontwikkelt, en er

feedbackmechanismes en communicatiemogelijkheden bestaan. Dit kan bijvoorbeeld worden gefaciliteerd door ICT (Bekkers, 2004).

De vijfde conditie heeft betrekking op 'boundary spanning activities', de activiteiten die door belangrijke actoren binnen zelforganisatieprocessen worden uitgevoerd om hen met elkaar in contact te brengen (Nederhand e.a., 2016). Deze activiteiten hebben betrekking op de uitwisseling van informatie tussen de interne organisatie, initiatiefnemers, en andere actoren uit de omgeving. 'Boundary spanning activities' zijn gericht op het verbeteren van communicatie, toewijding, ondersteuning en zekerheid van legitimiteit (Pfeffer & Salancik, 1978; Van Buuren & Loorbach, 2009).

De laatste conditie van zelforganisatie betreft de aanpassing van bestaande rollen, procedures, systemen en wettelijkheden binnen zelforganisatieprocessen (Comfort, 1994; Johnson, 2001; Kauffmann, 1993; Van Meerkerk e.a., 2013). Deze conditie houdt in dat de betrokken actoren (zoals overheden en initiatiefnemers) moeten beschikken over genoeg autonomie en flexibiliteit om hun gedrag aan te passen (Comfort, 1994; Nederhand e.a., 2016; Ostrom, 1999).

§ 3.4 Conclusie

Het doel van dit hoofdstuk was om het belang van governance vanuit de literatuur en een politiek economische benadering te beschrijven. Daarnaast zijn de verschillende vormen van meta-governance en de condities van zelforganisatie in dit hoofdstuk geïntroduceerd. In deze paragraaf wordt op basis van bovenstaande informatie antwoord gegeven op deelvragen 2 en 3:

Deelvraag 2: "Welke vormen van meta-governance die van invloed kunnen zijn op zelforganisatie worden in de literatuur over meta-governance beschreven?"

Binnen de politiek economische benadering wordt het concept meta-governance geïntroduceerd, een vorm van governance waarbij zelforganisatie door de overheid kan worden gefaciliteerd. Er zijn meer en minder assertieve manieren om meta-governance toe te passen. Sørensen (2006) beschrijft vier vormen van meta-governance, en heeft hierbij een onderscheid gemaakt tussen enerzijds 'hands-off' meta-governance, en anderzijds 'hands-on' meta-governance. Bij 'hands-off' meta-governance houdt de overheid meer afstand van het zelforganisatieproces dan bij 'hands-on' meta-governance. Beide categorieën kennen twee verschijningsvormen. De vier vormen betreffen 'hands-off framing of self-governance' (1), 'hands-off storytelling' (2), 'hands-on support and facilitation' (3), en 'hands-on participation' (4; Sørensen, 2006). In dit onderzoek worden deze gebruikt om de rol van de overheid binnen zelforganisatieprocessen in Nederlandse context te bepalen.

Deelvraag 3: "Welke belangrijke condities van zelforganisatie worden in de literatuur over zelforganisatie beschreven?"

In de literatuur over zelforganisatie worden meerdere condities beschreven die de inhoud, koers en uitkomsten van zelforganisatieprocessen beïnvloeden. Deze zes condities zijn de 'triggering event' (1), de aanwezigheid van vertrouwelijke relaties tussen initiatiefnemers, en tussen hen en de overheid (2), de uitwisseling van ideeën, informatie, en ervaringen tussen initiatiefnemers, en tussen hen en de overheid (3), de locus van het proces van zelforganisatie (4), de 'boundary spanning activities' (5) en de wederzijdse aanpassing van bestaande rollen, procedures, systemen en wettelijkheden (6; Nederhand e.a., 2016). Deze condities zijn gebaseerd op zelforganisatieprocessen binnen contexten waarin niet per definitie sprake is van gecoördineerde ruimtelijke planning zoals de Nederlandse. In het volgende hoofdstuk worden zelforganisatieprocessen van verschillende cases uit landen besproken die een gecoördineerde ruimtelijke planning kennen. Aan de hand van dit hoofdstuk zal worden bepaald of de condities die door Nederhand en anderen (2016) zijn geformuleerd ook relevant zijn voor zelforganisatie in Nederland.

Hoofdstuk 4. Gebiedsontwikkeling middels zelforganisatie in het buitenland

In dit hoofdstuk staan eerdere projecten en vormen van gebiedsontwikkeling middels zelforganisatie uit het buitenland centraal. Het doel van dit hoofdstuk is om vast te stellen of de in het vorige hoofdstuk beschreven condities van zelforganisatie te relateren zijn aan zelforganisatieprocessen binnen gecoördineerde ruimtelijke planningssystemen. Hierbij wordt ten eerste ingegaan op de realisatie van twee eco-dorpen in Denemarken. Vervolgens komt zelforganisatie in de wijk Nanluoguxiang (Beijing) aan bod. Daarna wordt ingegaan op twee verschillende vormen van zelforganisatie in Portugal. In de conclusie van dit hoofdstuk zal worden besproken in hoeverre de zes condities van zelforganisatie (Nederhand e.a., 2016; zie § 3.3) ook voorkomen in deze voorbeelden uit de praktijk.

§ 4.1 Denemarken

In Denemarken zijn twee verschillende eco-dorpen aan de hand van zelforganisatie gerealiseerd: Fri og Fro en Hallingelille (Boonstra, 2016).

§ 4.1.1 Fri og Fro

Fri og Fro is een eco-dorp in de gemeente Odsherred, in het noordwesten van Sjaelland. Het dorp is gebaseerd op sociaaleconomische en ecologische duurzaamheidsprincipes. Het idee van het realiseren van een eco-dorp kwam van een echtpaar uit Odsherred. Nadat in 2002 een groep van initiatiefnemers was gevormd was het van belang om een locatie te zoeken die aan de kernwaarden van hun principes voldeed. In de plaats Egebjerg hadden de initiatiefnemers een locatie gevonden waar de realisatie van het eco-dorp in 2004 kon plaatsvinden. De gemeente wilde meewerken aan het plan en was bereid de bestaande planning aan te passen, omdat het plan werd gezien als een positieve invloed op het dorp. De gemeente had echter geen middelen om de bestaande planning te herschrijven en heeft dit uitbesteed aan de initiatiefnemers (Boonstra, 2016). In 2005 is de grond officieel aan de initiatiefnemers verkocht en werd de bouw –op basis van natuurlijke en gerecyclede materialen- van 17 woningen gestart. De bewoners van Fri og Fro en Odsherred zijn door de lokale voorzieningen zoals scholen en winkels middels informele interactie met elkaar verbonden (Boonstra, 2016).

§ 4.1.2 Hallingelille

Hallingelille is een eco-dorp in de gemeente Ringsted, in het midden van Sjaelland. Het idee van Hallingelille is in 1994 ontstaan en in 1998 uitgewerkt. De kernwaarden voor dit dorp zijn gebaseerd op duurzaamheid, permacultuur en democratie. Onder de noemer Village 2000 was een programma van eisen uitgewerkt waaraan het dorp moest gaan voldoen (100 huizen in landelijk gebied, met voorzieningen voor kinderen en ouderen; Boonstra, 2016). Tussen 1999 en 2001 is er op verschillende locaties geprobeerd om toestemming voor het eco-dorp te verkrijgen, maar het originele programma van eisen voor Hallingelille leek voor lokale planning te veeleisend. De aanpassing ervan was dan ook noodzakelijk (Boonstra, 2016). Tussen 2002 en 2005 is er een locatie gevonden in Ringsted, waar een pilot voor het plan werd

toegestaan zodat de bestaande planning kon worden aangepast. De lokale inwoners van het dorp Valsømagle waren tegen de plannen voor een eco-dorp, waardoor de planning gelijk bleef. Hierdoor moesten de plannen voor het eco-dorp weer worden aangepast, waardoor een groot gedeelte van het oorspronkelijke plan niet is gerealiseerd (Boonstra, 2016). Tussen 2005 en 2010 zijn 18 van de 20 huizen van het eco-dorp gebouwd. Ook hier is het gemeenschappelijk aspect van het dorp door de individuele bouwwerkzaamheden op de achtergrond geraakt. Geleidelijk aan is de vijandigheid tussen de Valsømagle en Hallingelille verdwenen en is het eco-dorp een voorbeeldfunctie voor duurzaamheid binnen de gemeente (Boonstra, 2016).

§ 4.2 China

In Beijing is door de grote populatiegroei tussen 1949 en 1960 sprake geweest van een groot tekort aan woningen. De overheid heeft destijds een aantal maatregelen getroffen om extra woonruimte te creëren. Binnen door de overheid gestelde kaders bestonden condities voor inwoners om op basis van individuele zelforganisatie woningen te realiseren en hierdoor een transformatie van de wijk te initiëren (Zhang & De Roo, 2016). Een voorbeeld hiervan vond plaats in de wijk Nanluoguxing, in het historische centrum van de stad. Het oppervlak van de wijk Nanluoguxing betreft circa 1,5 vierkante kilometer en er wonen circa 53.000 mensen. De wijk is om een centrale rechte weg gebouwd die door 8 smallere wegen (hutongs) wordt gekruist. Deze ruimtelijke structuur is een overblijfsel van de 700 jaar oude Yuan Dynasty, een gegeven dat de wijk een grote historische waarde geeft. Aan de zogenaamde hutongs liggen rechthoekige binnenplaatsen waar mensen aan wonen, ook wel siheyuan genoemd (Zhang & De Roo, 2016). Voor 1949 was iedere siheyuan in eigendom van het huishouden dat daar woonde. In de periode tot 1960 kende de binnenstad van Beijing een populatiegroei van 4.2 naar 7.4 miljoen inwoners (Beijing Statistical Bureau, 2010). De geplande economie slaagde er in die tijd niet in om voldoende nieuwe woningen te realiseren om deze populatiestijging te accommoderen. Als oplossing voor het tekort aan woningen ontwikkelde de overheid het Jingzu beleid, wat deel uitmaakte van het socialisatieproces in 1950. Door dit beleid veranderde de eigendom van de siheyuan van privaat naar de staat. Deze woningen werden vervolgens verdeeld in kleine kamers en verhuurd aan mensen met een laag inkomen. Deze oplossing vanuit de overheid bleek echter niet genoeg om de vraag naar woningen als gevolg van de grote populatiegroei bij te houden. Er was tijdens het Jingzu beleid dus nog steeds een groot tekort aan woningen. Omdat het beleid was gericht op de woningen, en er verder geen kaders waren gesteld voor de tussengelegen binnenplaatsen, werden delen van deze binnenplaatsen door de bewoners middels zelfbouw bij de woningen getrokken om extra ruimtes te creëren (Zhang & De Roo, 2016). In eerste instantie werden er middels zelforganisatie alleen keukens en opslagplaatsen op de binnenplaats gebouwd om extra kamers in de bestaande woning vrij te maken. Hierdoor nam de open ruimte op de binnenplaatsen af. Dit idee werd in steeds meer siheyuans toegepast. In veel gevallen werden de hele binnenplaatsen zelfs vervangen door nieuwe zelfgebouwde woningen, met enkel smalle paden tussen de gebouwen. Na verloop van tijd is de ruimtelijke structuur van de rechthoekige binnenplaatsen getransformeerd tot doolhoven (Zhang & De Roo, 2016).

§ 4.3 Portugal

Ook in Portugal heeft gebiedsontwikkeling middels zelforganisatie plaatsgevonden. In de periode van 1960 tot 1970 was in Portugal sprake van een groeiende economie, waardoor de grote Portugese steden (zoals Lissabon en Porto) in economische hubs veranderden. Hierdoor vond ook een stijging van illegale nederzettingen rondom deze steden plaats die middels zelforganisatie zijn ontwikkeld. De inwoners van deze nederzettingen kwamen in eerste instantie van het platteland, en vanaf 1974 ook vanuit de koloniën (Silva & Farral, 2016). Er ontstonden twee soorten nederzettingen. Ten eerste was er sprake van sloppenwijken zonder grondeigendom (de zogenaamde ISS), die op publieke en private gronden werden gebouwd. Ten tweede bestonden nederzettingen die op eigen grond werden gebouwd, die in eerste instantie landbouw als bestemming had (de ISL). Deze landbouwgronden waren illegaal verdeeld en verkocht als residentiële percelen (Rodrigues, 1984). In de ISS hadden bewoners minder financieel kapitaal dan in de ISL (Silva & Farral, 2016).

Tot 1974 was er vanuit de overheid geen initiatief om de illegale nederzettingen tegen te gaan, omdat deze zeer gecentraliseerd was en weinig tot geen macht gaf aan lokale overheden. In plaats van actie te ondernemen tegen de nederzettingen werden deze tot de revolutie in 1974 (welke een einde bracht aan 48 jaar van dictatuur) genegeerd (Silva & Farral, 2016). In de eerste jaren van de democratie werd de ruimtelijke planning overschaduwd door problemen op de huizenmarkt. Vanaf 1974 kwam de focus te liggen op de woningmarkt, en werden experimentele initiatieven opgezet om de problemen met ISS en ISL op te lossen. In samenwerking met ISS-inwoners verschaften gemeenten bouwgrond voor nieuwe nederzettingen, om ervoor te zorgen dat er architectonisch correcte woningen werden ontworpen (Silva & Farral, 2016). De ISL werden toegevoegd aan het woningbestand en met behulp van stedelijke plannen werd ervoor gezorgd dat het tekort aan infrastructuur en collectieve faciliteiten werd opgelost (Silva, 2010). De gemeenten kregen in 1976 meer autonomie van de centrale overheid wat betreft de ruimtelijke planning. Bij de ISS werden gemeenten de mediators tussen de centrale overheid en de gemeenschap, en moesten zij woningprogramma's opstellen en selectieprocessen managen voor families die in aanmerking kwamen voor een legale woning. Door gebrek aan financiële middelen had dit beleid tot 1986 geen slagkracht wat betreft ISS. Dit was niet het geval voor ISL. Gemeenten, landeigenaren en inwoners faciliteerden namelijk zelforganiserende structuren om ISL tegen te gaan. Doordat het aantal bewoners bleef stijgen was het uiteindelijk noodzakelijk om de grootste ISL –Quanta do Conde- te legaliseren en eigendom officieel vast te leggen. Deze registratie van eigendom bleek de oplossing voor ISL. In 1986 trad Portugal toe tot de Europese Unie, waardoor geld beschikbaar kwam voor regionale ontwikkelingen op het gebied van infrastructuur. De bestrijding van ISS had sindsdien prioriteit. Met financiële hulp van de nationale overheid waren gemeenten vanaf dit moment verantwoordelijk voor het beschikbaar maken van land voor de ISS-bewoners (Silva, 1996).

§ 4.4 Conclusie

In dit hoofdstuk zijn voorbeelden van zelforganisatie in de context van ruimtelijke planningssystemen in het buitenland beschreven. Het hoofdstuk toont dat de condities van zelforganisatie (Nederhand e.a., 2016; zie § 3.3) te koppelen zijn aan verschillende manieren waarop gebiedsontwikkeling middels zelforganisatie kan plaatsvinden.

Ten eerste komt de conditie 'triggering event' binnen verschillende voorbeelden van de buitenlandse zelforganisatieprocessen voor. In Beijing en Portugal is de zelforganisatie bijvoorbeeld geïnitieerd door een groot woningtekort in combinatie met urbanisatieprocessen. Ten tweede is de conditie van de aanwezigheid van de vertrouwelijke relaties terug te vinden in de buitenlandse voorbeelden. In Fri og Fro leken vertrouwelijke relaties tussen initiatiefnemers en de gemeente namelijk te leiden tot een samenwerking tussen beide partijen, waarna de bestaande planning werd aangepast en zelforganisatie kon plaatsvinden. Van de derde conditie van zelforganisatie, de uitwisseling van ideeën informatie en ervaringen, is duidelijk sprake in Beijing. Daar leidde de uitwisseling van ideeën over de zelfbouw van de siheyuan tot meer zelforganisatieprocessen. Veel bewoners van de wijk volgden elkaars voorbeeld en wisselden ideeën en informatie met elkaar uit om de ruimte zo optimaal mogelijk te benutten. Alleen het belang van vierde conditie, de fysieke locus van het zelforganisatieproces, kwam in de verschillende cases niet naar voren. Van de vijfde conditie van zelforganisatie, 'boundary spanning activities', was duidelijk sprake in Denemarken. Zonder het organiseren van activiteiten waardoor de lokale overheden en de initiatiefnemers en bewoners uit de gebieden met elkaar in contact konden komen, waren deze eco-dorpen namelijk niet gerealiseerd. Deze partijen moesten eerst op een lijn komen wat betreft de ontwikkeling van het gebied. Van de zesde conditie, de wederzijdse aanpassing van bestaande rollen, procedures, systemen en wettelijkheden, is in alle besproken cases sprake doordat de burgers -in tegenstelling tot traditionele gebiedsontwikkeling- zelf de verantwoordelijkheid namen om een gebied te ontwikkelen. In Fri og Fro was ook sprake van de aanpassing van wettelijkheden omdat de gemeente Odsherred de bestaande planning heeft herschreven. Tot slot is er binnen deze cases duidelijk naar voren gekomen dat het handelen van de overheid een grote rol speelt bij zelforganisatieprocessen. In Denemarken was het voor de realisatie van de eco-dorpen van belang dat de lokale overheden een faciliterende rol aannamen om zelforganisatie te laten plaatsvinden. In Portugal en China werd deze rol niet aangenomen, en is de zelforganisatie juist in de hand gewerkt doordat de overheid niet optrad bij de gebiedsontwikkeling. Bovenstaande informatie zal in § 5.7 worden gebruikt om enkele verwachtingen over de case van het huidige onderzoek te formuleren.

Hoofdstuk 5. Methode

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksmethoden beschreven waarmee de centrale vraag en de deelvragen van dit onderzoek worden beantwoord. Ook wordt het conceptueel model en de operationalisering beschreven, en wordt een beschrijving gegeven van de wijze waarop de data wordt geanalyseerd. Tot slot worden de verwachtingen en evaluatiecriteria gepresenteerd.

§ 5.1 Kwalitatief onderzoek

In dit onderzoek worden de condities van zelforganisatie en de invloed van de gemeente hierbij in Nederlandse context op kwalitatieve wijze onderzocht. De onderzoeksmethoden van een kwalitatief onderzoek zijn geschikt om meer inzicht te krijgen in dit vraagstuk. Met deze vorm van onderzoek kan namelijk diepgaande informatie worden vergaard door in te gaan op achterliggende meningen, wensen, percepties, en behoeften van de relevante actoren. Aan de hand van kwalitatief onderzoek kan een zo breed mogelijk beeld worden geschetst van de situatie en kan worden ingegaan op de redenen van bepaald gedrag. Daarnaast bieden kwalitatieve onderzoeksmethodes (zoals interviews) de mogelijkheid om door te vragen wanneer dit nodig is (Beirão & Cabral, 2007). Er is voor kwalitatief onderzoek gekozen omdat er bij kwantitatief onderzoek meer vooraf gestructureerde onderzoeksmethoden gepaard gaan (Boeije, 2009), wat de dataverzameling voor het vraagstuk van dit onderzoek beperkt.

§ 5.2 Casestudie

In dit onderzoek is gekozen voor een casestudie design, waarbij intensief onderzoek wordt gedaan naar één specifiek voorbeeld (Bryman, 2008). Voor dit design is gekozen omdat er in Nederland maar één project is waarbij gebiedsontwikkeling middels individuele zelforganisatie voorkomt: Almere Oosterwold. Middels interviews met belangrijke actoren binnen deze case kan binnen de tijdsplan van deze thesis voldoende aandacht worden besteed aan de diepgang van het onderzoek. Almere Oosterwold bevindt zich in de Noordvleugel van de Randstad, welke in economisch opzicht als een van de sterkste regio's van het land wordt gezien (Rijksstructuurvisie Amsterdam-Almere-Markermeer [RRAAM], 2013). In deze Noordvleugel is de woningbehoefte in de huidige situatie tot 2040 geraamd op circa 440.000 extra woningen. Het Rijk kiest in de structuurvisie voor een organische ontwikkeling met een gefaseerde aanpak. Echter, er zal adaptief (stap voor stap) naar het toekomstperspectief moeten worden toegewerkt. De markt vraag naar woningen zal hierin sturend zijn. Ondanks dat de overheid de hoofdstructuur en de programmatische bandbreedte van de gebiedsontwikkeling vastlegt, zullen initiatieven voor de stedelijke ontwikkeling meer bij derden komen te liggen. Volgens de RRAAM vereist dit van alle partijen een andere rol, waarbij een goede samenwerking, duidelijke afspraken en een adaptieve strategie voorop staan.

Oosterwold kan worden gezien als een case waarin het proces van zelforganisatie succesvol wordt uitgevoerd in Nederlandse context. Rauws (2016) omschrijft dit project dan

ook als een voorbeeld van gebiedsontwikkeling waarbij de overheid geen sturende rol meer aanneemt, maar een faciliterende. Omdat in de randvoorwaarden die de gemeente heeft gesteld wordt aangegeven dat het eindbeeld van het project niet is vastgelegd, leent het project zich voor zelforganisatie. Waar er in 2014 pas 17 individuele initiatieven waren gestart (Rauws, 2016), zijn er momenteel al meer dan 400 initiatieven in uitvoering. Hierdoor kan inmiddels voldoende data worden vergaard om een completer beeld te schetsen van het zelforganisatieproces.

§ 5.3 Dataverzameling en analyse

In dit onderzoek worden de data verzameld op verschillende wijzen en via verschillende bronnen. De eerste wijze omvat het vergaren van bestaand materiaal zoals literatuur, beleidsstukken, visies en websites. Deze informatie vormt de basis van de vragen uit de interviews. Voor het vergaren van de empirische gegevens wordt namelijk gewerkt met 'semigestructureerde interviews'. In dergelijke interviews worden vooraf bepaalde onderwerpen besproken (in § 5.5 gepresenteerd). De vragen die uit de operationalisering voortkomen zullen de basis vormen van de interviews. Door middel van doorvragen na beantwoording van deze vragen krijgen de interviews meer inhoud (Bryman, 2008). Hierbij wordt gestreefd om de vragen zo consistent mogelijk aan de geïnterviewden te stellen. De semigestructureerde interviews worden in dit onderzoek toegepast omdat deze gedetailleerde inzichten kunnen bieden (Bryman, 2012). De interviews worden geanalyseerd met behulp van 'content analysis'. Hierbij worden de interviews woord voor woord getranscribeerd, waarna de tekst zal worden gecategoriseerd aan de hand van topics. Deze topics zijn gebaseerd op het theoretisch kader, en bestaan uit de condities van zelforganisatie (Nederhand e.a., 2016) en de vier vormen van meta-governance (Sørensen, 2006) die in de literatuur worden gegeven. De topics worden gepresenteerd in het analyseschema (zie Bijlage 1). Op basis van de vergaarde informatie per onderwerp kunnen de deelvragen en de hoofdvraag worden beantwoord.

De respondenten betreffen initiatiefnemers van Oosterwold, werknemers van het Rijksvastgoedbedrijf (RVB) en de projectorganisatie van Oosterwold (zie Bijlage 2). Aan de hand van de interviews met verschillende betrokken actoren kan zo breed mogelijk beeld worden geschetst. Zo zal duidelijk worden of er in deze case aan de theoretische voorwaarden van zelforganisatie wordt voldaan en welke rol de overheid hierin speelt in de vorm van meta-governance.

§ 5.4 Validiteit en betrouwbaarheid

De flexibele methoden die gebruikt worden bij kwalitatief onderzoek kunnen de repliceerbaarheid en betrouwbaarheid van het onderzoek compliceren. Om de dataverzameling te objectiveren wordt gebruikgemaakt van een analyseschema (zie Bijlage 1). Daarnaast is triangulatie van methoden toegepast. De verzamelde data is namelijk afkomstig uit literatuuronderzoek, interviews en bestaand materiaal (zoals beleidsstukken). Om de

betrouwbaarheid van de interviews te verhogen zullen er meerdere respondenten worden geïnterviewd om eventuele verschillende visies te belichten.

§ 5.5 Operationalisering

In tabel 5.1 is de operationalisatie van de verschillende constructen weergegeven, om aan te geven welke definities in dit onderzoek worden gehanteerd. In Bijlage 1 worden de vragen weergegeven die in de interviews worden gebruikt om deze constructen te meten.

§ 5.6 Conceptueel model

In het conceptueel model van dit onderzoek (figuur 5.1) wordt samenhang tussen de deelvragen weergegeven. Het model toont de verschillende constructen die worden onderzocht, en de vragen die in de interviews worden gebruikt om deze te onderzoeken. Het conceptueel model is gebaseerd op de literatuur over zelforganisatie (Nederhand e.a., 2016) en meta-governance (Sørensen, 2006), waarin de relatie tussen deze constructen en zelforganisatie wordt beschreven (zie hoofdstuk 3). In tabel 5.1 worden de elementen van het model toegelicht. Het conceptueel model, dat de basis vormt van de data-analyse, bestaat uit de volgende tien elementen: zes condities van zelforganisatie, en vier vormen van meta-governance (figuur 5.1). Bij het model zijn tien verwachtingen opgesteld (zie § 5.7), die voortvloeien uit het theoretisch kader (hoofdstuk 3) en voorgaande situaties waar gebiedsontwikkeling middels zelforganisatie plaatsvond (hoofdstuk 4). Deze verwachtingen zullen aan de hand van de empirische data worden onderzocht. Hierbij wordt gebruik gemaakt van evaluatiecriteria (zie § 5.9).

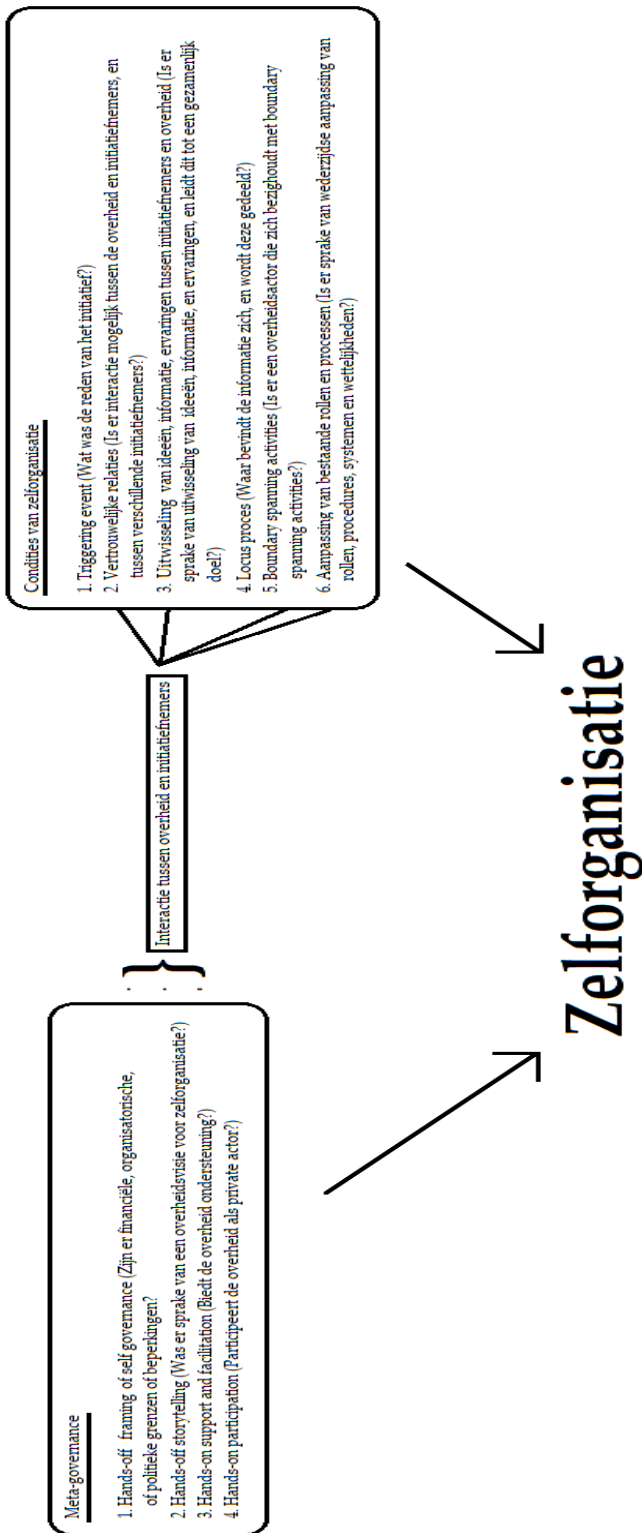
Tabel 5.1: Operationalisatie van de condities van zelforganisatie de verschillende vormen van meta-governance

Theoretisch concept	Operationele Definitie	Uitingsvormen
Triggering event	Gebeurtenis die de aanleiding vormt voor zelforganisatie.	Ontevredenheid Woningnood
Vertrouwelijke relaties	De mogelijkheid tot het hebben of ontwikkelen van vertrouwelijke relaties tussen initiatiefnemers, en tussen hen en de overheid.	Vertrouwen Wederkerigheid
Uitwisseling ideeën, informatie en ervaringen tussen initiatiefnemers, en tussen hen en de overheid	Ideeën, informatie en ervaringen worden uitgewisseld tussen initiatiefnemers, en tussen hen en de overheid. Dit resulteert in een gezamenlijk doel.	Bepaalde platforms voor het faciliteren van uitwisseling. Gezamenlijk doel

Locus Proces	De locatie van relevantie informatie voor initiatiefnemers.	Informatie omtrent het project is beschikbaar op één locatie.
Boundary spanning activities	Activiteiten van belangrijke actoren die het proces van zelforganisatie faciliteren, doordat ze verbindingen leggen tussen stakeholders.	Interne leiderschap en het faciliteren van het proces. Het verbinden van relevante actoren.
Aanpassing van bestaande rollen & processen	Wederzijdse aanpassing van rollen, procedures, systemen en wettelijkheden.	Traditionele rollen van de gemeenten, initiatiefnemers, procedures etc. worden aangepast.
Hands-off framing of self-governance	De gemeente stuurt zelforganisatie door het vaststellen van financiële, politieke en georganiseerde kaders.	De gemeente heeft kaders gesteld. Geen interactie tussen overheid en initiatiefnemers.
Hands-off storytelling	De gemeente mengt zich als meta-governor in het proces door middel van storytelling.	Vaststellen van structuurvisies. Geen interactie tussen de gemeente en initiatiefnemers.
Hands-on support and facilitation	De gemeente heeft als meta-governor direct contact met het initiatief, en biedt hierbij ondersteuning.	Ondersteuning bij het proces van zelforganisatie, zonder rekening te houden met gemeentelijke doelen. Wel direct contact met initiatiefnemers maar geen ondersteuning van de gemeente bij proces van zelforganisatie.
Hands-on participation	De gemeente is een meta-governor die participeert als een gewone actor binnen het proces van zelforganisatie.	De gemeente houdt zich aan dezelfde regelgeving als burgers in zelforganisatieproces.

Bron: Eigen bewerking

Figuur 5.1: Conceptueel model

Bron: eigen bewerking

§ 5.7 Verwachtingen

In deze paragraaf worden de verwachtingen gepresenteerd.

- Verwachting 1: Zelforganisatieprocessen in Oosterwold zijn ontstaan door ‘triggering events’.
- Verwachting 2: De mogelijkheid tot vertrouwelijke relaties tussen initiatiefnemers zelf, en tussen hen en de overheid, beïnvloedt het zelforganisatieproces in Oosterwold op positieve wijze.
- Verwachting 3: De uitwisseling van ideeën, informatie, en ervaringen tussen initiatiefnemers zelf, en tussen hen en de overheid, beïnvloedt het zelforganisatieproces in Oosterwold op positieve wijze, en werkt gemeenschappelijke doelen tussen deze partijen in de hand.
- Verwachting 4: Wanneer relevante informatie om het zelforganisatieproces te doorlopen op verschillende locaties te vinden is, belemmert dit de informatievergaring van initiatiefnemers in Oosterwold.
- Verwachting 5: In Oosterwold zorgen ‘boundary spanning activities’ ervoor dat verschillende actoren binnen zelforganisatieprocessen (publieke en private actoren) met elkaar worden verbonden, zodat goede communicatie, ondersteuning en zekerheid van legitimiteit wordt gewaarborgd.
- Verwachting 6: Bij zelforganisatieprocessen in Oosterwold is het voor betrokken actoren (zoals overheidspartijen en initiatiefnemers) noodzakelijk dat zij zich flexibel opstellen wat betreft aanpassingen in rollen, procedures, systemen en wettelijkheden.
- Verwachting 7: In Oosterwold wordt ‘hands-off framing of self-governance’ toegepast om zelforganisatieprocessen mogelijk te maken.
- Verwachting 8: In Oosterwold wordt ‘hands-off storytelling’ door gemeente Almere ingezet om de zelforganisatieprocessen te sturen.
- Verwachting 9: In Oosterwold wordt ‘hands-on support and facilitation’ toegepast om initiatiefnemers ondersteuning te bieden bij de ontwikkeling van hun project, zonder rekening te houden met gemeentelijke doelen.
- Verwachting 10: Wanneer een overheidspartij initiatief wil nemen binnen Oosterwold, moet deze zich aan dezelfde regels houden als private initiatiefnemers.

§ 5.8 Evaluatiecriteria

Voor de evaluatie van de case van dit onderzoek zijn tien evaluatiecriteria bepaald. Deze zijn gebaseerd op de geoperationaliseerde concepten die in het theoretisch kader (hoofdstuk 3) worden beschreven. De criteria komen overeen met de constructen uit het conceptueel model (zie figuur 5.1). Aan de hand van deze criteria wordt de empirische data gecategoriseerd, zodat de hoofdvraag en de deelvragen kunnen worden beantwoord. De eerste zes evaluatiecriteria betreffen de condities van zelforganisatie (zie tabel 5.1). Deze criteria zijn opgenomen om te bepalen of er volgens de verschillende actoren binnen deze case sprake is van deze condities. Hierdoor kunnen de verwachtingen worden geëvalueerd. Hetzelfde geldt voor de volgende vier criteria, de vier vormen van meta-governance (zie tabel 5.1). Aan de hand hiervan kan de rol die de gemeente speelt in Oosterwold in kaart worden gebracht. Ook de interactie tussen de initiatiefnemers en de overheid wordt besproken. Deze interactie verbindt de condities van zelforganisatie met de vormen van meta-governance. In het volgende hoofdstuk volgt de case omschrijving.

Hoofdstuk 6. Case omschrijving: Oosterwold

In dit hoofdstuk wordt de case beschreven die in dit onderzoek centraal staat: Almere Oosterwold. Aan de hand van algemene documenten en beleidsdocumenten wordt er een korte introductie gegeven van het project en de geschiedenis ervan. Tot slot zal de ontwikkelingsfilosofie van Oosterwold worden behandeld aan de hand van de tien ontwikkelingsprincipes waarop het project berust.

§ 6.1 Oosterwold

Oosterwold is een stedelijke uitleglocatie van circa 4.300 hectare akkerbouwland ten zuidoosten van Almere, waar wordt geëxperimenteerd met adaptieve organische gebiedsontwikkeling (zie figuur 4.1). Initiatiefnemers in het gebied krijgen van de gemeente een grote mate van vrijheid wat betreft het ontwikkelen van de grond, stedelijk ontwerp en nutsvoorzieningen (Van Straalen, Witte & Buitelaar, 2017). Aan de ontwikkeling van de kavels zijn vanuit de gemeente wel een aantal voorwaarden verbonden. De kavels moeten namelijk zoveel mogelijk zelfvoorzienend zijn. Dit moet worden gewaarborgd door het uitgeven van verschillende typen kavels, waarin minimumpercentages groen en stadslandbouw zijn aangegeven (Rijksvastgoedbedrijf, 2016). Uiteindelijk moet Oosterwold ruimte gaan bieden voor 15.000 woningen. Dit gegeven komt voort uit de doelen die zijn gesteld voor de Noordvleugel van de Randstad in de RRAAM, welke is vastgesteld in november 2013. Het eindbeeld van het gebied is niet vastgesteld.

§ 6.2 Voorgeschiedenis Oosterwold

Almere ligt in het zuiden van de Flevopolder in de provincie Flevoland. Tussen 1959 en 1968 is de Flevopolder vanuit het IJsselmeer ingepolderd, met als doel te gaan voorzien in de overloop van Amsterdam en het Gooi. In 1974 kwamen de eerste mensen in de stad wonen, en in 1984 werd Almere officieel als gemeente gezien. Vanwege het feit dat Almere is gebouwd op een polder, is de stad in tegenstelling tot de andere steden in Nederland volledig gepland. Deze jongste stad in Nederland is onderverdeeld in zeven deelgebieden: Almere Stad, Almere Buiten, Almere Pampus, Almere Haven, Almere Hout, Almere Poort en Almere Oosterwold. Sinds 1974 heeft de stad al een enorme bevolkingsgroei gekend van nul tot circa 200.000 inwoners in 2017 en is daarmee op zes na grootste stad in Nederland (Rijksoverheid, 2013).

In 2004 is de Nota Ruimte vastgesteld, waarin wordt gesteld dat een schaa sprong in Almere noodzakelijk is om het groene hart te beschermen. Op basis van deze nota is er in de RRAAM vastgesteld dat er tussen 2010 en 2030 60.000 woningen in Almere moeten worden bijgebouwd op basis van adaptief en aanbodgerichte gebiedsontwikkeling op voornamelijk op rijksgronden (Rijksoverheid, 2013). Om dit mogelijk te maken is het uitvoeringsprogramma Almere 2.0 opgesteld. Dit programma is een vervolg op Almere 1.0, dat de realisatie van Almere betekende. Binnen dit programma werken verschillende overheidsorganen samen (gemeente Almere, provincie Flevoland, het ministerie van I & M en BZK en het RVB) om de

vastgestelde doelen van de RRAAM te behalen (Rijksoverheid, 2013). Oosterwold, de case van het huidige onderzoek, is een van deze projectgebieden.

Figuur 4.1: Locatie van Oosterwold aan de rand van Almere

Bron: Maak Oosterwold – Landschap van Initiatieven, 2017

§ 6.3 Ontwikkelfilosofie van Oosterwold

Op basis van de vastgestelde adaptieve ontwikkelstrategie realiseert de gemeente geen volledige keuzevrijheid voor de initiatiefnemers in Oosterwold. Ten opzichte van traditionele ontwikkeling van woningen hebben deze initiatiefnemers veel vrijheden, maar zij moeten zich wel aan tien ontwikkelprincipes houden om de doelen van de visie te behalen (Maak Oosterwold, 2017).

§ 6.3.1 Principe 1: Mensen maken Oosterwold

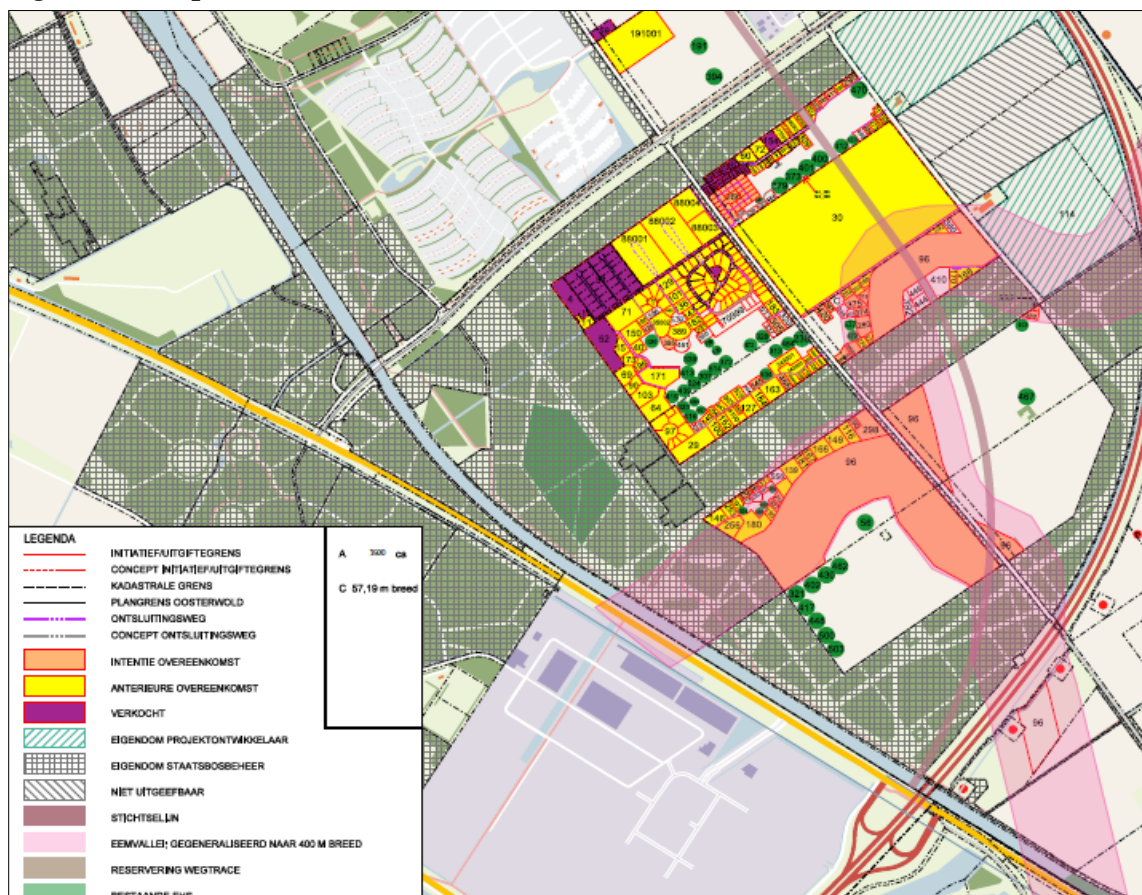
De gemeente Almere bepaalt voor Oosterwold niet of nieuwe woningen, scholen, landbouw, bedrijvigheid, recreatie en voorzieningen ontstaan. Ook bepaalt het de locatie ervan niet. Dit is de taak van de initiatiefnemers. Deze initiatiefnemers kunnen bewoners, grondeigenaren,

ondernemers, particulieren of instellingen zijn, die in samenwerkingsverbanden of als zelfstandigen kunnen handelen (Maak Oosterwold, 2017).

§ 6.3.2 Principe 2: Vrije kavelkeuze

Iedere initiatiefnemer heeft de mogelijkheid om in overleg met de eigenaar van de grond zelf de plaats, grootte en vorm van hun kavel te bepalen. Er zijn enkele locaties gereserveerd binnen het plangebied voor toekomstige ontwikkelingen, zoals uitbreiding van de bestaande infrastructuur. Ook hangt de keuzevrijheid af van de beschikbaarheid en de prijs waarvoor de eigenaar het wilt verkopen, omdat niet alle grond in het bezit is van de gemeente of het Rijk (Intergemeentelijke Structuurvisie Oosterwold, 2013; Maak Oosterwold, 2017). In figuur 4.2 is een impressie van de initiatievenkaart van 22 maart 2017 weergegeven.

Figuur 4.2: Impressie van initiatievenoverzicht Oosterwold 22 maart 2017

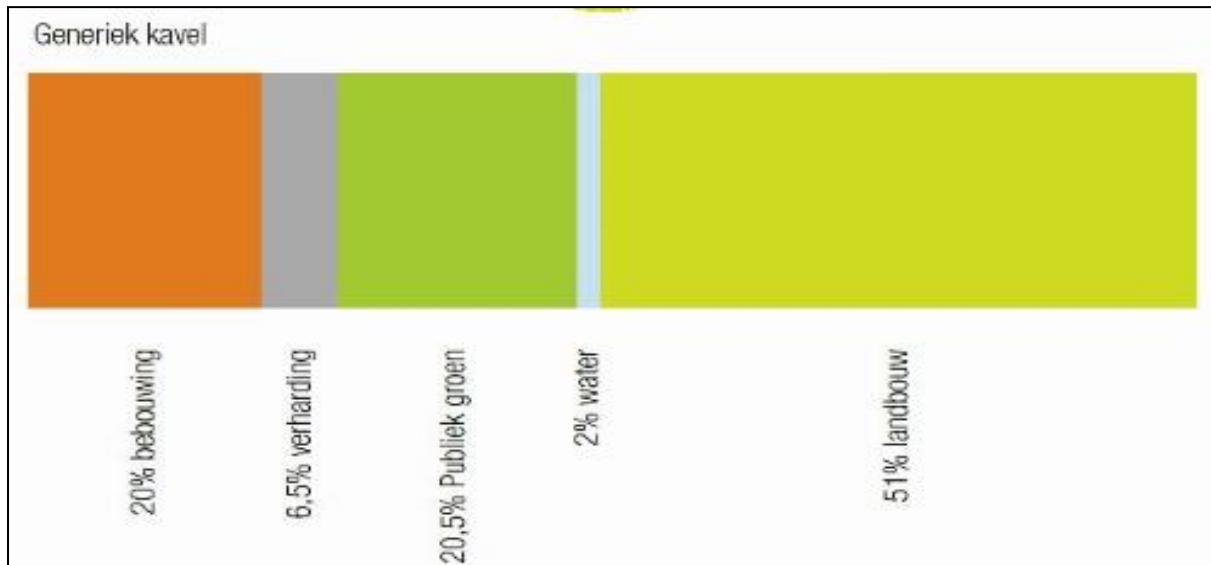
Bron: Maak Oosterwold, 2017

§ 6.3.3 Principe 3: Vaste ruimteverdeling

De doelen in Oosterwold zijn geformuleerd op basis van percentages binnen de ruimteverdeling. De totale percentageverdeling waar in Oosterwold naar gestreefd wordt is: 20% bebouwing, 51% (stads)landbouw, 6,5% verharding, 20,5% publiek groen en 2% water. Binnen Oosterwold worden verschillende kavelsorten uitgegeven die uiteindelijk tot deze

generieke kaveldverdeling moet gaan leiden (Intergemeentelijke Structuurvisie Oosterwold, 2013; Maak Oosterwold, 2017).

Figuur 4.3: Oppervlakteverdeling van de generieke kavel

Bron: Maak Oosterwold, 2017

§ 6.3.4 Principe 4: Specifieke kavels met specifieke ruimteverdeling

Binnen Oosterwold is er gekozen voor drietal typen kavels: de standaardkavel, de landschapskavel en de landbouwkavel. In de onderstaande tabel worden de verschillende kaveldverdelingen weergegeven (tabel 4.1).

Tabel 4.1: Percentages per kavelsort

Soort kavel	Bebouwing	Verharding	Publiek groen	Water	(Stads)landbouw
Standaardkavel	25%	8%	7%	2%	58%
Landschapskavel	6%	2%	89,5%	2,5%	0%
Landbouwkavel	7%	2%	1,5%	1,5%	88%

Bron: Intergemeentelijke Structuurvisie Oosterwold, 2013; Maak Oosterwold 2017.

Het percentage bebouwing omvat het maximale percentage roodkavel (verharding en bebouwing). Het percentage verharding is een maximum van de ruimte dat mag worden toegewijd aan kavelweg en andere wegen op de kavel. Het percentage publiek groen omvat het minimumpercentage van de ruimte dat openbaar toegankelijk moet zijn. Het percentage water is een minimumpercentage van het oppervlak van de kavel waar sprake moet zijn van water. Daarnaast moeten de initiatiefnemers ook voldoen aan de norm die het Waterschap Zuiderzeeland heeft vastgesteld. Het percentage stadslandbouw geeft een minimumpercentage weer van het oppervlak van de kavel dat moet worden toegewijd aan het produceren van voedsel (zoals landbouw of veeteelt).

§ 6.3.5 Principe 5: Vrijheid en restricties voor bebouwing

Om het landschap te verzekeren van een groen karakter moet de roodkavel (de verharding en de bebouwing) op de kavel aaneengesloten gesitueerd zijn. Deze regel zorgt ervoor dat er per kavel maar één deel ervan is bebouwd. De rest van het kavel is hierdoor groen. Daarnaast is ervoor gekozen om een Floor Area Ratio (FAR) van 0,5 aan te houden. Dit betekent dat bij één bouwlaag 50% van het bebouwbaar oppervlak mag worden bebouwd en bij twee bouwlagen bijvoorbeeld 25%. Er kan overigens wel worden afgeweken naar een FAR van 1,0 als dit wordt gecompenseerd met extra ruimte voor groen, en er rood is uitgewisseld met een aangrenzende kavel (Intergemeentelijke Structuurvisie Oosterwold, 2013; Maak Oosterwold, 2017).

§ 6.3.6 Principe 6: Meebouwen aan infrastructuur

De reeds bestaande hoofdinfrastructuur (de rijks-, provinciale en polderwegen, vaarten en tochten) blijft de verantwoordelijkheid van de desbetreffende overheden. Daarnaast zijn er ook lokale wegen en kavelsloten, waarvoor de verantwoordelijkheid ligt bij de initiatiefnemers in het gebied. De regel is dat elke initiatiefnemer aan een zijde van zijn kavel een weg aanlegt die weer aansluit op de reeds bestaande infrastructuur. Hierdoor wordt het gebied van infrastructuur voorzien (Intergemeentelijke Structuurvisie Oosterwold, 2013; Maak Oosterwold, 2017). Een tweede eis is dat aan de randen van de kavels een strook moet worden gereserveerd, waar recht van overpad op berust. Op deze manier wil de overheid ervoor zorgen dat er een groot netwerk van voet- en fietspaden ontstaat die de doorwaadbaarheid van het gebied waarborgt (Intergemeentelijke Structuurvisie Oosterwold, 2013; Maak Oosterwold, 2017).

§ 6.3.7 Principe 7: Oosterwold is groen

Het doel is dat twee derde van Oosterwold 'groen' zal worden. Groen is in deze context een breed begrip, en kan bestaan uit landbouw, bos, recreatiegebieden en moes- en siertuinen. Hiertussen zitten ook verschillende vormen van voedselproductie die ervoor zorgen dat de kavels zelfvoorzienend zijn. Het doel hiervan is om ecologische kwaliteiten aan het gebied toe te voegen (Intergemeentelijke Structuurvisie Oosterwold, 2013; Maak Oosterwold, 2017).

§ 6.3.8 Principe 8: Kavels zijn zelfvoorzienend

De zogeheten 'zelfvoorzienendheid' is gekozen als belangrijk doel voor de ontwikkeling van het gebied. Dit houdt in dat elke initiatiefnemer individueel (of collectief) verantwoordelijk is voor waterbeheer, afvalverwerking en energievoorziening. Het is daarnaast ook de bedoeling dat dit zoveel mogelijk duurzaam verloopt, en dat er wellicht collectieve energie- en afvalwatersystemen worden gerealiseerd (Intergemeentelijke Structuurvisie Oosterwold, 2013; Maak Oosterwold, 2017).

§ 6.3.9 Principe 9 Iedere kavel is financieel zelfvoorzienend

Onder financiële 'zelfvoorzienendheid' wordt in dit principe verstaan dat ieder initiatief zonder subsidie tot stand moet komen. De realisatie van het ontwikkelplan moet dus worden bekostigd met eigen middelen en/of hypothecaire leningen.

§ 6.3.10 Principe 10: Publieke investeringen zijn volgend

Voorinvesteringen voor infrastructuur en het bouwrijp maken van de grond worden bij reguliere gebiedsontwikkelingen uitgevoerd door de gemeente. In Oosterwold is dit niet het geval. Initiatiefnemers moeten meebetalen aan publieke investeringen. Zodra er genoeg inwoners in het gebied zijn, zal het beschikbare geld worden gebruikt voor het verbreden van de bestaande infrastructuur en het creëren van publieke voorzieningen (Intergemeentelijke Structuurvisie Oosterwold, 2013; Maak Oosterwold, 2017).

§ 6.4 Conclusie

Het doel van dit hoofdstuk was om de case te beschrijven die in dit onderzoek centraal staat, alvorens er wordt ingegaan op de resultaten van de interviews. Oosterwold is een uitleggegebied van Almere, welke wordt ontwikkeld op basis van zelforganisatie. Hierbij zijn tien ontwikkelprincipes opgesteld waar initiatiefnemers zich aan moeten houden, wat betekent dat er sprake is van enige sturing van de gemeente. Dit maakt Oosterwold een geschikt onderzoeksobject voor een evaluatie van de condities van zelforganisatie in de praktijk, en voor onderzoek naar de rol die de gemeente speelt bij gebiedsontwikkeling middels zelforganisatie in Nederland.

Hoofdstuk 7. Resultaten interviews Almere Oosterwold

In dit hoofdstuk wordt de analyse van de empirische data gepresenteerd. De interviews zijn geanalyseerd aan de hand van de evaluatiecriteria die in hoofdstuk 5 zijn opgesteld (zie § 5.8). Deze criteria bestaan de zes condities van zelforganisatie: de ‘triggering event’ (1), de vertrouwelijke relaties tussen initiatiefnemers, en tussen hen en de overheid (2), de uitwisseling van ideeën, informatie, en ervaringen tussen initiatiefnemers, en tussen hen en de overheid (3), de locus van het zelforganisatieproces (4), de ‘boundary spanning activities’ (5), en de aanpassing van bestaande rollen, procedures, systemen en wettelijkheden (6; zie § 3.3; Nederhand e.a., 2016). De overige evaluatiecriteria betreffen de vier vormen van meta-governance: ‘hands-off framing of self-governance’ (1), ‘hands-off storytelling’ (2), ‘hands-on support and facilitation’ (3), en ‘hands-on participation’ (4; zie § 3.2; Sørensen, 2006). Ook de interactie tussen initiatiefnemers en de gemeente wordt besproken, zodat duidelijk wordt op welke manier de twee hoofdelementen uit het conceptueel model (de condities en de vormen van meta-governance) zich tot elkaar verhouden. In § 7.2 komen de condities van zelforganisatie aan bod. In § 7.3 staan de vier vormen van meta-governance centraal. In § 7.4 wordt het hoofdstuk afgesloten met een korte conclusie.

§ 7.1 Conditie van zelforganisatie

In deze paragraaf wordt per conditie van zelforganisatie (Nederhand e.a., 2016) besproken in hoeverre deze voorkomt in Almere Oosterwold.

§ 7.1.1 ‘Triggering event’

De eerste conditie van zelforganisatie is de ‘triggering event’, de specifieke gebeurtenis die ervoor zorgt dat de huidige manier waarop een situatie is georganiseerd onder druk wordt gezet (zie § 3.3). Er is in Oosterwold niet één specifieke gebeurtenis geweest die de aanleiding vormde voor zelforganisatieprocessen in dit gebied. Voor initiatiefnemers bestaan er diverse drijfveren om in Oosterwold een initiatief te starten (Leeffers, interview, 2017). De initiatiefnemers zijn hierdoor in verschillende groepen te plaatsen. Een van de groepen bevat de initiatiefnemers die een initiatief zijn gestart als gevolg van negatieve ervaringen bij de bouw van een huis buiten Oosterwold. Deze groep heeft het gebied als woonplaats gekozen zodat zij geen rekening willen houden met de regelgeving die elders door gemeenten wordt toegepast. Dit is de kleinste groep van initiatiefnemers in Oosterwold (Leeffers, interview, 2017). Geen van de geïnterviewde initiatiefnemers geeft aan een initiatief te zijn gestart door een specifieke gebeurtenis.

Een andere groep bestaat uit initiatiefnemers die naast de vrijheden omtrent regelgeving in Oosterwold, een initiatief zijn gestart als gevolg van de financiële voordelen die het gebied biedt (Meijers, interview, 2017). Dit betreft de grootste groep initiatiefnemers in Oosterwold (Allali, interview, 2017). De relatief lage grondprijs maakt het voor initiatiefnemers financieel mogelijk duurzame vrijstaande woningen te bouwen (Spetter,

interview, 2017). Daarnaast bestaan er bijvoorbeeld initiatiefnemers die een containerwoning plaatsen die is gefinancierd middels een uitkering (Slingerland, interview, 2017).

Een andere groep omvat initiatiefnemers die een groener, duurzamer, en meer zelfvoorzienende manier van leven wil realiseren (Leeffers, interview, 2017). Deze initiatiefnemers willen meer grip op hun voedsel- en energievoorziening en type woning (Leeffers, interview, 2017). De verschillende groepen tonen dat de beweegredenen van initiatiefnemers om in Oosterwold een huis te ontwikkelen uiteenlopen (De Nood, interview, 2017).

§ 7.1.2 De vertrouwelijke relaties tussen initiatiefnemers, en tussen hen en de overheid

De tweede conditie van zelforganisatie heeft betrekking op de vertrouwelijke relaties tussen initiatiefnemers, en tussen hen en de overheid (zie § 3.3). Initiatiefnemers in Oosterwold hebben veel contact met elkaar over het ontwikkelen van hun kavels. Dit veelvuldig contact leidt dan ook tot vertrouwelijke relaties tussen hen (Abspoel, interview, 2017; Slingerland, interview, 2017). Daarnaast bouwen initiatiefnemers (vertrouwelijke) relaties met elkaar op doordat zij een gezamenlijke kavelweg moeten aanleggen, en hierover veelvuldig overleggen en ideeën uitwisselen (De Nood, interview, 2017). Ook tussen de initiatiefnemers en de projectorganisatie bestaan vertrouwelijke relaties (Meijers, interview, 2017). Respondenten geven aan dat de initiatiefnemers de projectorganisatiemedewerkers vertrouwen en hierdoor veelvuldig advies en overleg aanvragen (Spetter, interview, 2017). De vertrouwelijke relaties zijn een product van de derde conditie van zelforganisatie: de uitwisseling van ideeën, informatie en ervaringen tussen initiatiefnemers zelf, en tussen hen en de projectorganisatie (De Nood, interview, 2017; zie § 3.3).

§ 7.1.3 De uitwisseling van ideeën, informatie en ervaringen tussen initiatiefnemers zelf, en tussen hen en de overheid

De uitwisseling van ideeën, informatie en ervaringen komt op meerdere manieren tot stand (Meijers, interview, 2017). Ten eerste hebben initiatiefnemers veel contact met elkaar door de bijeenkomsten die door de projectorganisatie en initiatiefnemers worden georganiseerd. Buiten deze bijeenkomsten moet veel informatie worden uitgewisseld over de te ontwikkelen kavelwegen. Het eerste contact tussen initiatiefnemers vindt plaats op de bijeenkomst waarbij zij de gewenste locatie van hun kavel aangeven. Deze beginnende initiatiefnemers wisselen vervolgens informatie uit op verschillende bijeenkomsten en picknicks die zij zelf organiseren. Op deze bijeenkomsten worden bijvoorbeeld de obstakels besproken die gepaard gaan met de eerste periode van de kavelontwikkeling (Leeffers, interview, 2017). Meerdere initiatiefnemers geven aan hun ervaringen en informatie te delen om elkaar hierin bij te staan. Het uitwisselen van informatie tussen initiatiefnemers wordt gestimuleerd middels sociale netwerken, zoals Facebookgroepen en blogs. Aan de hand hiervan worden de bijeenkomsten georganiseerd (Allali, interview, 2017).

De uitwisseling van ideeën, informatie en ervaringen tussen initiatiefnemers zelf, en tussen hen en de projectorganisatie leidt daarnaast tot gezamenlijke doelen (Wits, interview,

2017). Ook verbetert en versnelt het de zelforganisatieprocessen (Wits, interview, 2017). Iedere initiatiefnemer moet namelijk voorafgaand aan de bouw van het huis een archeologisch en ecologisch onderzoek doen op de kavel (Spetter, interview, 2017). Door informatie en ideeën uit te wisselen kunnen initiatiefnemers elkaar bijgestaan bij deze onderzoeken. Deze worden dan ook vaak samen uitgevoerd (Spetter, interview, 2017). Ook zijn er initiatiefnemers die de groenten van hun moestuinen op elkaar afstemmen, zodat er een gevarieerd aanbod van groenten wordt gecreëerd (Allali, interview, 2017). Eén van de respondenten vult dit aan door te stellen dat bepaalde bewoners zich elkaar verwant voelen wat betreft normen en waarden, en op basis hiervan een eigen gemeenschap vormen (Leeffers, interview, 2017). Een voorbeeld hiervan is de stichting Paradijsvogelbosje. Binnen deze stichting zijn gemeenschappelijke doelen en werkwijzen geformuleerd omtrent landschapontwikkeling, natuur, en recreatie (Abspoel, interview, 2017). Het (veelvuldig) contact tussen initiatiefnemers zorgt dus voor vertrouwelijke relaties en gezamenlijke doelen tussen initiatiefnemers. Echter, sommige bewoners hebben weinig contact met andere initiatiefnemers, doordat dat zij deel uitmaken van een project waarbij de werkzaamheden -zoals de ontwikkeling van de kavelweg en de huizen- zijn uitbesteed (bijvoorbeeld, Wonen in Oosterwold; Wits, interview, 2017).

Er is minder sprake van uitwisseling van informatie, ideeën en ervaringen tussen de initiatiefnemers en de overheid (bijvoorbeeld, de gemeente en de projectorganisatie), dan tussen initiatiefnemers zelf (Abspoel, interview, 2017). Uit de interviews blijkt dat initiatiefnemers zich ongelijkwaardig voelen aan de publieke actoren, in vergelijking met andere initiatiefnemers. Initiatiefnemers onderling zitten namelijk in een vergelijkbare situatie, waardoor zij elkaar beter begrijpen en kunnen helpen, dan wanneer zij bijvoorbeeld communiceren met medewerkers van de projectorganisatie (Leeffers, interview, 2017). Dit gegeven resulteert erin dat de uitwisseling van informatie tussen deze partijen stroef verloopt, en dat dit in de weg staat van hun gezamenlijke doelen (Abspoel, 2017).

§ 7.1.4 De locus van het zelforganisatieproces

De vierde conditie van zelforganisatie betreft de specifieke locatie waar relevante informatie voor initiatiefnemers voor het doorlopen van het zelforganisatieproces beschikbaar is (zie § 3.3). In Oosterwold is alle relevante informatie vanuit de overheid vanaf 2017 op één plek te vinden: op de website van de projectorganisatie (www.maakoosterwold.nl). Voor 2017 was de relevante informatie nog niet op één locatie beschikbaar (De Nood, interview, 2017). Dit zorgde ervoor dat het vergaren van informatie voor initiatiefnemers werd bemoeilijkt. Tijdens deze periode wist de projectorganisatie dan ook nog niet exact welke informatie de initiatiefnemers nodig zouden hebben. Inmiddels is dit helder en fungeert de website als centraal punt voor informatievoorziening over Oosterwold, omdat alle relevante informatie rondom het starten van een initiatief erop te vinden is (De Nood, interview, 2017). De projectorganisatie zorgt er ook voor dat de informatie van de samenwerkingspartners (zoals het waterschap) op hun website beschikbaar is. De website bevat vooral publiekrechtelijke informatie zoals bestemmingsplannen en vergunningen. De projectorganisatie richt zich niet op informatie omtrent bouwen en aannemen (Allali interview, 2017; Leeffers interview, 2017).

Informatie omtrent regelgeving in Oosterwold is eenvoudig te vinden zijn op de website van de projectorganisatie. Overige informatie wordt vooral vergaard middels andere initiatiefnemers (Wits, interview, 2017; Meijers, interview, 2017).

§ 7.1.5 'Boundary spanning activities'

De 'boundary spanning activities', ofwel de activiteiten van sleutelactoren die het proces van zelforganisatie faciliteren (zie § 3.3), komen in Oosterwold veel voor om zelforganisatie in het gebied mogelijk te maken (Meijers, interview, 2017). Deze worden vooral uitgevoerd door initiatiefnemers zelf (Spetter, interview, 2017; Abspoel, interview, 2017). Activiteiten als picknicks, het verspreiden van blogs, en bijeenkomsten zorgen ervoor dat initiatiefnemers met elkaar in contact komen (Spetter, interview, 2017). Daarnaast bieden verscheidene initiatiefnemers elkaar -betaald en onbetaald- diensten aan om de zelforganisatieprocessen te ondersteunen (Meijers, interview, 2017). Ook de projectorganisatie voert veel 'boundary spanning activities' uit (Leeffers, interview, 2017). Deze organisatie richt zich vooral op het verbinden van initiatiefnemers (een van de belangrijkste taken van de gebiedsregisseur; De Nood, interview, 2017). Dit begint bij de intakeovereenkomst, een belangrijk platform waar de initiatiefnemers met elkaar en de gebiedsregisseur kennismaken. De belangrijkste 'boundary spanning activities' van de gebiedsregisseur en projectorganisatie betreffen de beantwoording van alle vragen van initiatiefnemers, zodat zij hun doelen bereiken. Hierbij stelt de projectorganisatie zich faciliterend op, maar geeft de zaken niet uit handen. Een andere 'boundary spanning activity' die de projectorganisatie uitvoert betreft het organiseren van bestuurlijke en ambtelijke overleggen, waarbij verschillende publieke actoren met elkaar in contact komen. Deze actoren betreffen onder andere de gemeenten Almere en Zeewolde, Waterschap, en het RVB (De Nood, interview, 2017).

§ 7.1.6 De aanpassing van bestaande rollen, procedures, systemen en wettelijkheden

De zesde conditie van zelforganisatie houdt in dat de betrokken actoren (zoals de overheid en marktpartijen) moeten beschikken over voldoende autonomie en flexibiliteit om hun gedrag aan te passen (zie § 3.3). In Oosterwold worden de traditionele rollen van overheid en burgers die normaliter gepaard gaan met gebiedsontwikkeling aangepast. Deze zijn in dit gebied namelijk niet van toepassing (Slingerland, interview, 2017). Bij traditionele gebiedsontwikkeling worden de gronden namelijk door de gemeente bouwrijp gemaakt, worden kavels van tevoren vastgelegd en worden riolering en aansluitingen voorafgaand aan de bouw van de woningen aangelegd. Daarnaast wordt van tevoren bepaald welk type woningen wordt gebouwd. In Oosterwold kunnen de initiatiefnemers de plek en de grootte van de kavels zelf bepalen, en zijn de kavels dus in tegenstelling tot de reguliere gebiedsontwikkeling niet even groot (Slingerland, interview, 2017). Andere verschillen zijn dat er in Oosterwold geen welstandscommissie die de woningen toetst bestaat (Meijers, interview, 2017). In Oosterwold moeten woningen enkel voldoen aan het Bouwbesluit *Light*, wat inhoudt dat er minder regels aan de bouw zijn verbonden dan bij het Bouwbesluit.

Initiatiefnemers zorgen in Oosterwold zelf dat wegen, waterzuivering, openbaar groen en kabels voor nutsbedrijven worden aangelegd (Leeffers, interview, 2017).

§ 7.2 Meta-governance

In Oosterwold is sprake van een samenwerking tussen drie overheidspartijen: de gemeenten Almere en Zeewolde, en het RVB (De Nood, interview, 2017). Samen faciliteren zij de ontwikkeling van het gebied. De invloed die de overheidspartijen hierbij uitoefenen wordt in deze paragraaf beschreven aan de hand van verschillende vormen van meta-governance. Per vorm van meta-governance zal worden besproken in hoeverre deze worden toegepast in Oosterwold.

§ 7.2.1 'Hands-off framing of self-governance'

Bij 'hands-off framing of self-governance' stelt de overheid kaders (financieel en qua regel- en wetgeving), waarbinnen zelforganisatie kan plaatsvinden (zie § 3.2). In Oosterwold lijkt sprake te zijn van deze vorm van meta-governance. Gemeente Almere heeft namelijk kaders gesteld om zelforganisatie te faciliteren (De Nood, interview, 2017). De tien door gemeente Almere en de projectorganisatie opgestelde ontwikkelprincipes (toegelicht in § 6.3), die betrekking hebben op de doelen van gemeente Almere, vormen de kaders waarbinnen zelforganisatieprocessen in Oosterwold kunnen plaatsvinden (De Nood, interview, 2017). Deze kaders bevatten specifieke percentages (percentages roodkavel, water, stadslandbouw, verharding en groen, zie § 6.3.4). Als gevolg van deze kaders hebben initiatiefnemers de vrijheid om te bepalen hoe het eindproduct van hun kavel eruit komt te zien, maar wordt het groene karakter van het gebied beschermd (Leeffers, interview, 2017). Een voorbeeld is de regel van het aaneengesloten roodkavel (het deel van de kavel waarop bebouwing is toegestaan; zie § 6.3.4). Dit wordt enerzijds gezien als een belemmering van de vrijheden, en anderzijds zorgt het ervoor dat het gebied over voldoende groen oppervlakte blijft beschikken (Spetter, interview, 2017).

Naast de tien ontwikkelprincipes is er wat betreft kaders voor zelforganisatie in Oosterwold een crisis- en herstelwet bestemmingsplan (CHW bestemmingsplan Oosterwold) vastgesteld, dat in tegenstelling tot een traditioneel bestemmingsplan geen planregels heeft. In dit bestemmingsplan zijn een set ontwikkelregels en de ontwikkelprincipes voor Oosterwold vastgesteld, die ervoor moeten zorgen dat de initiatiefnemers zoveel mogelijk op gelijke manier wordt behandeld. Het bestemmingsplan bevat geen plankaart waar op iedere locatie een functie is vastgelegd (Leeffers, interview, 2017).

§ 7.2.2 'Hands-off storytelling'

Bij 'hands-off storytelling' stelt de overheid voorafgaand aan de zelforganisatie een bepaalde visie over haar doelen vast (zie § 3.2). In Oosterwold lijkt ook sprake van deze vorm van meta-governance. Dit blijkt uit de structuurvisies die vanuit de overheid zijn opgesteld, welke betrekking hebben op de gewenste ontwikkeling van Oosterwold (Leeffers, interview, 2017). Deze visie ontstond in 2009, nadat de werkmaatschappij Oosterwold werd opgericht. Op basis

van RRAAM is er door werkmaatschappij Oosterwold (later projectorganisatie Oosterwold) een boek geschreven waarin de visie over Oosterwold werd beschreven: 'Landschap voor de initiatieven'. Dit boek vormde de basis van de Intergemeentelijke structuurvisie Oosterwold, die de vooraf bepaalde ontwikkeling van Oosterwold omvatte. Deze structuurvisie is in 2015 weer vertaald naar het genoemde CHW bestemmingsplan Oosterwold (Slingerland, interview, 2017).

§ 7.2.3 'Hands-on support and facilitation'

De derde vorm van meta-governance betreft 'hands-on support and facilitation' en is gebaseerd op de faciliterende rol die de overheid ten behoeve van zelforganisatie speelt. Hierbij is sprake van een directe interactie tussen de overheidspartijen en de initiatiefnemers (zie § 3.2). In Oosterwold ondersteunen overheidspartijen de initiatiefnemers door hen te adviseren bij de ontwikkeling van de kavels (De Nood, interview, 2017). Uitvoerende taken zoals de ontwikkeling van de kavel en de huizen zijn de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemers zelf (Spetter, interview, 2017). Een voorbeeld hiervan is dat de projectorganisatie adviseert over archeologisch onderzoek op de kavels, en dat de uitvoer van dit onderzoek wordt gedaan door de initiatiefnemers (Spetter, interview, 2017). Voor vragen en advies omtrent deze taken kunnen de initiatiefnemers terecht bij de projectorganisatie en de website van Oosterwold (Abspoel, interview, 2017; Allali, interview, 2017; Leeffers, interview, 2017; Meijer, interview, 2017; Spetter, interview, 2017).

Daarnaast verwijst de projectorganisatie de initiatiefnemers door naar de gemeente Almere en het Waterschap. Hierdoor kunnen initiatiefnemers de verplichte vergunningen aanvragen. Initiatiefnemers moeten namelijk -naast een bouwvergunning- bijvoorbeeld een Watervergunning aanvragen omdat er door de gemeente geen riool wordt aangelegd (De Nood, interview, 2017). Ook verschaft de projectorganisatie de overige contracten die nodig zijn om een initiatief te starten in Oosterwold. Deze betreffen onder andere de intentieovereenkomsten. Hierin hebben initiatiefnemers de wens hebben uitgesproken om het initiatief in Oosterwold te realiseren, indien zij een vergunning krijgen voor het ontwikkelingsplan en de gronden kan verwerven. Het ontwikkelplan wordt door de projectorganisatie beoordeeld. Wanneer het ontwikkelplan is goedgekeurd gaat de initiatiefnemer met de gebiedsregisseur een zogenaamde anterieure overeenkomst aan, waarin afspraken worden vastgelegd over de ontwikkeling van de kavel. Hierdoor kan onder andere de ruimteverdeling worden vastgelegd. Daarnaast worden in deze overeenkomst zaken vastgelegd omtrent de energievoorziening, stadslandbouw-, groen-, roodfunctie, inkomen, parkeren, erfontsluiting, waterberging en de kavelweg. Na goedkeuring van de anterieure overeenkomst stelt de projectorganisatie de koopovereenkomst van de grond op. Dan wordt de grond notarieel overgedragen aan de initiatiefnemer, en kan gestart worden met de bouw van het huis (De Nood, interview, 2017).

§ 7.2.4 'Hands-on participation'

De vierde en laatste vorm van meta-governance betreft 'hands-on participation', welke zich kenmerkt door een overheid die zich als initiatiefnemer opstelt en hierbij geen gebruik maakt van publiekrechtelijke instrumenten (zoals een bestemmingsplan; zie § 3.2). Tot op heden is gemeente Almere zelf nog geen initiatief gestart in Oosterwold, maar wanneer een publieke partij een initiatief wil starten moet zij zich als private partij moet opstellen (Allali, interview, 2017; Leeffers, interview, 2017). Hiervan is bijvoorbeeld wel sprake bij de ontwikkeling van de Eemvallei, omdat Staatsbosbeheer -die gelieerd is aan de RVB- hierbij betrokken is. In dit geval moet deze overheidspartij zich opstellen als initiatiefnemer, en houdt zich dan ook aan dezelfde regelgeving als de private partijen (De Nood, interview, 2017; Leeffers, interview, 2017).

§ 7.3 Conclusie

De theoretische veronderstelling zoals die is beschreven in het theoretisch kader (zie hoofdstuk 3) en is gevisualiseerd in het conceptueel model (zie § 5.6), komt in grote mate overeen met de situatie die door de geïnterviewden wordt geschetst. Deze situatie lijkt overeen te komen met de tien constructen uit het conceptueel model, die bestaan uit zes condities van zelforganisatie (Nederhand e.a., 2016) en vier vormen van meta-governance (Sørensen, 2006). De interviews suggereren namelijk dat de condities van zelforganisatie, tezamen met de sturing van de gemeente middels meta-governance, erin resulteren dat initiatiefnemers hun initiatieven binnen de kaders van gemeente Almere in Oosterwold kunnen realiseren. Daarnaast suggereren de interviews dat de condities in Oosterwold in grote mate van elkaar afhankelijk zijn, en dat ook de vier vormen van meta-governance met elkaar zijn verweven.

De 'triggering event' lijkt in Oosterwold geen voorwaarde voor zelforganisatie te zijn, omdat niet alle initiatiefnemers ten gevolge van een specifieke gebeurtenis in Oosterwold een kavel ontwikkelen. De vijf andere condities lijken in Oosterwold van elkaar afhankelijk omdat de 'boundary spanning activities', tezamen met de uitwisseling van ideeën en informatie, leiden tot vertrouwelijke relaties tussen initiatiefnemers, en tussen hen en de projectorganisatie. De uitwisseling van ideeën en informatie wordt onder andere beïnvloed door een centraal punt waar relevante informatie kan worden gevonden (de locus van het zelforganisatieproces). Daarnaast worden de zelforganisatieprocessen in Oosterwold mogelijk gemaakt door de zesde conditie van zelforganisatie: de aanpassing van bestaande rollen, procedures, systemen en wettelijkheden. Pas wanneer de gemeente de verantwoordelijkheden van de kavelontwikkeling uit handen geeft aan de initiatiefnemers is er namelijk pas sprake van gebiedsontwikkeling middels zelforganisatie, in plaats van reguliere gebiedsontwikkeling.

Wat betreft de vormen van meta-governance worden 'hands-off framing of self-governance' en 'hands-on support and facilitation' het duidelijkst toegepast in Oosterwold. Gemeente Almere heeft namelijk meerdere kaders opgesteld, die de initiatiefnemers richtlijnen bieden bij de ontwikkeling van hun kavel in Oosterwold. Deze richtlijnen bestaan uit de tien -door gemeente Almere en de projectorganisatie opgestelde- ontwikkelprincipes

(toegelicht in § 6.3), en hebben betrekking op de ontwikkeldoelen van gemeente Almere. Ook in het CHW bestemmingsplan Oosterwold zijn kaders over de ontwikkeling van het gebied beschreven, omdat deze is gebaseerd op de Intergemeentelijke structuurvisie Oosterwold. Wat betreft 'hands-on support and facilitation' faciliteert gemeente Almere zelforganisatie in Oosterwold via de projectorganisatie. De projectorganisatie adviseert en beantwoordt namelijk alle vragen van initiatiefnemers die betrekking hebben op het doorlopen van het zelforganisatieproces in Oosterwold, binnen de opgestelde kaders van de gemeente. Voorbeelden hiervan zijn vragen over de archeologische onderzoeken op de kavels, en de aanvragen voor (verplichte) vergunningen. De nadruk ligt hierbij vooral op het adviseren van de initiatiefnemers, zonder dat de gemeente een uitvoerende rol speelt bij de kavelontwikkeling.

De interviews suggereren dat de drie eerste vormen van meta-governance in Oosterwold met elkaar zijn verweven. De vastgestelde structuurvisies (voorbeeld van 'hands-off storytelling') vormen namelijk de basis voor de kaders en regels die door gemeente Almere zijn vastgesteld in het CHW bestemmingsplan Oosterwold (voorbeeld van 'hands-off framing of self-governance'). De projectorganisatie houdt rekening met deze kaders wanneer zij initiatiefnemers adviseren bij de kavelontwikkeling (voorbeeld van 'hands-on support and facilitation').

Tot slot stellen de geïnterviewden dat er in Oosterwold veel sprake is van interactie tussen initiatiefnemers en de projectorganisatie. De mate hiervan wordt vooral bepaald door de wens van de initiatiefnemer, omdat die contact zoekt wanneer advies of hulp nodig is. De interactie tussen deze partijen wordt enkel verplicht en geïnitieerd door de overheid bij de intakegesprekken en contact omtrent contracten voorafgaand aan de ontwikkeling van de kavel. In het volgende hoofdstuk worden deelvragen 4 en 5 en de hoofdvraag beantwoord. Ook zal worden beschreven in hoeverre de empirie in lijn is met de verwachtingen (zie § 5.7).

Hoofdstuk 8. Conclusie en slotbeschouwing

In dit hoofdstuk wordt de empirische data die is verzameld middels de semigestructureerde interviews met belangrijke actoren uit Oosterwold (initiatiefnemers en medewerkers van de projectorganisatie en het RVB; zie hoofdstuk 7) vergeleken met de literatuur over zelforganisatie (Nederhand e.a., 2016) en meta-governance (Sørensen, 2006). Hierbij wordt in § 8.1 en § 8.2 geanalyseerd of de empirische data in lijn is met de opgestelde verwachtingen, en wordt antwoord gegeven op deelvragen 4 en 5. Hierdoor wordt duidelijk in hoeverre de zelforganisatieprocessen in Oosterwold overeenkomen met de zes condities van zelforganisatie zoals deze door Nederhand en anderen (2016) worden beschreven (zie § 3.3), en wat het belang van deze condities is in Oosterwold. Ook wordt hierbij verhelderd in hoeverre er in Oosterwold sprake is van vier vormen van meta-governance (Sørensen, 2006; zie § 3.2), waardoor de rol die de gemeente Almere in Oosterwold speelt wordt verhelderd. In § 8.3 wordt de hoofdvraag beantwoord, waarna in § 8.4 wordt afgesloten met een slotbeschouwing.

§ 8.1 Evaluatie van zes condities van zelforganisatie in Oosterwold

In deze paragraaf wordt geëvalueerd of er in Oosterwold sprake is van de zes condities van zelforganisatie (Nederhand e.a., 2016). Deze condities zijn de 'triggering event' (1), de aanwezigheid van vertrouwelijke relaties tussen initiatiefnemers, en tussen hen en de overheid (2), de uitwisseling van ideeën, informatie, ervaringen tussen initiatiefnemers, en tussen hen en de overheid (3), de locus van het proces van zelforganisatie (4), de 'boundary spanning activities' (5) en de wederzijdse aanpassing van bestaande rollen, procedures, systemen en wettelijkheden (6; Haus, 2004; Jessop, 1998; Nederhand e.a., 2016; Taylor, 2007; zie § 3.3). Dit wordt gedaan door in kaart te brengen of deze Nederlandse case waar gebiedsontwikkeling middels zelforganisatie plaatsvindt in lijn is met zes verwachtingen (zie § 5.7) die zijn opgesteld op basis van de literatuur over zelforganisatie (Nederhand e.a., 2016; zie § 3.3) en buitenlandse situaties waar gebiedsontwikkeling middels zelforganisatie is uitgevoerd (zie hoofdstuk 4). Hierdoor kan antwoord worden gegeven op deelvraag 4.

§ 8.1.1 Evaluatie van verwachtingen omtrent condities van zelforganisatie in Oosterwold

In deze deelparagraaf wordt per verwachting (zie § 5.7) geëvalueerd in hoeverre deze in lijn is met de empirische data van dit onderzoek (zie hoofdstuk 7).

Verwachting 1: Zelforganisatieprocessen in Oosterwold ontstaan door 'triggering events'.

De interviews suggereren dat de 'triggering event' in Oosterwold een minder grote rol speelt dan verwacht. De case toont namelijk dat zelforganisatieprocessen in Oosterwold niet per definitie ontstaan als gevolg van specifieke gebeurtenissen (zie § 7.1.1), maar dat de redenen om een initiatief in Oosterwold te starten uiteenlopen. Aan de hand van verschillende drijfveren zijn dan ook meerdere groepen initiatiefnemers te onderscheiden. De interviews suggereren dat bij een van deze groepen sprake is geweest van een 'triggering event', die de aanleiding vormde voor zelforganisatie. Hun project is namelijk gestart naar aanleiding van

negatieve ervaringen met de regelgeving omtrent het bouwen van huizen in andere gebieden. Deze negatieve ervaringen kunnen worden beschreven als specifieke gebeurtenissen die tot zelforganisatie hebben geleid. Andere motieven hebben betrekking op de financiële voordelen van Oosterwold en het groene, duurzame en zelfvoorzienende karakter. Deze bevindingen zijn dus niet geheel in lijn met verwachting 1. In de besproken buitenlandse cases (hoofdstuk 4) was namelijk duidelijk sprake van een 'triggering event', als oorzaak van de zelforganisatieprocessen. In Oosterwold is dit niet geheel het geval, omdat de meeste initiatiefnemers hier enkel een kavel willen ontwikkelen door de prettige omstandigheden in het gebied.

Verwachting 2: De mogelijkheid tot vertrouwelijke relaties tussen initiatiefnemers zelf, en tussen hen en de overheid beïnvloedt het zelforganisatieproces in Oosterwold op positieve wijze.

De case toont dat er in Oosterwold veel vertrouwelijke relaties tussen initiatiefnemers bestaan, en dat initiatiefnemers deze relaties bruikbaar vinden om hun zelforganisatieproces te optimaliseren (zie § 7.1.2). Als gevolg van deze relaties worden bijvoorbeeld de vereiste onderzoeken (zoals archeologisch en ecologisch onderzoek) samen uitgevoerd. Ook tussen de initiatiefnemers en de medewerkers van de projectorganisatie bestaan vertrouwelijke relaties. Dit blijkt uit de bevinding dat initiatiefnemers graag advies inwinnen bij de projectorganisatie.

Verwachting 3: De uitwisseling van ideeën, informatie, en ervaringen tussen initiatiefnemers zelf, en tussen hen en de overheid, beïnvloedt het zelforganisatieproces in Oosterwold op positieve wijze, en werkt gemeenschappelijke doelen tussen deze partijen in de hand.

Uit het empirisch onderzoek komt naar voren dat de vertrouwelijke relaties die initiatiefnemers met elkaar opbouwen leiden tot de (verbeterde) uitwisseling van ideeën, informatie en ervaringen (zie § 7.1.3). Deze uitwisseling leidt weer tot gemeenschappelijke doelen, die bijvoorbeeld betrekking hebben op de kavelweg (die de initiatiefnemers verplicht moeten aanleggen) en op de onderzoeken die noodzakelijk zijn voor het bouwen van een huis in Oosterwold. De gemeenschappelijke doelen uiteten zich ook in de ontwikkeling van stadslandbouw, die door sommige initiatiefnemers op elkaar wordt afgestemd.

De empirische data suggereert dat er een verschil zit in de communicatie tussen initiatiefnemers zelf en tussen de initiatiefnemers en de overheidspartijen (zoals de projectorganisatie). Initiatiefnemers zijn minder geneigd om informatie, ervaringen en ideeën uit te wisselen met de overheidspartijen in Oosterwold, dan met elkaar (zie § 7.1.3). Door het gevoel van hiërarchische verschillen tussen de private en publieke actoren in Oosterwold verloopt deze uitwisseling dan ook stroever. Dit suggereert dat de verwachting over het creëren van gezamenlijke doelen als gevolg van uitwisseling van informatie ook omgekeerd geldt: wanneer de informatie-uitwisseling stroef verloopt, worden geen of minder gezamenlijke doelen gesteld.

Verwachting 4: Wanneer relevante informatie om het zelforganisatieproces te doorlopen op verschillende locaties te vinden is, belemmert dit de informatievergaring van initiatiefnemers in Oosterwold.

Een centraal punt voor informatievoorziening lijkt van groot belang voor het starten en optimaal doorlopen van een zelforganisatieproject in Oosterwold (zie § 7.1.4). Vanaf 2017 is de website van de projectorganisatie zo ingericht dat initiatiefnemers alle relevante informatie wat betreft het proces van zelforganisatie in Oosterwold (bijvoorbeeld, stappenplannen en regelgeving) daar kunnen vinden. Voor deze tijd was de informatie meer verdeeld over de betrokken instanties (zoals de projectorganisatie en gemeente Almere), een gegeven dat de informatievergaring toentertijd in sterke mate belemmerde.

Verwachting 5: In Oosterwold zorgen 'boundary spanning activities' ervoor dat verschillende actoren binnen zelforganisatieprocessen (publieke en private actoren) met elkaar worden verbonden, zodat goede communicatie, ondersteuning en zekerheid van legitimiteit wordt gewaarborgd.

In Oosterwold worden verschillende 'boundary spanning activities' uitgevoerd, die ervoor zorgen dat verschillende actoren met elkaar in contact komen (zie § 7.1.5). Vanuit de projectorganisatie zorgen activiteiten (zoals de bestuurlijke en ambtelijke overleggen) ervoor dat de verschillende overheidspartijen -waar de projectorganisatie voor werkt- met elkaar worden verbonden. Deze partijen betreffen onder andere de gemeenten Almere en Zeewolde, Waterschap, en het RVB. Andere 'boundary spanning activities' van de projectorganisatie betreffen de (intake) bijeenkomsten en (adviserende) gesprekken met initiatiefnemers. Ook door initiatiefnemers zelf worden 'boundary spanning activities' uitgevoerd. Deze omvatten het organiseren van bijeenkomsten (zoals picknicks en barbecues) en het delen van uitgebreide blogs over zelforganisatieprocessen in Oosterwold. Ook deze activiteiten zorgen er in Oosterwold voor dat initiatiefnemers met elkaar in contact komen.

Verwachting 6: Bij zelforganisatieprocessen in Oosterwold is het voor betrokken actoren (zoals overheidspartijen en initiatiefnemers) noodzakelijk dat zij zich flexibel opstellen wat betreft aanpassingen in rollen, procedures, systemen en wettelijkheden.

De case laat zien dat initiatiefnemers en de overheidspartijen in Oosterwold hun traditionele rollen moeten aanpassen om zelforganisatie in het gebied mogelijk te maken (zie § 7.1.6). Dit uit zich vooral in het gegeven dat de projectorganisatie en betrokken gemeenten zich faciliterend, en de initiatiefnemers zich actiever opstellen. De voorinvesteringen die bij traditionele gebiedsontwikkeling de verantwoordelijkheid zijn van de gemeente (bouwrijp maken van de grond en de aanleg van riool) worden in Oosterwold namelijk door de initiatiefnemers uitgevoerd. Ook de uitvoering van de bouw en de ontwikkeling van de kavels is in dit gebied de taak van de initiatiefnemers. Deze spelen hierbij dus een actievere rol dan wanneer zij een huis willen bouwen op een locatie waar het gebied niet middels zelforganisatie wordt ontwikkeld. De flexibele houding van de publieke en private partijen leidt in Oosterwold tot de aanpassing van procedures, systemen en wettelijkheden (bijvoorbeeld het

CHW bestemmingplan Oosterwold). Deze aanpassingen maken de zelforganisatie in Oosterwold mogelijk, omdat het de initiatiefnemers in staat stelt om het gebied zelf te ontwikkelen. Een gevolg van deze aanpassing van bestaande rollen, procedures, systemen en wettelijkheden, is dat het eindproduct van het gebied door initiatiefnemers wordt bepaald, en niet door de overheid.

§ 8.1.2. Deelvraag 4: Conditie van zelforganisatie in Oosterwold

Bovenstaande evaluatie van de verwachtingen leiden tot de beantwoording van de volgende deelvraag:

Deelvraag 4: “In hoeverre is er in Almere Oosterwold sprake van de zes condities van zelforganisatie uit de literatuur?”

Uit § 8.1.1 blijkt dat alle zes condities voorkomen bij gebiedsontwikkeling middels zelforganisatie in Oosterwold. Van de ‘triggering event’ lijkt het minste sprake omdat maar een kleine groep van de initiatiefnemers in Oosterwold is gestart naar aanleiding van één specifieke gebeurtenis. De case toont verder dat de overige vijf condities van elkaar afhankelijk zijn bij gebiedsontwikkeling in Oosterwold. De ‘boundary spanning activities’, tezamen met de uitwisseling van ideeën en informatie, leiden namelijk tot vertrouwelijke relaties tussen initiatiefnemers, en tussen hen en de projectorganisatie. De uitwisseling van ideeën, informatie en ervaringen wordt in Oosterwold weer verbeterd door een centraal punt waar relevante informatie kan worden gevonden (de locus van het zelforganisatieproces). Tot slot wordt de uiteindelijke uitvoer van zelforganisatieprocessen in Oosterwold mogelijk gemaakt door de zesde conditie van zelforganisatie: de aanpassing van rollen, procedures, systemen en wettelijkheden. Pas wanneer de gemeente de verantwoordelijkheden van de kavelontwikkeling uit handen geeft aan de initiatiefnemers is er namelijk pas sprake van gebiedsontwikkeling middels zelforganisatie, in plaats van traditionele gebiedsontwikkeling. Hierbij zijn dus ook procedures en regelgeving omtrent kavelontwikkeling aangepast, zodat de verantwoordelijkheden van bijvoorbeeld het bouwrijp maken van de gronden in handen zijn van de initiatiefnemers.

§ 8.2 Evaluatie van vier vormen van meta-governance in Oosterwold

Bij gebiedsontwikkeling middels zelforganisatie is sprake van meta-governance, omdat het sturingsinstrument is waarbij de overheid en de markt allebei een rol spelen in beleidsvorming (Jessop, 1998). In deze paragraaf wordt geëvalueerd of er in Oosterwold sprake is van vier vormen van meta-governance die door Sørensen (2006) worden beschreven: ‘hands-off framing of self-governance’(1), ‘hands-off storytelling’(2), ‘hands-on support and facilitation’(3), en ‘hands-on participation’(4; zie § 3.2). Op basis van de literatuur over meta-governance (Jessop 1998; Sørensen, 2006; zie § 3.2) zijn hierover vier verwachtingen opgesteld. Door te evalueren of de situatie in Oosterwold overeenkomt met deze verwachtingen, kan deelvraag 5 worden beantwoord.

§ 8.2.1 Evaluatie van verwachtingen omtrent meta-governance in Oosterwold

Ook in deze paragraaf wordt per verwachting (zie § 5.7) geëvalueerd in hoeverre deze in lijn is met de empirische data van dit onderzoek (zie hoofdstuk 7).

Verwachting 7: In Oosterwold wordt 'hands-off framing of self-governance' toegepast om zelforganisatieprocessen mogelijk te maken.

De interviews suggereren dat de situatie in Oosterwold in lijn is met deze verwachting. De gemeente Almere faciliteert zelforganisatieprocessen in Oosterwold door kaders te stellen (zie §7.2.1). Deze kaders hebben niet alleen betrekking op financiën, zoals de relatief lage grondprijzen in Oosterwold, maar ook op de regelgeving. Dit uit zich bijvoorbeeld in het bestaan van de tien ontwikkelprincipes die door de gemeente zijn opgesteld (zie § 6.3), waaraan alle initiatiefnemers in Oosterwold zich moeten houden. Deze principes zijn in het CHW bestemmingsplan Oosterwold verwerkt en hebben betrekking op de wijze waarop het gebied wordt ontwikkeld (in termen van ruimteverdeling, de vrijheid en restricties voor bebouwing, water en groen). Deze bevindingen suggereren dat er in Oosterwold sprake is van sturing vanuit de gemeente wat betreft 'hands-off framing of self-governance'.

Verwachting 8: In Oosterwold wordt 'hands-off storytelling' door gemeente Almere ingezet om de zelforganisatieprocessen te sturen.

De interviews suggereren dat gemeente Almere 'hands-off storytelling' inzet om gebiedsontwikkeling in Oosterwold te sturen (zie § 7.2.2). Een voorbeeld hiervan is de uitgave van het boek 'Landschap voor de initiatieven', waarin de visie over Oosterwold wordt beschreven. Op basis van dit boek is de Intergemeentelijke structuurvisie Oosterwold vastgesteld. In deze structuurvisie zijn de beoogde doelen wat betreft de ontwikkeling van Oosterwold geformuleerd. Deze doelen zijn vervolgens rechtsgeldig gemaakt in het CHW bestemmingsplan Oosterwold.

Verwachting 9: In Oosterwold wordt 'hands-on support and facilitation' toegepast om initiatiefnemers ondersteuning te bieden bij de ontwikkeling van hun project, zonder rekening te houden met gemeentelijke doelen.

Deze verwachting komt deels uit. De publieke actoren in Oosterwold (zoals de projectorganisatie) stellen zich in grote mate faciliterend op, door de initiatiefnemers ondersteuning te bieden bij hun zelforganisatieprocessen (zie § 7.2.3). De ondersteuning die de projectorganisatie biedt uit zich vooral in adviseren over de stappen die initiatiefnemers moeten doorlopen, en beantwoording van vragen over het zelforganisatieproces (zoals de verplichte en niet verplichte onderzoeken, vergunningen en toestemmingen). De projectorganisatie helpt de initiatiefnemers dus door middel van advies, maar zij moeten zelf zorgen voor uitvoerende krachten (zoals aannemers). De verwachting dat de projectorganisatie tijdens het faciliteren van zelforganisatie en de interactie tussen hen en de initiatiefnemers geen rekening houdt met gemeentelijke doelen lijkt niet in lijn met de empirie.

Medewerkers van de projectorganisatie Oosterwold moeten bij het adviseren namelijk juist rekening houden met de vastgestelde regelgeving (zoals de tien ontwikkelprincipes en het CHW bestemmingsplan Oosterwold; zie § 6.3).

Verwachting 10: Wanneer een overheidspartij initiatief wil nemen binnen Oosterwold, moet deze zich aan dezelfde regels houden als private initiatiefnemers.

Deze verwachting heeft betrekking op 'hands-on participation'. Ook van de toepassing van deze vorm van meta-governance lijkt sprake te zijn in Oosterwold, zij het in kleine mate. Gemeente Almere heeft zich tot op heden namelijk niet als initiatiefnemer opgesteld in het gebied. Uit de interviews blijkt dat zij zich in dat geval aan exact dezelfde regelgeving moet houden als private initiatiefnemers (zie § 7.2.4). Dit blijkt uit het gegeven dat Staatsbosbeheer (gelieerd aan de Rijksoverheid) die bij de ontwikkeling van een groot natuurgebied in Oosterwold (de Eemvallei) dezelfde regels moet hanteren als private initiatiefnemers.

§ 8.2.2. Deelvraag 5: Meta-governance in Oosterwold

Bovenstaande evaluatie van de verwachtingen leiden tot de beantwoording van de volgende deelvraag:

Deelvraag 5: "Van welke vormen van meta-governance uit de literatuur is sprake in Almere Oosterwold?"

Samenvattend kan worden gesteld dat de vier vormen van meta-governance die in de literatuur worden omschreven (Sørensen, 2006; zie hoofdstuk 3) in Oosterwold worden toegepast. De case laat echter zien dat de mate waarin deze vormen worden ingezet in Oosterwold verschillend is (zie § 7.2). 'Hands-off framing of self-governance' lijkt in grote mate voor te komen, omdat de betrokken gemeenten en de projectorganisatie de zelforganisatieprocessen in Oosterwold sturen middels het stellen en hanteren van kaders. Deze zijn namelijk opgesteld in het CHW bestemmingsplan Oosterwold en hebben betrekking op de ontwikkeling van het gebied en de mate van autonomie van de initiatiefnemers. In Oosterwold lijkt ook sprake te zijn van 'hands-on support and facilitation', daar de projectorganisatie (werkende voor verschillende overheden als de gemeenten en het RVB) zich faciliterend opstelt zonder de uitvoerende taken uit handen van initiatiefnemers te nemen. De projectorganisatie biedt de initiatiefnemers dan ook ondersteuning bij de ontwikkeling van hun kavel, door hulp en advies te verschaffen wat betreft het zelforganisatieproces, vergunningen en toestemmingen. Opvallend hierbij is dat er in Oosterwold -in tegenstelling tot wat Sørensen (2006) suggereert- wel degelijk veel rekening wordt gehouden met de gemeentelijke doelen, en dat het faciliteren van de zelforganisatie de initiatiefnemers dus tot op zekere hoogte vrijheid, maar ook restricties wat betreft de ontwikkeling van hun kavels biedt. In Oosterwold lijkt daarnaast 'hands-off storytelling' te worden ingezet, middels de documenten waarin de visies van de gemeenten over de ontwikkeling van Oosterwold worden omschreven (bijvoorbeeld de Intergemeentelijke structuurvisie Oosterwold). In deze documenten wordt een algemeen beeld geschetst over het eindproduct van Oosterwold, en op

welke wijzen dit moet worden bereikt. De ontwikkeling van Oosterwold wordt hierin beschreven als groen en zelfvoorzienend. De vastgestelde visies hangen nauw samen met de kaders en regels die door de gemeenten zijn gesteld. De tien door de gemeenten opgestelde ontwikkelprincipes (zie § 6.3) zijn namelijk verwerkt in het CHW bestemmingsplan Oosterwold, dat op haar beurt weer is gebaseerd op de structuurvisie. Uit deze bevindingen blijkt dat deze drie vormen van meta-governance in Oosterwold dus sterk met elkaar zijn verweven, terwijl zij in de literatuur worden beschreven als individuele vormen van overheidssturing. De case toont dat deze vormen dus ook in samenspel kunnen worden ingezet. Van 'hands-on participation' lijkt in Oosterwold het minst sprake te zijn. De gemeenten zelf hebben zich tot op heden niet als initiatiefnemers opgesteld in het gebied.

§ 8.3 Antwoord op hoofdvraag

Aan de hand van bovenstaande analyse kan antwoord worden gegeven op de hoofdvraag:

'In hoeverre zijn zes condities van zelforganisatie van belang bij een Nederlandse praktijksituatie waarin gebiedsontwikkeling middels individuele zelforganisatie plaatsvindt, en welke rol speelt de gemeente in deze situatie?'

Bij de beantwoording van de hoofdvraag zal ten eerste worden ingaan op het belang van de zes condities van zelforganisatie (Nederhand e.a., 2016) in Oosterwold, en ten tweede op de rol die de gemeente speelt bij gebiedsontwikkeling middels zelforganisatie in het gebied.

§ 8.3.1 Zes condities van zelforganisatie in Oosterwold

Uit het empirisch onderzoek blijkt dat vijf van de zes condities van zelforganisatie van belang zijn voor zelforganisatieproces in Oosterwold. Wat deze condities betreft lijkt de empirie dus in lijn met de literatuur over zelforganisatie (Bekkers, 2004; Comfort, 1994; Haus, 2004; Huygen e.a., 2012; Jessop, 1998; Johnson, 2001; Kauffman, 1993; Nederhand e.a. 2016; Ostrom, 1999; Pfeffer & Salancik, 1978; Taylor, 2007; Uzi & Spiro, 2005; Van Meerkerk e.a., 2013; Van Buuren & Loorbach, 2009), waarin wordt beschreven dat deze condities van groot belang zijn voor het mogelijk maken en optimaal doorlopen van zelforganisatieprocessen. In deze literatuur werd gesproken over collectieve zelforganisatie, waarbij bijvoorbeeld burgers een gebied in samenwerking met elkaar ontwikkelen (Nederhand e.a., 2016). Ook zijn deze condities gebaseerd op verschillende zelforganisatieprocessen in de wereld (Nederhand e.a., 2016), en hebben niet per definitie betrekking op de gecoördineerde ruimtelijke planning zoals de Nederlandse. In Oosterwold is echter sprake van individuele zelforganisatie, waarbij individuen hun eigen kavels -separaat van elkaar- ontwikkelen. Het empirisch onderzoek suggereert dat deze condities dus ook van belang zijn bij individuele zelforganisatie in Oosterwold. Deze condities lijken in Oosterwold dan ook sterk met elkaar samen te hangen en tezamen leiden tot de mogelijkheid om zelforganisatieprocessen uit te voeren in het gebied. De case laat namelijk zien dat de uitwisseling van informatie en veelvuldig contact tussen initiatiefnemers en medewerkers van overheidspartijen (in dit geval de projectorganisatie), en de 'boundary spanning activities' van deze actoren in Oosterwold tot vertrouwelijke relaties

tussen hen leidt. De uitwisseling van informatie wordt vergemakkelijkt door het bestaan van een centraal punt van informatievoorziening: de website van de projectorganisatie. De uitwisseling van informatie middels persoonlijk contact verloopt in Oosterwold vooral soepel tussen de initiatiefnemers zelf. Tussen initiatiefnemers en de overheidspartijen verloopt die stroever door de waargenomen hiërarchieverschillen. Ook van aanpassing van bestaande rollen, procedures, systemen en wettelijkheden lijkt sprake te zijn in Oosterwold. Om zelforganisatie in het gebied mogelijk te maken moeten de betrokken overheidspartijen zich namelijk faciliterend, en de initiatiefnemers zich actiever opstellen dan bij traditionele gebiedsontwikkeling. De ontwikkeling en de kavelvormen zijn hierbij de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemers, waardoor bestaande processen en wettelijkheden zijn aangepast. Hoewel de literatuur suggereert dat er een 'triggering event' moet plaatsvinden voordat er wordt overgegaan op zelforganisatie (Bootsma & Lechner, 2002; Van Meerkerk e.a., 2013), lijkt het belang van deze conditie in Oosterwold niet groot. De beweegredenen van initiatiefnemers verschillen namelijk sterk van elkaar, en er lijkt geen specifieke gebeurtenis vooraf te zijn gegaan aan de zelforganisatieprocessen in Oosterwold. Dit gegeven is niet in lijn met de literatuur (Van Meerkerk e.a., 2013), waarin de 'triggering event' wordt beschreven als een vereiste voor (collectieve) zelforganisatie. De case toont dat individuele zelforganisatie dus kan ontstaan zonder dat er een specifieke gebeurtenis aan vooraf is gegaan die ervoor zorgt dat de traditionele gang van zaken onder druk wordt gezet.

§ 8.3.2 De rol van de gemeente Almere in Oosterwold

Uit de interviews blijkt dat de rol van de gemeente Almere in Oosterwold in grote mate faciliterend is. Dit houdt in dat de gemeente zich in tegenstelling tot traditionele gebiedsontwikkeling niet uitvoerend opstelt wat betreft de ontwikkeling van de kavels (in termen van bouwrijp maken van grond en bouwen van de huizen), maar dat initiatiefnemers taken die hiermee gepaard gaan zelf moeten uitvoeren. Dit is in lijn met de literatuur over uitnodigingsplanologie (Boonstra & Boelens, 2011; Buitelaar e.a., 2012; Fontein e.a., 2012; Groetelaers, 2004; Van Rooy e.a., 2006; zie hoofdstuk 2). Bij deze vorm van planologie bepalen overheden hoofd- en richtlijnen van ruimtelijke ontwikkeling, en passen gemeenten hierbij minder strenge regelgeving toe, zodat particuliere en private initiatiefnemers de ruimtelijke ontwikkelingen willen uitvoeren en de financiële risico's willen dragen (Buitelaar e.a., 2012; Fontein e.a., 2012). In Oosterwold faciliteert de gemeente Almere zelforganisatie door initiatiefnemers te ondersteunen bij de ontwikkeling van hun kavel, bijvoorbeeld middels adviseren en het beantwoorden van vragen wat betreft de onderzoeken die voorafgaan aan het bouwen van een huis. Hierbij verleent de gemeente (bouw)vergunningen, maar laat het de uitvoering over aan de initiatiefnemers. Deze bouwvergunningen worden verschaft nadat de bouwplannen door gemeente Almere zijn beoordeeld en goedgekeurd, wat de gemeente in Oosterwold ook een toetsende functie geeft.

Ondanks de duidelijke faciliterende rol van gemeente Almere verschilt de sturing van de overheid in Oosterwold van 'hands-on support and facilitation', zoals deze door Sørensen (2006) wordt beschreven. Deze vorm van meta-governance kenmerkt zich door de directe

interactie tussen de overheid en de initiatiefnemers binnen het zelforganisatieproces, zonder gericht te zijn op het behalen van gemeentelijke doelen (Sørensen, 2006). In Oosterwold heeft de gemeente echter geen direct contact met de initiatiefnemers, maar verloopt dit contact via de projectorganisatie (behalve bij het aanvragen van vergunningen). De projectorganisatie adviseert en beantwoordt daarbij alle vragen van initiatiefnemers die betrekking hebben op het doorlopen van het zelforganisatieproces in Oosterwold, binnen de opgestelde kaders en doelstellingen van de gemeente die in de Intergemeentelijke Structuurvisie Oosterwold en het CHW bestemmingsplan Oosterwold zijn opgesteld. Hierdoor lijkt de gemeente Almere bij het faciliteren van zelforganisatie in Oosterwold wel degelijk rekening te houden met haar doelstellingen over de ontwikkeling van het gebied. Deze kaders en regelgeving omtrent de ruimtelijke ordening tonen in Oosterwold ook de toepassing van 'hands-off framing of self-governance', de vorm van meta-governance die zich kenmerkt door kaders waarbinnen zelforganisatieprocessen zich kunnen ontwikkelen (Sørensen, 2006). Deze kaders zijn voortgevloeid uit de visies over de ontwikkeling en het eindresultaat van het gebied, die in de Intergemeentelijke structuurvisie zijn geformuleerd. Deze structuurvisie is een voorbeeld van 'hands-off storytelling', welke volgens Sørensen (2006) wordt gekenmerkt door gemeentelijke sturing vanuit de door hen uitgeschreven visies. Uit deze uitingen van overheidssturing blijkt de vrijheid omtrent gebiedsontwikkeling middels zelforganisatie in Oosterwold dus ook onderhevig is aan restricties van de gemeente Almere.

§ 8.4 Slotbeschouwing

In deze slotbeschouwing wordt kort gereflecteerd op zelforganisatie in Oosterwold, in termen van de voor- en nadelen voor initiatiefnemers en de gemeente Almere.

De notie van zelforganisatie in de planologie en de Nederlandse ruimtelijke ordening is in de afgelopen eeuw langzaam tot uiting gekomen. In het begin van de 20ste eeuw was er sprake van woningnood en slechte leefomstandigheden voor nieuwe stedelingen (Van Rooy e.a., 2006). Dit zorgde voor een groeiende sturing van de overheden binnen de ruimtelijke ordening, waarbij uitgebreidere regelgeving en procedures ontstonden. Deze vorm van ruimtelijke ordening, waarbij gebruik werd gemaakt van blauwdrukplanning, wordt ook wel toelatingsplanologie genoemd (Van Rooy e.a., 2006). Als gevolg van de verschuiving van government naar governance, die in de jaren 70 is gestart, is in het verlengde van de toelatingsplanologie de ontwikkelingsplanologie ontstaan in Nederland. Binnen deze vorm ruimtelijke ordening realiseert de overheid veelal samen met derden voorgenomen ruimtelijke ontwikkelingen (Groetelaers, 2004). Sinds de laatste economische crisis heeft de uitnodigingsplanologie in Nederland haar intrede gedaan. Deze vorm van ruimtelijke ordening is gebaseerd op het gegeven dat de overheid op hoofdlijnen de voorgenomen ontwikkeling vastlegt en daarvoor de kaders stelt, zodat derden hierbinnen op basis van zelforganisatie kunnen ontwikkelen. Dit betekent dat de rol van de overheid is verschoven van een actieve vorm naar een faciliterende vorm, wat betreft uitvoering van ruimtelijke ontwikkelingen (Boonstra & Boelens, 2011). Voor gemeenten en initiatiefnemers heeft deze vorm van uitnodigingsplanologie door middel van zelforganisatie een aantal voor- en

nadelen. Deze zijn in dit onderzoek naar Oosterwold aan het licht gekomen.

Ten eerste is gebiedsontwikkeling middels zelforganisatie voor gemeenten financieel gezien een risicomijdende oplossing. Gebieden hoeven niet helemaal van tevoren tot in detail te worden gepland en de voorinvesteringen (zoals het bouwrijp maken van de gronden en het aanleggen van de riolering) zijn niet meer de verantwoordelijkheid van de gemeenten. Dit betekent dat gemeenten zich kunnen richten op de faciliterende rol die zij kunnen vervullen ten behoeve van de initiatiefnemers. Ten tweede is de vrijheid voor initiatiefnemers binnen deze vorm van ontwikkeling zeer groot ten opzichte van traditionele gebiedsontwikkeling. Initiatiefnemers kunnen zelf de grootte en locatie van de te ontwikkelen kavel bepalen. De bouwgrond is relatief goedkoop en keuzen voor voorinvesteringen en op welke manier er wordt gebouwd is groter.

Toch zijn er bij deze manier van gebiedsontwikkeling voor gemeenten en initiatiefnemers ook nadelen te benoemen. Ten eerste is het voor gemeenten een grote overgang van de actieve naar een faciliterende rol binnen de gebiedsontwikkeling. Dit betekent dat het voor hen ook een nieuwe manier van ontwikkelen is, waarbij zij veel sturing moeten inleveren. Ook is de faciliterende rol bij gebiedsontwikkeling voor gemeenten vrij onbekend, waardoor er voor bepaalde vraagstukken, die ontstaan door het gebruik van een ander soort bestemmingsplan, nog geen passende procedures zijn ontwikkeld. Ten tweede zijn er voor initiatiefnemers ook nadelen aan gebiedsontwikkeling middels zelforganisatie te benoemen. Het proces van het idee tot en met de uitvoering kost een initiatiefnemer erg veel tijd en moeite. Alle werkzaamheden waar traditioneel gezien de gemeente verantwoordelijk voor was, is nu namelijk de zorg van de initiatiefnemer. Dit betekent dat initiatiefnemers hier wel de tijd voor moeten hebben. Daarnaast is het voor individuele initiatiefnemers een moeilijke opgave om aansluiting te krijgen op nutsvoorzieningen. Nutsbedrijven zijn immers niet gewend om woningen een voor een aan te sluiten op een niet systematische wijze. Dit betekent veel frustratie tussen nutsbedrijven en initiatiefnemers. Tenslotte wordt er aan de initiatiefnemers veel vrijheid geboden, maar tegelijkertijd ook weer veel kaders en regels opgelegd. Een voorbeeld hiervan is de regel van het aaneengesloten roodkavel. Deze wordt soms als een grote beperking gezien door initiatiefnemers.

Tot slot volgt het eindoordeel wat betreft de zelforganisatie in Oosterwold. Dit project wordt gezien als een experiment binnen de Nederlandse ruimtelijke ordening. Het antwoord op de vraag of gebiedsontwikkeling middels zelforganisatie in Oosterwold is geslaagd, is tweeledig. Enerzijds is het antwoord "ja". In Oosterwold kennen de initiatiefnemers enorm veel vrijheden die nergens anders zijn te vinden in Nederland. Dit uit zich in het gegeven dat mensen hun droomhuizen bouwen en er een enorme verscheidenheid aan bouwvormen, kavels en landschappen ontstaat. Als dit wordt vergeleken met een wijk als Leidsche Rijn in Utrecht, die middels traditionele gebiedsontwikkeling is ontwikkeld, dan zijn er vrijwel geen overeenkomsten te vinden. Anderzijds kan er een kanttekening worden gezet bij de betekenis van het woord zelforganisatie. Zelforganisatie wordt door de respondenten namelijk op verschillende manieren ervaren. In eerste instantie vindt men de mate van zelforganisatie enorm groot in vergelijking met traditionele vormen van gebiedsontwikkeling,

waarbij er aanbodgericht wordt ontwikkeld. De eindgebruikers bepalen in Oosterwold daadwerkelijk het eindproduct. In tweede instantie wordt er aangegeven dat echte zelforganisatie in Nederland niet volledig mogelijk is. Dit komt omdat er toch nog veel kaders en regels zijn waar initiatiefnemers zich aan moeten houden. Voorbeelden hiervan zijn het bouwbesluit of de maatvoering van wegen.

Momenteel zijn er in Oosterwold meer dan 400 initiatieven ontwikkeld of in ontwikkeling. Dit suggereert dat het experiment Oosterwold tot nu toe geslaagd is. De keuzevrijheid die initiatiefnemers bij de zelforganisatie wordt geboden lijkt tot nu toe dus te leiden tot succesvolle gebiedsontwikkeling.

Literatuurlijst

Adams, D., & Tiesdell, S. (2010), Planners as market actors: Rethinking state–market relations in land and property. *Planning Theory & Practice*, 11(2), 187-207.

Beijing Statistical Bureau (2010), *Beijing Statistics Year Book*, Beijing: China Statistics Press.

Bekkers, V. J. J. M. (2004), *Democratie en ICT: institutionele renovatie of innovatie. ICT en openbaar bestuur. Implicaties en uitdagingen van technologische toepassingen voor de overheid*. Lemma, Utrecht. Bell, 2002.

Beirão, G., & Cabral, J. S. (2007), Understanding attitudes towards public transport and private car: A qualitative study. *Transport policy*, 14(6), 478-489.

Boelens, L. (2009), *The Urban Connection, An actor relational approach to urban planning*. Rotterdam: 010 Publishers.

Boeije, H., 't Hart, H., & J. Hox (2009), *Onderzoeksmethoden*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers. Achtste druk.

Boonstra, B. (2010), Vertrouwen op oplossend vermogen maatschappij. *Stedenbouw & Ruimtelijke Ordening* 91, pp. 24-29.

Boonstra, B. (2016), Mapping trajectories of becoming: four forms of behaviour in co-housing initiatives. *Town Planning Review*, 87(3), 275-296.

Boonstra, B., & Boelens, L. (2011), Self-organization in urban development: towards a new perspective on spatial planning. *Urban Research & Practice*, 4(2), 99-122.

Bootsma, P., and J. Lechner. (2002), 'Complexiteit: Werkwijzen Bij Verandering.' In *Verdieping Van Chaosdenken*, red., F. van Eijnatten, M. Kuijs, and J. Haffmans. Assen: Van Gorcum.

Bramwell, B. (2004), Partnerships, participation, and social science research in tourism planning. *A companion to tourism*, 541-554.

Bramwell, B. (2006), Actors, power, and discourses of growth limits. *Annals of Tourism Research*, 33(4), 957-978.

Bramwell, B. (2011), Governance, the state and sustainable tourism: A political economy approach. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(4-5), 459-477. Bootsma & Lechner, 2002.

Bryman, A. (2008), Of methods and methodology. *Qualitative Research in Organizations and Management: An International Journal*, 3(2), 159-168.

Bryman, A. (2012), *Social research methods*: OUP Oxford.

Buitelaar, E., Feenstra, S., Galle, M., Lekkerkerker, J., Sorel, N. & Tennekes, J. (2012), *Vormgeven aan de spontane stad: belemmeringen en kansen voor organische stedelijke herontwikkeling*. Den Haag: Uitgeverij PBL.

Campbell, C. (2005), The Craft Consumer Culture, craft and consumption in a postmodern society. *Journal of consumer culture*, 5(1), 23-42.

Chen, K. K. (2009), *Enabling creative chaos: The organization behind the Burning Man event*. University of Chicago Press.

Comfort, L. K. (1994), Self-organization in complex systems. *Journal of Public Administration Research and Theory: J-PART*, 4(3), 393-410.

Zeeuw, de F. (2011), *Gebiedsontwikkeling in Nederland: diepe val dwingt tot reflectie*. *Rooilijn* 44, pp. 404-411.

Dredge, D., & Jenkins, J. M. (2007), *Tourism planning and policy*.

Eggenberger, M., & Partidário, M. R. (2000), Development of a framework to assist the integration of environmental, social and economic issues in spatial planning. *Impact assessment and project appraisal*, 18(3), 201-207.

Fontein, R.J., Breman, B.C., Kuindersma, W. & Westerink, J. (2012), *Gemeenten en krimp: uitnodigingsplanologie als perspectief*. *ROM Magazine*, jaargang 30, nummer 7/8, p. 33-36.

Groetelaers, D.A. (2004), *Instrumentarium locatieontwikkeling. Sturingsmogelijkheden voor gemeenten in een veranderende marktsituatie*. Delft: Delft University Press.

Groetelaers, D. A (2005), *Meer markt, minder overheid. De veranderende rol van Rijk en gemeenten bij locatieontwikkelingen*. *Tijdschrift voor de volkshuisvesting* 11, pp. 35-41.

Harvey, D., & Braun, B. (1996), *Justice, nature and the geography of difference* (Vol. 468). Oxford: Blackwell.Haus, 2004.

Healey, P. (1998), Building institutional capacity through collaborative approaches to urban planning. *Environment and planning A*, 30(9), 1531-1546.

Healey, P. (2003), Collaborative planning in perspective. *Planning theory*, 2(2), 101-123.

Huygen, A., van Marissing, E., Boutellier, J. C. J., & Nederland, G. J. J. (2012), *Conditioes voor zelforganisatie*. Verwey-Jonker Instituut.

Gemeente Almere (2016), CHW bestemmingsplan Oosterwold.
<http://maakoosterwold.nl/wp-content/uploads/2014/03/4.-Chw-bestemmingsplan-Oosterwold-20160420.pdf>. Geraadpleegd: 15 juli 2017.

Gemeente Almere & Zeewolde (2013), Intergemeentelijke structuurvisie Oosterwold.
https://almere20.almere.nl/fileadmin/files/almere/subsites/almere_20/LR_5_Intergemeentelijke_Structuurvisie_Oosterwold_3_1_.pdf. Geraadpleegd: 20 mei 2017.

Jessop, B. (1998), The rise of governance and the risk of failure: the case of economic development. In: *International social science journal* (vol. 50, nr. 155), pp. 29-45.

Jessop, B. (2003), Governance and meta-governance: on reflexivity, requisite variety and requisite irony. *Governance as social and political communication*, 101-116.

Johnson, S. (2001), *Emergence*. London: Pearson.

Kauffman, S. (1993), *The Origins of Order*. New York: Oxford University Press.

Khandekar, S., Van de Weg, E., Veldhuizen, J., De Zeeuw, W. C. T. F., Franzen, A. J., Van Rheenen, M. G., & Van der Hee, M. (2011), *Gebiedsontwikkeling in een andere realiteit: Wat nu te doen? Handreikingen voor de praktijk*.

Kjaer, A. M. (2004), *Governance: key concepts*. Cambridge, UK.

Maak Oosterwold (2017), www.maakoosterwold.nl. Geraadpleegd op 20-05-2017.

Machielse, K. (2010), *Iedereen leeft hier. Een pleidooi voor zelforganisatie bij gebiedsontwikkeling*. Rotterdam. Rotterdam University Press.

Mayntz, R. (2003), From government to governance: Political steering in modern societies. *Summer Academy on IPP*, 7-11.

Ministerie van infrastructuur en milieu (2014), *Gebiedsontwikkeling nieuwe stijl: eerste stappen in Praktijk. Van vinken naar vonken*.
<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2014/03/13/gebiedsontwikkeling->

nieuwe-stijl. Geraadpleegd: 11 april 2017.

Nederhand, J., Bekkers, V., & Voorberg, W. (2016), Self-Organization and the Role of Government: How and why does self-organization evolve in the shadow of hierarchy? *Public Management Review*, 18(7), 1063-1084.

Newman, J., & Clarke, J. (2009), *Publics, politics and power: Remaking the public in public services*. Sage.

Needham, B. (2003), Onmisbare toelatingsplanologie. *Stedenbouw & Ruimtelijke Ordening*, 84, 2, 39 - 43.

Ostrom, E. (1990), *Analyzing long-enduring, self-organized and self-governed CPRs. Governing the commons: the evolution of institutions for collective action*. Cambridge University Press, Cambridge, UK. [http://dx. doi. org/10.1017/CBO9780511807763](http://dx.doi.org/10.1017/CBO9780511807763), 5, 58-102.

Ostrom, E. (1999), *Self-Governance and Forest Resources*. Occasional Paper No: 20. Jakarta: Center for International Forestry Research.

Pfeffer, J., and G. Salancik. 1978. *The External Control of Organizations*. New York: Harper.

Qu, L., & Hasselaar, E. (2011), *Making Room for People: Choice, Voice and Liveability in Residential Areas* (p. 196). Techne Press.

Rauws, W. (2016), Civic initiatives in urban development: self-governance versus self-organisation in planning practice. *Town Planning Review*, 87(3), 339-361.

Rauws, W., de Roo, G., & Zhang, S. (2016), *Self-organisation and spatial planning: an editorial introduction*.

Rijksoverheid (2013), *Rijksstructuurvisie Amsterdam-Almere-Markermeer*. <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2013/11/20/rijksstructuurvisie-amsterdam-almere-markermeer/rijksstructuurvisie-amsterdam-almere-markermeer.pdf+&cd=1&hl=nl&ct=clnk&gl=nl>. Geraadpleegd: 11 april 2017.

Rijksvastgoedbedrijf (RVB) (2016), *Almere Oosterwold komt op stoom*. <https://magazines.rijksvastgoedbedrijf.nl/kei/2016/02/gebiedsontwikkeling>. Geraadpleegd: 27 maart 2017.

Rhodes, R. A. (1994), The hollowing out of the state: The changing nature of the public service in Britain. *The Political Quarterly*, 65(2), 138-151.

Rhodes, R. A. W. (1996), The new governance: governing without government. *Political studies*, 44(4), 652-667.

Rhodes, R. A. (2007), Understanding governance: Ten years on. *Organization studies*, 28(8), 1243-1264.

Rodrigues, C. (1984), Imperfeições ou dualismo no mercado de habitação? Urbanização clandestine e reprodução da força de trabalho em Portugal. *Sociedade e Território*, 1, 38-45.

Salamon, L. and Sokolowski, W. (2001), *Volunteering in Cross-National Perspective: Evidence From 24 Countries*. Baltimore: Johns Hopkins Center for Civil Society Studies.

Schmitz, G. (2011), *Gebruik gezond verstand: Essay over meervoudigheid in het openbaar bestuur, Peel en Maas innoveert*. <https://www.peelenmaas.nl/data/downloadables/9/1/essay-gebruik-gezond-verstand.pdf>. Geraadpleegd: 11 april 2017.

Silva, P. (1996), *Tendências recentes de ocupação do território – O Caso da Quinta do Conde*. MsC Dissertation, University of Lisbon.

Silva, P. (2010), *Área Metropolitana de Lisboa: descontinuidades, desenho e planeamento*. Ph.D. Dissertation, University of Aveiro.

Silva, P., & Farrall, H. (2016), *From Informal to Formal: What Can Be Learned from Reviewing 50 Years of Portuguese Models, Policies and Politics*. In *Dynamics and Resilience of Informal Areas* (pp. 25-42). Springer International Publishing.

Sørensen, E. (2006), Metagovernance: The changing role of politicians in processes of democratic governance. *The American review of public administration*, 36(1), 98-114.

Spit, T. & P. Zoete (2009), *Ruimtelijke ordening in Nederland*. Den Haag: Sdu Uitgevers.

St-Laurent, G. P., & Le Billon, P. (2015), Staking claims and shaking hands: Impact and benefit agreements as a technology of government in the mining sector. *The Extractive Industries and Society*, 2(3), 590-602.

Taylor, M. (2007), Community participation in the real world: opportunities and pitfalls in new governance spaces. *Urban studies*, 44(2), 297-317.

Teubner, G. (1983), Substantive and reflexive elements in modern law. *Law and society review*, 239-285.

Uitermark, J. (2015), Longing for Wikitopia: The study and politics of self-organisation. *Urban Studies*, 0042098015577334.

Uzzi, B., & Spiro, J. (2005), Collaboration and creativity: The small world problem. *American journal of sociology*, 111(2), 447-504.

Bergeijk, E. van., Kokx, A., Bolt, G., van Kempen, R. (2008), *Helpt herstructurering? Effecten van stedelijke herstructurering op wijken en bewoners*, Delft: Eburon.

Van Buuren, A., & Loorbach, D. (2009), Policy innovation in isolation? Conditions for policy renewal by transition arenas and pilot projects. *Public Management Review*, 11(3), 375-392.

Cammen, H. van der. & Klerk, L. de. (2003), *Ruimtelijke ordening: Van grachtengordel tot Vinex-wijk*. Utrecht: Uitgeverij het Spectrum.

Krabben, E. van der. & Jacobs, H. M. (2013), Public land development as a strategic tool for redevelopment: Reflections on the Dutch experience. *Land Use Policy*, 30(1), 774-783.

Rooy, P. van., Luin, A. van. & Dil, E. (2006), *Nederland Boven Water: Praktijkboek Gebiedsontwikkeling*.
<http://www.nederlandbovenwater.nl/uploads/2/4/1/3/24136493/praktijkboek-i-nlbw.pdf>.
Geraadpleegd: 12 april 2017.

Van Meerkerk, I, Boonstra B, and Jurian Edelenbos J. (2013) 'Self-organization in urban regeneration: A two-case comparative research.' *European Planning Studies* 21.10 (2013): 1630-1652.

Van Straalen, F. M., Witte, P., & Buitelaar, E. (2017), *Self-Organisation in Oosterwold, Almere: Challenges with Public Goods and Externalities*. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*.

Wereldbank (1991), *Managing Development, The Governance Dimension* Washington D.C.
http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2006/03/07/000090341_20060307104630/Rendered/PDF/34899.pdf. Geraadpleegd: 15 juli 2017.

Zhang, S., & de Roo, G. (2016), Interdependency of self-organisation and planning: evidence from Nanluoguxiang, Beijing. *Town Planning Review*, 87(3), 253-274.

Bijlagen

Bijlage 1. Analyseschema met vragenlijst semigestructureerde interviews

Bijlage 2. Lijst met respondenten

Bijlage 3. Transcripten (enkel in soft-copy versie)

Bijlage 1: Analyseschema met vragenlijst semigestructureerde interviews

Topic	Vraag
'triggering event'	<ul style="list-style-type: none"> - Waarom is het initiatief gestart? - Is hier een gebeurtenis aan vooraf gegaan?
Vertrouwelijke relaties	<ul style="list-style-type: none"> - Kennen initiatiefnemers elkaar, of is dit mogelijk?
Uitwisseling van ideeën, informatie en ervaringen tussen initiatiefnemers en de overheid	<ul style="list-style-type: none"> - Vindt er een uitwisseling plaats van ideeën, informatie en ervaringen tussen initiatiefnemers en de overheid? - Leidt de uitwisseling tot een gezamenlijk doel?
Locus Proces	<ul style="list-style-type: none"> - Bevindt de relevante informatie zich op één locatie? - Wordt deze informatie adequaat gedeeld?
'boundary spanning activities'	<ul style="list-style-type: none"> - Is er iemand binnen de overheid die zorgt voor uitwisseling van ideeën voor het project? - Worden er verbindingen gecreëerd met andere actoren binnen het project? - Zijn er activiteiten van sleutelactoren die het proces van zelforganisatie faciliteren?
Aanpassing van bestaande rollen & processen	<ul style="list-style-type: none"> - Is er sprake van wederzijdse aanpassing van rollen, procedures, systemen en wettelijkheden? Staat de overheid een andere rolverdeling tussen overheid en burgers toe binnen het project dan als er geen sprake is van zelforganisatie?
Hands-off framing of self-governance	<ul style="list-style-type: none"> - Zijn er financiële, organisatorische of politieke grenzen of beperkingen? - Was er contact tussen overheid en initiatiefnemers?

Hands-off storytelling	<ul style="list-style-type: none"> - Heeft de gemeente een visie vooraf opgesteld over zelforganisatie? - Was er contact tussen overheid en initiatiefnemers?
Hands-on support and facilitation	<ul style="list-style-type: none"> - Is er ondersteuning bij het proces van zelforganisatie geboden vanuit de overheid? - Was er contact tussen overheid en initiatiefnemers?
Hands-on participation	<ul style="list-style-type: none"> - Er is sprake van participatie door de gemeente in het proces van zelforganisatie? - Stelt de gemeente zich in dat geval op als publieke of private partij?
Algemene evaluatie	<p>In hoeverre is er in Oosterwold sprake van een succesvolle zelforganisatie?</p> <p>geen sprake 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 veel sprake</p>

Bijlage 2: Lijst van respondenten

1. Abspoel, Marien (2017). Initiatiefnemer in Oosterwold. Interview afgenomen op 31-07-2017 te Almere.
2. Allali, Bouchra (2017). Projectassistente Oosterwold. Interview afgenomen op 27-07-2017 te Almere.
3. Leeffers, Janet (2017). Projectsecretaris Oosterwold. Interview afgenomen op 24-07-2017 te Almere.
4. Meijers, Frank (2017). Initiatiefnemer in Oosterwold. Interview afgenomen op 03-08-2017 te Almere.
5. Nood, Yvonne de (2017). Gebiedsregisseur Oosterwold. Interview afgenomen op 22-08-17 te Almere.
6. Slingerland, Gerard (2017). Senior projectleider (Rijksvastgoedbedrijf). Interview afgenomen op 09-08-2017 te Den Haag.
7. Spetter, Mark (2017). Initiatiefnemer in Oosterwold. Interview afgenomen op 27-07-2017 te Almere.
8. Wits, Jos (2017). Initiatiefnemer in Oosterwold. Interview afgenomen op 08-08-2017 te Almere.

Bijlage 3. Transcripten

Marien Abspoel

O: Hij loopt. Zou je mij kunnen vertellen hoe jullie als IN hier in OW terecht zijn gekomen en wat jullie beweegredenen zijn geweest om dit project te gaan starten?

M: Ja nou ja, wij hebben wel het voorrecht gehad in een vrij vroeg stadium kennis te nemen van dat het bestond en dat is wel , omdat mijn vrouw ook in de gemeente werkt en daardoor hebben we gehoord dat het er was. Daarbij hebben we in ieder geval al jaren de droom gehad om een vrijstaande woning te hebben en we kennen ook van mijn zus die in Arkel woont, die heeft ook een natuurtuin die zij zelf beheert. Die ze zelf vormgeven, waar zij vrijwilligers uitnodigen, dus dat is ook een groot voorbeeld voor ons geweest, dat we zoiets ook willen. Dus we zijn op zoek gegaan waar je zo een kavel kunt krijgen. En onze kinderen die waren aan het afstuderen dus we dachten: We komen uit de Haarlemmermeer en over een paar jaar hebben we onze handen vrij, wat willen we dan. Dus vandaar zijn we ideeën gaan maken van hoe zouden we met deze regels van OW iets kunnen. Toen konden we nog een combinatie maken tussen verschillende kaveltypes, dus dit is een combinatie van een landbouw en een landschapskavel en in een later stadium hebben ze gezegd van die geven we aan een paar grote partijen en dan is het quota op. Dus daar hebben we ook een voorrecht van gehad dat we daar dat hebben kunnen doen. En we zijn op zoek gegaan naar een goede plek voor zo een kavel en uiteindelijk zijn we hoer beland. En het voordeel van deze plek is dat we redelijk dicht bij Almere zitten, we kunnen in een kwartiertje naar Almere Buiten fietsen, wat echt wel een voordeel is en we hebben ook van tevoren wel gekeken van zitten we wel ver genoeg van de a27 vandaan. Dat je eigenlijk geen geluidsoverlast hebt. Dus dat is een hele opgave van zoek je plekje, want je mag overal, maar dan moet je je plekje nog wel vinden. Dus nogmaals het idee dat je vrijstaand kunt wonen, we zijn ook allebei muzikant dus dat geeft zoveel voordelen. We hadden in onze vorige woning een wat neurotische buurvrouw en dat was gewoon niet leuk. Dan kan je elkaar ook niet ontlopen en het idee dat je hier midden in de nacht muziek kan gaan maken is wel een gevoel van vrijheid, wat we zeker gewonnen hebben. Maar we zijn ook allebei tuinier dus ook het idee dat je landschap vormgeeft is echt een fascinatie van het eerste begin geweest en dat is het nog steeds. Dat is meer dan alleen maar de mogelijkheid dat je het mag doen. Je hebt het idee van je begint een kale akker en dan zaai je iets uit en je plant een paar duizend boompjes en dan gaan we zien wat er gebeurt. Dus dat vind ik wel heel erg fascinerend en dat dat hier kan doen is wel eigenlijk geweldig.

O: Er is dus niet een bepaalde gebeurtenis aan vooraf gegaan, meer gewoon de wil van we willen iets anders we willen vrijer?

M: Nou ja wat ik probeer aan te geven het was ook het moment in ons leven dat je zo een stap kunt maken als je kinderen klaar zijn met de middelbare school, en mijn vrouw werkt hier dus dichterbij het werk van mijn vrouw is ook een goede reden. En het zit dus al een beetje in onze wensen en plannen om die stap te nemen en in die zin kwam het voor ons op het goede moment.

O: Oke. We hebben het er net natuurlijk al even over gehad, maar is het ook zo dat veel INS veel banden met elkaar hebben en dat de mogelijkheid bestaat om die op te bouwen op deze manier?

M: Bestaat, nu kan je iets makkelijker zeggen ja bestaat. Toen wij begonnen toen was dat voor iedereen nog in de opbouw. Gelukkig was er wel een actieve kring van mensen die daar wel mee bezig waren. We hebben geloof ik een paar bijeenkomsten gehad. Er waren OW picknicks waarin je ideeën uitwisselt. Maar er waren ook serieuze problemen waarbij je elkaar op hebt gezocht. Er is iemand die heeft een Facebook groep aangemaakt en we hebben over bepaalde onderwerpen gesproken. Maar een aantal dingen die hebben in de beginfase op initiatief van enkele individuen gezeten. één van de dingen die ik zelf heel lastig vond is als je begint met een wijk. Wij zijn dus de eerste in de wijk. Kan je inschatten tegen wat voor verantwoordelijkheden en risico's je eigenlijk kijkt. En daarom hebben wij ervoor gekozen om van tevoren een vereniging op te richten. En met de gemeente al die AO afspraken te maken, van hoe groot is je wijk en hoe gaan we de basis afspraken in de wijk maken. Dat hebben we ook af moeten dwingen en ik heb later wel gehoord dat de gemeente zoiets had van ja wij maken in de toekomst die afspraken niet meer voor de overeenkomst, maar wij vonden dat wel heel belangrijk. Nu kun je tenminste nog te raden gaan bij 10 andere verenigingen die zeggen van hoe gaat het bij jullie? En dan kunnen we daar misschien van leren. Maar je hoort nu ook dat er in bepaalde verenigingen echte problemen zijn, omdat mensen er al leven en verschillende verwachtingen hebben en dan een vereniging opzetten. Maar dat is heel lastig. En wij hebben natuurlijk een afwijkende kavel, landschaps-landbouwkavel, maar daar moet je van tevoren weten van hoe verdeel je bv je kosten en lasten als je mensen met verschillende kavels bij elkaar in een wijk zet. Wij hebben een hele ruime kavel en de GR heeft in eerste instantie gezegd van zorg maar dat je langs 1 kant van de kavel een hele weg aanlegt. En dan zeggen we van dat is veel teveel, dat willen we niet, dat vinden we niet mooi. Maar dat is ook ongelofelijk duur, dus dat is voor ons een breekpunt. En bovendien staat er in de regels dat je als landschapskavel helemaal niet zoveel weg mag aanleggen. Dan merk je dat het gewoon nodig is om zo'n vereniging op te richten. Dat hebben wij samen gedaan met 1 iemand anders en het is een advocaat/jurist die ook de kennis heeft om dit zulk documenten op te stellen, dus daar hebben we dankbaar gebruik van gemaakt.

O: Dat was Frank?

M: Frank Meijers ja. Maar daar hebben we daarnaast ook weer onze eigen draai aan gegeven. Maar goed dan zie je wel dat het van eenlingen afhangt toch om zo een start te maken en daar hebben wij wel heel veel moeite in gestoken. En later ook bijeenkomsten gehad met nieuwe INS en met burens en ik denk dat dat eigenlijk wel unaniem waardering oplevert. Je weet van tevoren als je hier binnenkomt hoe de regels zijn en dat geeft een soort gevoel van rechtvaardigheid en dat is goed uitgelegd en dat moeten we zo doen.

O: Dus je geeft eigenlijk al aan dat er ook tussen INS er gewoon uitwisseling van informatie en ideeën zijn. Krijg je die uitwisseling ook met de gemeente?

M: Nou de uitwisseling met de gemeente die loopt wat ingewikkelder. Dat is deels ook wel voorstelbaar. De gemeente heeft natuurlijk een professionele rol zeg maar. Zij moeten die

uitgifte van die grond regelen en zij moeten ook de regels bewaken. Tenminste zij vinden dat zij de regels moeten bewaken. Nog steeds heb ik weleens het idee dat zij iedere vraag afwegen alsof het een precedent is dat daarmee de regels veranderen of onderuitgehaald worden. Dat is soms een soort stroefheid. Maar bovendien is het ook een capaciteitsvraag, dat is misschien wel heel banaal. De OW organisatie is ingericht weliswaar op groei, maar kan de groei bijna niet aan. Omdat er gewoon veel aanvragen zijn. En dat maakt het overleg ook wel heel lastig. Maar anderzijds heb ik ook zoets van: voor bepaalde dingen heb je de gemeente nodig, maar dingen die we zelf kunnen, moeten we ook niet aan de gemeente vragen. Dat levert alleen maar taak en rol problemen en als we het nou vindt dat OW het zelf moet doen, dan moet je het ook zelf doen. Maar een aantal dingen, zeker als het vastligt in regels van OW dan kan je niet om de gemeente heen. Maar hoe zit het nou precies met die regels? En dan merk je dat in de praktijk die regels gewoon minder duidelijk zijn. Zelfs nu nog, dat een aantal van die regels eigenlijk veel meer papieren regels zijn dan aan de praktijk getoetste regels. En daar hebben mensen last van en dan is het ook wel lastig om daar met de gemeente echt te sparren. Ik zou het heel goed vinden als er met name met de pioniers die ervaring hebben opgedaan een soort denktank kunt hebben, waarbij je met de benen op tafel zegt van goh waar loop je nou tegenaan in de praktijk. Die ruimte voor de benen op tafel die ervaar ik nog te weinig.

O: En leidt die uitwisseling van ideeën tussen INS en eventueel dus ook de gemeente tot bepaalde gezamenlijke doelen?

M: Dat is een interessante vraag. Dat is een beetje een gewetensvraag, want de meeste mensen die ik hier spreek die voelen zich in eerste instantie aangesproken door 'hier kan alles'. Dus ik realiseer eerst mijn droom en dat betekent dat je daarna in de wijk dingen gaat doen en dan wordt er voorzichtig wel gesproken of over wat voor wijk het dan wordt en zelfs in onze wijk, waarin ik denk dat daar best over gesproken wordt, heb ik eigenlijk nog geen idee hoe dat het er over 5 jaar uitziet. Dus ik denk dat dat eigenlijk in andere wijken ook niet zo is, er zijn natuurlijk ook wel wijken waar projectontwikkelaars zitten, die misschien niet wel een aardige vinger in de pap hebben ten aanzien van landschapsarchitectuur, maar dan nog hoe de wijk er daadwerkelijk gaat worden en hoe de mensen gemeenschappelijke doelen hebben. Ik denk dat tot nu toe redelijk open is. Maar daar zit dus ook iets bij dat mensen denk ik een soort afstand houden ten opzichte van: Moeten we nu al gemeenschappelijke doelen maken? Of moeten we eerst maar eens gaan leven? En dan die gemeenschappelijke doelen gaan maken. Wel 1 van de redenen dat wij stichting paradijsvogelbosje hebben opgericht is dat wij dat ook wel zien als een lacune, met name als het gaat om landschapsontwikkeling. Dus natuur en hoe gebruik je natuur, recreatie, hoe maak je verbinding tussen wandelpaden, hoe verrijk je ecologische diversiteit. En dat je met elkaar moet samenwerken om daar iets van te maken.

O: Maar is dat dan al niet een soort van gezamenlijk doel die je creëert door middel van zo een stichting?

M: Dat is wel een soort gezamenlijk doel, maar daarin zitten we ondanks dat we hier anderhalf jaar zitten met bouwen, zou ik toch vinden dat we nog in een heel pril stadium zitten, omdat het in dit stadium nog wel redelijk eenrichtingsverkeer is. En we hebben we een aantal initiatieven genomen met stadsbeheer met een gezamenlijke bosrand met

vrijwilligers gedaan. En op de agenda gezet dat het wenselijk zou zijn om al bewoners deel te nemen in het beheer van bosstroken. En dan zie je al dat er voorzichtig aan op de agenda komt, maar dat is dan nog niet eens een gezamenlijk doel. Ik heb zelf wel de verwachting dat OW wel een hele diverse wijk wordt en een regio waarin je ook grote verschillen die je tussen wijken heb. Ik verwacht dat daar grote verschillen komen en dat dat juist ook wel de charme en meerwaarde kan zijn, omdat het veel gevarieerder wordt dan bv kale Staatsbosbeheer bosjes met eenzijdige beplanting die er nu waren. Dus dat gaat veranderen. Die veelvormigheid die is misschien wel een karakteristiek die we met elkaar moeten zoeken. Maar er zijn ook wel initiatieven die iets groter zijn bv er zijn 2 groepen die actief werken aan het ontwikkelen van een eigen school in OW. Er is een groep die iets wilt doen met thuisonderwijs en er is een groep die een echte school wil stichten, maar dat zijn wel echt gemeenschappelijke initiatieven, die echt bedoeld zijn voor die mensen.

O: Als je een initiatief wilt starten en dat hele proces wilt doorlopen, is alle informatie die je nodig hebt makkelijk te vinden, via 1 locatie op via internet, of moet je bij verschillende instanties zijn. Ik snap dat er natuurlijk al een soort omslag is gemaakt sinds dat jullie zijn begonnen?

M: Ja zeker, die omslag is zeker. Maar je vraag is nogal groot. Want ik denk dat iedereen snapt dat er een verschil is tussen hoe kom ik aan een kavel en hoe bouw ik een huis. Ik denk dat het wel redelijk duidelijk was vanaf het begin af aan dat je voor de regels van OW prima bij de OW organisatie moet zijn. Ondanks dat daar, toen wij begonnen niet alle informatie er was, die is nu meer beschikbaar. Maar het zou nog meer toegankelijk kunnen zijn bv zou het gewoon heel duidelijk zijn aan welke criteria toets de gemeente zo een OP. Of de vergunningen en dat soort dingen. Die zijn nog maar mondjesmaat beschikbaar, dat zou denk ik helderder kunnen, maar die gemeentelijk informatie is er wel. Maar tegelijkertijd moet je meerdere dingen ontwikkelen. BV nutsvoorzieningen moet je creëren, zodat je hier gezamenlijk water stroom en elektra krijgt. Dat vraagt ook dat er andere partijen betrokken zijn. Dat is nog steeds wel behoorlijk in ontwikkeling. We zeggen met zijn allen dat het geregeld is, dan kom je nog dingen tegen die niet geregeld zijn. Het is niet eens zozeer kritiek, maar het zou een soort leerpunt moeten zijn waar de stakeholders als gemeente, maar ook nutsbedrijven zelf evalueren van goh hoe gaat het nou? Het is mij nog steeds niet duidelijk of de nutspartijen of die dat nou geleerd hebben. Ik heb nog steeds niet gehoord dat er een partij is die zichzelf de taak geeft op de INS te informeren hoe dat zulk dingen verloopt. En ik weet ook bv nog steeds niet wanneer ik word aangesloten, geen idee. Dus dat is wel weer bijzonder, terwijl je zegt dat dat zulk bedrijven een soort monopolie hebben en leggen de infrastructuur aan. Maar dat die zich eigenlijk niet realiseren dat dat dan ook iets vraagt ten aanzien van planning en organisatie en informatie. Daarnaast heb je natuurlijk nog te maken met de bouw van je eigen huis. Dat betekent dat je een ontwerp moet maken, je moet een architect zoeken of een cataloguswoning kopen, je moet een aannemer zoeken, je moet bedenken hoeveel je zelf gaat doen, je moet het plannen en dan moet je nog maar hopen dat al die partijen zich een beetje aan de planning houden. We zitten nu in opbloei van de bouwsector na de crisis en nu zien we ook weer de kinderziektes terugkomen. Van dat de sector dat niet aankan. En dat daardoor alle afspraken geschonden worden. Dat betekent dat de bouw van de woning heel moeilijk te managen is.

O: Wat is volgens jouw mening eigenlijk het belang van de GR binnen het project?

M: Nou, als ik het evalueer naar hoe het verlopen is, dan is zij natuurlijk wel heel belangrijk geweest om de Almere organisatie klaar te krijgen om ook OW überhaupt te realiseren. Hoe krijg je vergunningen en plannen op 1 lijn en daar is in de beginfase wel heel veel welwillendheid geweest om INS te spreken en afspraken te maken van wat wil je hier en hoe ga je het dan doen. Nu zie je dat de gebiedsorganisatie hier soms wel wat tekort schiet. Het is zo dat de capaciteit nu een probleem wordt, omdat er zoveel aanvragen zijn. Nu zoemt het in de Facebook groep dat als je een initiatief wilt beginnen dat je tot november moet wachten voordat je op een oriëntatie bijeenkomst mag komen. Nou dan vind ik dat je wel tekort schiet in je functie als GR. Wat ik zelf wel zie is dat als je een OW project begint dat je echt mee moet denken met INS als het ware. Ook moet openstaan voor wat andere INS willen. Er van uitgaan dat je binnen de organisatie als de gemeente een soort ambassadeur bent van de INS om te zorgen dat de gemeente, wat toch een lompe organisatie is, ook gaat werken zodat het een project als OW faciliteert. Dus ik snap dat daar ook heel veel problemen zitten, maar dat kan denk ik nog wel optimaler.

O: Maar dat is ook voor een groot gedeelte een capaciteitsprobleem?

M: Dat ook maar jouw vraag was hoe zie je de rol van de GR. Ik denk dat je de rol van de GR beter kan zien als je kan zeggen dat er ook een operationele organisatie achter zit. En dat ik wel het idee heb dat de GR nu nog teveel met operationele zaken bezig is. Als je opschaalt, dan zou het veel beter zijn dan als je je als GR echt richt op de dingen die niet vanzelf lopen en dat je dingen die eigenlijk operationeel zijn helemaal bij jezelf weg organiseert en dan kun je ook veel makkelijker opschalen. Dat zie ik nu wel als dat dat tekort schiet. En dat is jammer, want in zekere zin denk ik ook van ja is de GR gewoon veel teveel tijd kwijt met gesprekken die gaan over hele simpele uitgiftes. Daar moet je je niet mee bezighouden. En daardoor blijft het capaciteitsprobleem nog teveel. Het is denk ik logisch voor een GR dat je als je 2 jaar bezig bent, dat je je taak ook herdefinieert, want je bent in eerste instantie echt kwartiermaker, maar dat kwartier is zo langzamerhand wel. En dan moet je daaraan zien van hoe je verder gaat. Ik denk dat je als GR in deze fase, de belangrijkste vraag is: hoe maak je een schaa sprong van de pioniers naar de grote aantal aanvragen en dat je daar zelf je verantwoordelijkheid in zou moeten nemen om te zorgen dat jouw organisatie die schaa sprong kan maken.

O: En is er ook binnen het project een andere rolverdeling tussen in en gemeente te opzichte van reguliere gebiedsontwikkeling?

M: Nou ja er zijn legio dingen die echt anders zijn, deels die gewoon uit de filosofie van ow komen. Het feit dat je gewoon zelf de vorm en de grootte van je kavel mag bepalen en waar die komt en hoe je dan samen die weg gaat aanleggen is natuurlijk echt anders. En daar ligt de verantwoordelijkheid ook wel anders ondanks dat het nog goedgekeurd moet worden door de gemeente, ligt de verantwoordelijkheid over hoe leg je die weg nou aan en ga je dit met een vereniging doen? Nou er zijn natuurlijk wel een aantal andere wijken waar ze al wel werken met PO in de zin dat je gewoon vaststaande kavels hebt en dat je zelf wel je ontwerp mag maken en je bouwer mag kiezen en je huis kunt bouwen. Maar hier moet je dat ook, en het feit dat je hier een bouwer moet zoeken die het hier in ow doet is nog wel weer iets complexer, omdat een bouwer hier vaak begint zonder voorzieningen. Dus het moet ook nog

bouwrijp gemaakt worden en er zijn geen nutsvoorzieningen, dus dat maakt dat je ook nog wel wat extra taken hebt om dat allemaal te faciliteren. En dat moet je wel oppakken en nu zie je zo langzamerhand wel dat er ervaringen zijn, die uitgewisseld worden, die het wat makkelijker maken. Bv kennen we nu zo langzamerhand een paar grondwerkers hier in de buurt die als je zegt dat je iets moet bouwrijp maken of zo. Nou bel eerst die 2 maar en als je er dan nog niet uitkomt, hup volgende probleem. Dan is dat getackeld. Dat is wel heel veel gemak dat je eraan hebt. Daar kun je wel weer heel moeilijk over denken, maar dat lijkt dan wel weer heel goed te doen.

O: Dus die rol van de projectorganisatie, ervaar je dat dan wel als een soort van faciliterende steun die je toch hebt als IN?

M: Gedeeltelijk wel, maar gedeeltelijk ook wel remmend, maar dan moet ik wel meteen zeggen dat ik de projectorganisatie niet helemaal kan scheiden van de regeltjes van ow. En ik denk dat nog steeds iedereen er tegenaan loopt dat niet alle regels in ow intuïtief zijn. Dat hebben we ook gezien in het afgelopen jaar is ook het definitieve bestemmingsplan vastgesteld. En daar zijn wijzigingen ontstaan ten opzichte van de vorige structuurvisie en die wijzigingen daar wordt behoorlijk over gehakketakt in de gemeentelijke organisatie. Er zijn ook legio zienswijze geweest en dan merk je als je dat volgt, dat er van een hoop van die zienswijzen, maar ook van de reacties van de gemeente dat je er toch eigenlijk niet veel wijzer van wordt. En dat nog steeds een aantal van die regels niet intuïtief zijn. BV over de 2 meter omloopbaarheid van je kavel, wat is nou 2 meter en mag dat ook een slingertje hebben en waarom mag dat niet. Waarom moet een roodkavel aaneengesloten zijn, waarom mag dat niet in tweeën. Nou dan merk je dat je er eigenlijk geen grip op krijgt wat nou de achterliggende gedachte. Het is ook wel een gebrek aan de gemeente dat ze niet kunnen uitleggen waarom deze regeltjes er zijn. Als dat er niet is, dan roept dat weerstand op en ik denk dat de gemeente nog steeds deels last heeft van weerstand, omdat die vertaalslag er niet voldoende is. 1 van de dingen die ik dan wel hoor is dat de gemeente zich zorgen maakt dat ow niet misbruikt wordt door projectontwikkelaars, die dan zeggen ik interesseer me alleen in de goedkope grond. Dat is denk ik een reële zorg, maar de vraag is in hoeverre de regels er alleen maar zijn omdat ze tegen projectontwikkelaars zijn of dat ze ook redelijk zijn voor particuliere initiatiefnemers. Wat ook moeilijk is is het scheiden van de ow organisatie van de vergunningen afdeling. Want als je eenmaal door je anterieure overeenkomst bent, dan ga je je vergunningen aanvragen en er wordt wel afgestemd, maar wel wordt vind ik te weinig afgestemd en gecommuniceerd gedurende dat vergunningsproces. Als er niet aan de regeltjes wordt voldaan en er is onduidelijkheid is, dan krijg je dat pas terug na 8 weken. En dan levert dat vertraging op en dan weet je vaak niet wat ze nu eigenlijk willen. De stroefheid zit niet alleen bij de OW organisatie, maar zo een gemeente is niet 1 organisch ding, maar ook een eigen krachtenspel. Dat speelt met van alles samen, maar daar heb je wel mee te maken.

O: En als je de zelforganisatie in ow een cijfer zou kunnen geven van 1 tot 10, in hoeverre is jouw beeld dat in ow zelforganisatie wordt bereikt?

M: Ja dat vind ik moeilijk te zeggen. Want ik denk dat die zelforganisatie die kijkt ook erg naar de toekomst. Omdat je realiseert die zo vooral als straks die hele wijk vol is, dan ben je echt gezamenlijk die wijk aan het doen. Nu heb je de verwachting dat die wijk er komt, en

die verwachting is ook een belangrijk onderdeel van de planfase van je zo. Maar als je dus je plan aan het maken bent, dan moet je vooral aan al die regels voldoen. Maar het feit dat je aan het denken bent over die zo, en dat je je eigen aannemer, architecten, of wat dan ook zoekt. Ja dat is natuurlijk ook wel zo. Dus ik zou zeggen als je dat scheidt in plan en theorie. Plan en praktijk, dan is het in plan en dromen een 7 of 8 en in de praktijk nu nog misschien een 5 of 4 en moeten we misschien over 5 jaar zeggen dat we hopen dat we een 7 bereiken.

O: Nou dat is wel interessant. En waar ik nog wel heel benieuwd naar ben is wat volgens jouw de belangrijkste condities die je zou kunnen bedenken om die zo te faciliteren als in. Wat zijn nou dingen die je wat je eventueel heeft belemmerd in het proces?

M: Laat ik eventjes nog een stapje terugnemen. Wij hebben in ons ontwikkelplan en je hebt vast ook wel ons ontwikkelplan gelezen. Maar 1 van de eerste vragen die wij ons gesteld hebben is welke meerwaarde zoeken wij bij de ontwikkeling van onze kavel? En dan zijn dingen als duurzaamheid en zelfontwikkeling leuk, maar dat zijn niet de kernwaarden waarom wij hier zijn gaan zitten. Ik bedoel, wij vinden dat wel passend, maar we zien het toch meer als de kwaliteit van het landschap en het landschap ontwikkelen, ecologische diversiteit, muziek maken en vrijstaande woning. Dat zijn de kernmotieven waarom we hier zijn gekomen. Jij stelt nu de vraag over zo, het is niet dat wij hier zijn gekomen voor zo. Wel voor een deel, want ik vind dat je hier, die verwachting heb ik ook echt, dat je meet community bent dan bv bij onze oude woonsituatie, maar dat is meer omdat ik community leuk vind en niet omdat ik nou zo zelforganisatie zo belangrijk vind. Er zijn bv mensen die echt beginnen met een huis van ik wil of the grid. Waarom? Omdat ik onafhankelijk wil zijn van nutsbedrijven. Er zijn mensen die zeggen ik wil hier zijn, want ik wil per se duurzaam bouwen, dus ik wil met stro bouwen. Nou dus dat is het beeld. Wij bouwen met traditionele middelen, met misschien niet zo duurzame middelen. We hopen dat er voldoende duurzaamheid in zit. Om even terug naar jou vraag over zo. Ik denk dat het heel belangrijk is dat we een community worden en blijven. En als je iets duurzaam kunt doen, waar we bv ook energieneutraal. Dan is het belangrijk dat het ook sociaal duurzaam is. En sociale duurzaamheid vind ik wel een mooie term om zo aan op te hangen. Dat gaat mij er meer om dat het duurzaam is en een community is die ook echt een meerwaarde oplevert, waarvan we ook zeggen dat het leuk is om er te wonen, het is leuk om elkaar op te zoeken als het nodig is. Dat vind ik belangrijker dan dat je nou zo als een soort aura en doel op zichzelf ziet. Anderzijds is het wel een onderdeel van ow waar we over spreken, dus je zou wel ook al particuliere IN nieuwsgierig moeten zijn, welke rol speel je nu en in de toekomst, dus het legitimeer ook zo een project. Gaat het nou een ander landschap opleveren, gaat het ander wooncomfort opleveren. Dan kom ik wel weer terug bij mijn community gevoel, ik vind het belangrijk dat je een soort samenlevingsvorm krijgt binnen ow, met lijntjes naar Almere en ook naar de Randstad, waarin je zegt ja dat is een plezier om er te wonen en daar gebeuren spannende dingen. Een plaats voor creativiteit, kunst, natuurontwikkeling, dat vind ik belangrijk en ik denk dat dat dus heel erg vanuit korte lijnen verankerd zou moeten worden met het landschap. Mijn hoop is dat dat kan en dat dat daardoor ook vanzelf groen wordt. Iedereen heeft het over groen en die landbouw zien we dan wel, maar het zou groen zijn. Je moet ook behoorlijk volhardend zijn om je eigen huis te bouwen, en in die zin trekt het ook mensen die zeggen van nou ik zet mijn schouders eronder, ik ga dat voor elkaar maken. En dat zijn natuurlijk ook wel mensen die in staat zijn tot een vorm van ZO, die je niet bij iedereen vindt. Er zijn ook mensen die zeggen, geef mij maar een rijtjeshuis, want ik steek

mijn energie graag ergens anders in. Het trekt ook wel een groep mensen, waar een bepaalde manier van zelfstandigheid hebben en die elkaar daarin opzoeken. Ik verwacht dat dat ook terugkomt in hoe OW zich ontwikkelt.

O: Oke super. Dat was mijn interview eigenlijk alweer. Hartstikke bedankt. Ik zal heb even uitzetten.

Bouchra Allali

O: Zou je allereerst kunnen vertellen wat jouw werkzaamheden hier zijn binnen het project Oosterwold?

B: Ja, nou ik ben projectassistente Oosterwold. Ik ben het eerste aanspreekpunt voor initiatiefnemers in de zin van het eerste contact. Dus als jij besluit om initiatief te gaan nemen en je hebt er nog niet zoveel over gehoord en je wilt weten wat je moet doen en hoe je moet beginnen, dan krijg je mij aan de lijn. Dus ik ben het eerste aanspreekpunt voor de initiatiefnemers en ik verzorg de bijeenkomsten, informatiebijeenkomsten, die 1 keer in de 2 weken zijn en ik doe ook heel veel met Yvonne, Janet en nu ook met Stefan. Ik ga ook echt werken aan het programma, dus deelnemen aan het BO, in gesprek met nutsbedrijven, en ideeën die ik heb uitwerken. Dat is dus eigenlijk wat ik doe.

O: Op het gebied van initiatieven als een IN wil starten, wat zijn vanuit jouw visie de belangrijkste beweegredenen van deze initiatiefnemers om te gaan starten?

B: Nu is het eigenlijk meer omdat het storm loopt en de mensen er over horen en de vrijheid om te kunnen doen en laten wat je wilt toch wel interessant vinden. Groen is ook een belangrijk punt en alles zelf doen. Het is natuurlijk heel erg leuk dat als je huis er straks staat dat je zegt dat je alles van a tot z hebt gedaan. En ook de wil van mensen om hun eigen huis te bouwen. Veel mensen die zich aanmelden komen uit de omgeving Amsterdam, waar het vol of te duur is om zelf te bouwen, dan is OW natuurlijk een heel mooi uitgangspunt.

O: Er is dus vanuit jouw visie niet zozeer een gebeurtenis die vooraf is gegaan aan, maar meer de mogelijkheid dat dit hier kan?

B: Dat het kan ja. En dan vooral groen vrijheid en financieel.

O: Is het ook zo dat initiatiefnemers samen elkaar opzoeken of elkaar kennen?

B: Ja, ze kennen elkaar bijna allemaal nu.

O: Is dat ook vanuit jullie geregeld?

B: Nee meer vanuit de initiatiefnemers zelf. De mensen vinden elkaar vanzelf. Stel er is vandaag een bijeenkomst en iemand zet een stip, bv 200 en hij staat naast 201. En hij zegt tegen ons dat hij in contact wil komen met 201, dan mailen wij naar 201 om te vragen of wij de contactgegevens mogen doorspelen.

O: Dus dat kan wel via jullie?

B: Ja ja dat kan gewoon via ons. Dit is natuurlijk ook i.v.m. de kavelweg, die ze samen moeten realiseren.

O: Dus er vindt wel een soort uitwisseling van ideeën en ervaringen uit tussen initiatiefnemers?

B: Ja, en ik denk ook dat mensen willen weten naast wie ze komen wonen na zoveel pijn en moeite.

O: maar als je een stip hebt gezet, kun je dan nog terug?

B: Tuurlijk, de stip is alleen maar een reservering. Je kunt ten alle tijden terugtrekken voor de AO, dan ben je wel 10% van de aankoopwaarde kwijt, maar je kunt altijd stoppen, zolang je geen koopovereenkomst hebt.

O: Is het ook voorgekomen dat mensen voor die tijd weer zijn afgevallen?

B: Ja ja, en dat is meestal als de mensen denken dat ze zich toch een beetje hebben verkeken op de hoeveelheid werk. Of dat sommige mensen het financieel toch uiteindelijk niet trekken.

O: En leidt die uitwisseling van ideeën ook tot een soort samenwerking tussen initiatiefnemers en dat zij dan ook samen een soort doel formuleren?

B: Ja, wat ik heb gehoord is dat er ook mensen bv zijn die met moestuinen onderling groente uitwisselen. Waarbij letterlijk appels en aardappels worden geruild. Of dat ze samen een moestuin aanleggen of op elkaar afstemmen. En voor de kavelweg is het een stuk goedkoper om daar samen aan te bouwen en dat ze dingen van elkaar lenen, of documenten.

O: Dus het is wel in principe zo dat initiatiefnemers als individu binnenkomen, maar wel gaandeweg steeds meer gaan samenwerken?

B: Ja, ze hebben uiteindelijk elkaars hulp ook erg nodig. Als er iemand is die al halverwege het proces is, en ik zou daar nu pas beginnen met bouwen, dan zou ik het hartstikke fijn vinden als diegene mij zou helpen. Dat is denk ik ook de voornaamste reden dat de mensen elkaar vinden. Daarnaast zou ik ook wel willen weten wie er naast mij komt wonen als ik zoveel moeite zou doen.

O: Hoe lang duurt het eigenlijk zo'n realisatie ongeveer?

B: Dat ligt eraan op alles goed gaat.

O: Als alles goed gaat hoe lang duurt het dan ongeveer?

B: Als alles goed gaat, alles loopt, de vergunningen zijn in orde, minimaal een jaar. Minimaal he, dus laten we zeggen een jaar en 2/3 maanden.

O: Als initiatiefnemers dus alle informatie omtrent het proces van realiseren bij elkaar willen verzamelen, kunnen zij dan bij jullie hier op 1 adres zijn, of moeten zij dat van meerdere instanties halen? Zijn jullie echt een aanspreekpunt waar ze eigenlijk alles vandaan kunt halen?

B: Ja, stel je voor je bent vandaag bij een bijeenkomst geweest. We hebben 2 projectassistentes die zich inhoudelijk met initiatiefnemers bezighouden, wat betreft vragen, anterieure overeenkomsten maken. Dan wordt jij onderverdeeld onder Saskia of straks de nieuwe Miriam. Als jij valt onder Saskia, dan is er van maandag tot en met donderdag telefonisch spreekuur van 10:00 - 11:00. En nog extra op maandag en woensdag van 14:00 - 15:00 en daar kun je terecht met al je vragen. En als we dingen niet weten kunnen we je altijd doorverwijzen. En het hoeft niet altijd telefonisch, het kan ook via de OW inbox, dan wordt er altijd geantwoord. Als wij het niet weten kunnen we het altijd nog vragen aan Yvonne of aan Janet.

O: Dus het is wel zo dat voornamelijk alle info die ze moeten hebben komt bij jullie vandaan?

B: Ja

O: Organiseren jullie ook bijeenkomsten om initiatiefnemers met elkaar in contact te brengen?

B: Nee, daarom heet het ook zelfvoorzienend bouwen, dat moeten ze zelf doen. En als ze met iemand in contact willen komen dan kunnen wij daar wel bij helpen. Wat we wel doen is het helpen van bepaalde instanties, zoals de stadsboerderij, als ze informatie willen geven of het waterschap en Vitens. Die houden weleens informatieavonden en wat wij dan eventueel voor ze betekenen is dat wij een zaal hier reserveren en dat we in onze nieuwsbrief aangeven dat op een bepaalde dag een informatiebijeenkomst is en dat mensen zich kunnen melden via een linkje of een emailadres.

O: Dus jullie faciliteren wel echt in het proces?

B: Ja, als het nodig is. Het moet natuurlijk geen gewoonte zijn.

O: Wordt daar dan naar gevraagd vanuit de INS of bieden jullie dit uit jezelf aan?

B: Wij gaan natuurlijk naar Vitens om te vragen of zij een informatiebijeenkomst willen houden. Zo doen we dat niet. Het kan wel zo zijn dat Yvonne bv net een bijeenkomst heeft gehad met Vitens. En dat zij dan zeggen dat het belangrijk is om nieuwe informatie te verschaffen voor de bewoners. Dan kan Yvonne wel aanbieden om daar dan bij te helpen.

O: In hoeverre is de gebiedsontwikkeling op deze nieuwe manier wezenlijk anders dan naar jouw idee reguliere gebiedsontwikkeling? Zijn er andere rollen?

B: Wij helpen de mensen op weg, maar het verschil is gewoon dat de mensen in OW het gewoon echt allemaal zelf doen van a tot z.

O: Hebben ze dan ook meer vrijheden wat betreft wettelijkheden?

B: Dat denk ik niet, ik denk dat de regels gewoon de regels zijn, en dat de mensen meer vrijheid hebben in hun bouwplannen.

O: Hebben jullie ook vooraf een soort visie op dit proces van zelforganisatie opgesteld?

B: Ja, wij hebben een intergemeentelijke structuurvisie Oosterwold, waar heel veel in staat.

O: Dus als Ins naar jullie toe komen met vragen, dan zijn jullie dus wel bereid om te ondersteunen en te helpen?

B: Jazeker, waar nodig en tot zo ver we kunnen helpen. Het is natuurlijk zelfvoorzienend wonen dus daar hoort natuurlijk niet alleen het werk zelf doen bij maar ook dingen zelf uitzoeken.

O: Dus je geeft ze meer de locatie waar ze naartoe moeten?

B: Ja inderdaad. En bepaalde wetten en richtlijnen die gehandhaafd moeten worden, daar houden wij ze van op de hoogte. Dat ze niet straks iets anders in hun OP doen en dat het op de een of andere manier wordt goedgekeurd en dat de dan uiteindelijk problemen krijgen bij het bouwen.

O: Is er ook sprake dat de gemeente zelf door middel van participatie ontwikkelt in OW?

B: Nee niet dat ik weet.

O: Dan ben ik alweer bij mijn laatste vraag aangekomen. Als je de zelforganisatie in OW een cijfer zou geven van 1 tot 10? 10 is volledige vrijheid en 1 dat het allemaal heel strikt is?

B: Ik denk dat ik dan een 7 geef, omdat je aan de ene kant toch wel heel veel vrijheid hebt, maar aan de andere kant moet je toch nog aan heel veel regels houden. En dat is de vergissing die heel veel mensen maken, waardoor ze dan in de problemen komen en vertraging oplopen, dus dan hou ik het op een 7.

O: En zijn dat dan bijvoorbeeld ook regels die meer vanuit de rijksoverheid komen?

B: Ja ook

O: En dat de regels van de gemeente meer los zijn gelaten? En dat de rijksregels wel stand houden?

B: Ja, dat klopt. Problemen met contracten en dergelijke komen toch meestal vanaf het RVB.

O: Nou, dat was het alweer, hartstikke bedankt.

Janet Leeffers

O: Zou je een korte toelichting kunnen geven van jouw werkzaamheden en wat jij te maken hebt met Oosterwold?

J: Wat heb ik te maken met Oosterwold? Ik ben programmasecretaris van Oosterwold. Dat betekent dat ik vooral samen met Yvonne, de gebiedsregisseur verantwoordelijk ben voor de programmasturing. Dat gaat eigenlijk over alle beleidsdocumenten, besluiten, juridische zaken dat daarbij hoort rondom het kunnen laten draaien van het project Oosterwold. Dat doen we in opdracht van 5 overheidspartijen, dus we hebben heel veel afstemming tussen de overheidspartijen te organiseren en eigenlijk is ons doel gewoon om het programma te laten draaien, zodat initiatiefnemers niet gehinderd worden door allerlei beleids- en bestuurlijke vraagstukken. Eigenlijk doen wij de voorgang van het programma en de initiatiefnemers moeten hun ding kunnen doen. En als programmasecretaris ben ik eigenlijk verantwoordelijk voor de voorbereidingen, uitvoering en vastleggen van besluitvorming en af en toe ook inhoudelijke uitzoekdossiers samen met organisaties die betrokken zijn bij Oosterwold uitzoeken, uitwerken en Oosterwold weer een stap verder brengen.

O: Oke interessant

J: Weet je eindelijk wat ik doe

O: ja, haha

O: En heb je zelf ook contact met initiatiefnemers?

J: heel af en toe. Dat was in het begin beste veel, want toen ik net begon in Oosterwold als programmasecretaris was het team heel klein en in een opstartfase en had ik ook rechtstreeks contact met initiatiefnemers. Vooral in de fase van koopovereenkomsten, ik heb achtergrond in gronduitgifte, dus dat kon ik en kon ik makkelijk oppakken. Maar inmiddels probeer ik daar zo min mogelijk nog in te zitten in het initiatiefnemersproces en eigenlijk vooral als een soort klankbord te functioneren voor de mensen die daar wel midden in zitten die komen met hun problemen en issues naar mij toe. Dan kan ik ook bepalen of er nadere besluitvorming nodig is door BO of nadere afstemming tussen partijen nodig is om de initiatiefnemer verder te helpen. Heel incidenteel bij lastige dossiers, schuif ik nog weleens aan bij gesprekken.

O: Oke, dus in het begin was het contact met de initiatiefnemers wel meer dan nu?

J: Ja ja

O: Jij hebt door je contact met de initiatiefnemers wel een beeld bij de drijfveren van de initiatiefnemers.

J: Ja

O: Kun je een beeld schetsen wat dingen of gebeurtenissen zijn die voorgekomen zijn, die de start van initiatieven hebben betekend? Is dit puur vanwege het geld, of zijn er gebeurtenissen aan vooraf gegaan?

J: Er zijn eigenlijk hele diverse drijfveren die initiatiefnemers hebben. Je noemt zelf geld al. Er is een groep IN die puur gaan voor financiële optimalisatie van hun project van hun woning die ze willen realiseren. In OW heb je de kans om een groot deel van de kosten van de investeringen van de woning zelf te bepalen. En er zijn IN die daar heel slim in zijn, door gewoon heel veel dingen zelf te doen of handig te organiseren met andere initiatiefnemers en daarmee de kosten zoveel mogelijk te beperken. Vaak betekent dat wel dat ze hun eigen inzet moeten vergroten. Als je dan het hele plaatje weer bekijkt dan denk je :Ben je echt goedkoper uit? Maar het is vooral het gevoel van meer invloed hebben op het proces wat IN aanspreekt. Er zit ook wel een klein deel van die groep gaat ook echt voor om zo goedkoop mogelijk te wonen, omdat ze een zo klein mogelijk deel van hun inkomen willen besteden aan wonen. Dat is een beetje een trend van de afgelopen jaren natuurlijk : Tiny housing bijvoorbeeld. Er is ook een groep die laat zich enorm motiveren door het feit dat zij een manier van leven zoeken, niet alleen maar een woning als een dak boven hun hoofd als de rest van Nederland dat doet. Maar gewoon op zoek zijn naar een manier van leven en daar hun hele omgeving daarop inrichten. Dat noem ik eigenlijk de echte idealisten, die gewoon niet meer willen wonen in de consumptiemaatschappij zoals we die kennen, maar gewoon daar zelf veel meer grip op hebben op hun eten, energievoorziening, type woning. Ik denk dat dat wel de 2 hoofdgroepen zijn. En dan heb je nog een kleine groep. Dat is dan de groep die ik dan misschien ook wel het lastigst vindt. Dat klinkt heel fout als ik dat zo zeg. Dat is de groep die teleurgesteld is in alles wat ze elders hebben meegemaakt en ik OW denken helemaal zelf doen en nergens meer last van te zullen hebben. Of dat dan helemaal waar wordt kun je je afvragen, maar dat is echt een groep die zoekt naar volledig zelfbeschikking over hun eigen stukje grond.

O: Vanuit een soort ontevredenheid van hoe regulier woongebieden worden ontwikkeld?

J: Ja, en dan mis ik nog wel de groep denk ik die elders in NL niet konden vinden wat ze zochten. In de zin dat ze gewoon willen wonen in het groen samen met anderen. Dat zijn eigenlijk de CPO families, meerdere gezinnen die bij elkaar gaan zitten en daarvoor is eigenlijk centraal in NL zo vlak bij de Randstad nauwelijks ruimte te vinden, om dat op die manier te kunnen doen. Dus dat is echt het product OW, je kunt dat helemaal zelf invullen. Je hoeft niet mee in het standaard aanbod.

O: Je had het er net al over dat IN toch wel samen dingen ontwikkelen. Dat is op zich wel interessant, omdat iedereen in principe individueel ontwikkelt. Maar IN kennen elkaar dus en is het dan ook makkelijk dat zij relaties met elkaar opbouwen, zijn daar platforms voor of iets dergelijks?

J: Ja, IN kunnen weldegelijk ook als groep binnenkomen. Zoals CPO, dat kan gewoon als ze zich verenigen en als 1 groep binnenkomen, dan komt goed. Daar hebben we wel een paar mooie voorbeelden van. Mensen die individueel binnenkomen in OW die ontkomen er bijna niet aan om zich te organiseren met hun toekomstige burens. Je hebt samen een kavelweg te organiseren infrastructuur aan te leggen, je hebt gewoon heel veel met elkaar te maken ook

al woon je relatief op grote afstand van elkaar. Je moet dingen met elkaar doen, dat is efficiënt, en soms ook noodzakelijk anders kom je met je weg niet op je kavel. Dus ja dat moet, en dat moet zelfs voordat mensen daadwerkelijk aan het werk zijn in OW dus tijdens het plannen maken. En dat gaat ook vrij eenvoudig via allerlei sociale netwerken. Daar staan wij als gebiedsteam OW buiten. We zijn bewust geen lid van een FB pagina OW, omdat we ook vinden dat IN elkaar daarin moeten vinden, zonder dat je daar continue als overheid tussen gaat zitten en daarin gaat sturen. Mocht de samenwerking niet lekker tot stand komen of dat het niet helemaal soepel loopt, dan willen we zo af en toe daar best in faciliteren en een rol in innemen en een beetje op weg helpen. maar het is toch vooral aan de IN zelf om dat te doen en dat gebeurt ook gewoon.

O: Vindt er dan ook veel uitwisseling plaats van ideeën en ervaringen van initiatiefnemers

J: Ja!

O: Is diezelfde relatie dan ook mogelijk met jullie bv als overheid zijnde?

J: Nee, in die zin initiatiefnemers wisselen ongelofelijk veel informatie uit. Als wij s'ochtends een vraag van een IN beantwoorden, dan is de kans groot dat datzelfde antwoord binnen 24 uur op alle media is verspreid onderling. Dat betekent ook dat we gewoon heel zorgvuldig moeten zijn in onze informatievoorziening richting de initiatiefnemers, zonder daarin krampachtig te worden en dat is soms best lastig ook voor de overheid hoor, want een gegeven antwoord dat moet geen eigen leven gaan leiden en dat is best wel ingewikkeld soms. Initiatiefnemers kunnen in ieder geval niet diezelfde relatie hebben met de overheid, dat is lastig in de zin dat initiatiefnemers zich op een gelijk niveau bevinden en dat vind ik wel een interessante in de rol van de overheid daarin. Kijk de OH als privaatrechtelijke partij is een gelijkwaardige partner natuurlijk in zo een ontwikkeling. Dus op dat niveau kun je zaken doen met elkaar. Om dit niveau heb je ook het meest last van precedentwerking en moet je als OH zorgvuldig mee zijn. Publiekrechtelijk is de oh gewoon een andere partij, dan sta je dus eigenlijk altijd op net een ander niveau dan de initiatiefnemers, waardoor je je kunt afvragen in hoeverre zo'n samenwerking, die tussen initiatiefnemers op een gelijk niveau is, met de oh altijd hetzelfde kan zijn. Dus dat is een ander soort samenwerking, die je nooit gelijkwaardig krijgt als die van initiatiefnemers onderling. initiatiefnemers helpen elkaar verder en natuurlijk gebeurt het dat sommige initiatiefnemers een grote broek aantrekken. We hebben in OW een aantal schaduwgebiedsregisseurs rondlopen roepen we altijd. Mensen die eigenlijk heel erg de dienst uitmaken op hun veld. maar daar zit altijd een vorm van gelijkwaardigheid in uiteindelijk. En dan maakt het ook niet uit op je een klein kaveltje hebt op niet. Er is een vorm van gelijkwaardigheid tussen hen. Dat bereik je niet met de oh of de gemeente maar ook niet met een gebiedsorganisatie. Je kunt niet naast hen gaan staan.

O: Dan raak je ook misschien meer je sturing nog meer kwijt.

J: ja, en we hebben al heel ver afstand genomen. Daar moeten we gewoon met zijn allen steeds op blijven letten. Dat is dan ook continue een onderwerp van gesprek. Welke rol speel je en welke niet.

O: Leidt die uitwisseling van ideeën tussen initiatiefnemers ook tot gemeenschappelijk doelen?

J: Ja, dat zie je ook gebeuren. Sowieso initiatiefnemers zoeken ook een veld op waar ze hun kavel intekenen en waar ze zich thuis voelen. Dus een beetje gelijk belangen gelijk ideeën over wat ze willen. Hele herkenbare vind ik het paradijsvogelbosje, dat is echt een initiatief geworden. Het veldje er omheen is ook al zo goed als gevuld. Dat zijn echt een groep mensen die zich ook met elkaar in normen en waarden met elkaar verwant voelt. En dat versterkt natuurlijk als je elkaar opzoekt en bij elkaar gaat zitten. Daar ontstaat iets wat groter is dan de individuele kavel. Je ziet ook samenwerkingen ontstaan bij archeologisch onderzoek, dat initiatiefnemers samenwerken. De wegen sowieso en ook uitwisseling van juridische documenten. Hulp bij het opstellen van de aktes.

O: En als een IN bijvoorbeeld wilt gaan starten is alle informatie omtrent het OW project op 1 plek te vinden. Kunnen ze daaraan komen of moeten ze dat op verschillende plekken zien te verkrijgen?

J: Niet alle informatie is vindbaar op 1 plek. We werken daar wel aan als projectorganisatie om alle informatie vanuit de overheid zoveel mogelijk op 1 locatie aan te bieden op onze website. Daar zijn we al heel ver mee, maar nog niet alles is compleet. Dus dat is bij ons ook gewoon een groeiend ding. Toen we ooit startte wisten we ook niet exact wat initiatiefnemers nodig zouden hebben. Inmiddels wordt er steeds meer bekend en voegen wij dat ook toe. Als OW zeggen we ook tegen onze samenwerkingspartners zoals bv het waterschap dat wij bereid zijn informatie van hen te ontsluiten, maar dat ze zelf verantwoordelijk blijven voor de informatievoorziening, want dat kunnen we als OW niet overnemen, dan blijf je aan het actualiseren, dan is ons risico op achterhaalde informatie gewoon te groot. We bieden heel veel oh informatie aan en dan heb ik het over publiekrechtelijke informatie zoals bestemmingsplannen, vergunningen, waar loop je tegenaan als je initiatief neemt in OW. Maar heel veel informatie als aannemersbedrijven doen wij niks mee. Daar zullen de initiatiefnemers echt zelf iets mee moeten.

O: Wat betreft wet en regelgeving en wat de mogelijkheden zijn in OW kunnen ze wel gewoon via de website bij jullie raadplegen?

J: ja, ja zeker.

O: Is er binnen de overheid dan ook iemand die ook zorgt draagt voor een soort uitwisseling van ideeën of het verbinden van mensen?

J: Dat is 1 van de belangrijkste taken van de gebiedsregisseur, dus inderdaad verbinden van mensen en zonder daarin al te sturend te zijn. Dat is best wel een lastige rol, mensen in verbinding brengen zonder mensen daar een soort verplicht gevoel bij de te geven. Dat is niet de bedoeling. Yvonne is als regisseur inderdaad in de leiding om ervoor te zorgen dan initiatiefnemers elkaar ook kunnen vinden en dat doet ze eigenlijk samen met de projectassistenten die gewoon ongelofelijk veel weten van de initiatiefnemers. Dus ja, die rol is wel vormgegeven.

O: Zijn er ook bepaalde activiteiten aan verbonden die de gebiedsregisseur uitvoert?

J: Ja, dat begint bij de intakebijeenkomst waar initiatiefnemers elkaar en de gebiedsregisseur voor het eerst ontmoeten. Dat is ook een belangrijk platform waar de mensen kennismaken en relaties opbouwen die het vervolg van het traject heel erg nodig zullen hebben. Verder gaat contact vooral via mail en telefoon. Sporadische afspraken wanneer er overeenkomsten worden gesloten zien we initiatiefnemers altijd even. Het grootste gedeelte van de initiatiefnemers zie je 3 of 4 keer en een klein deel heeft intensiever contact nodig. Dan heb ik het nog niet over het mailverkeer. Projectassistenten worden door alle initiatiefnemers bestookt met vragen en zij sturen ze steeds weer naar de juiste loketjes toe. Dus alles wat niet direct bij ons is te vinden gaat via de assistenten de goede kant op.

O: Het is wel duidelijk dat de rolverdeling in OW anders is dan bij reguliere gebiedsontwikkeling. Maar in hoeverre zijn die rollen tussen overheid en initiatiefnemers en alle procedures echt wezenlijk anders?

J: Wat wezenlijk anders is natuurlijk hoe het gebied ontworpen wordt. Inrichting, bouwrijp maken, daar zijn initiatiefnemers volledig zelf aan zet en leggen we dus als overheid niet van bovenaf op, zo komt uw wijk eruit te zien en als u een huis wilt bouwen prima, maar dan moet het zo en zo. Dat doen we in OW specifiek niet. Dat betekent dus ook dat de mensen heel veel invloed hebben op wat ze zelf mogen bouwen en wat ze willen uitgeven aan hun huis. Wat natuurlijk niet anders is dat iedere bouwvergunning gewoon getoetst wordt aan het bouwbesluit en dat die nog steeds moet voldoen aan de technische eisen die bij een woning horen. Wat ook niet anders is dat die wegen toch, ook al leggen de initiatiefnemers die zelf aan, moeten ze toch aan een soort van minimale eisen voldoen.

O: Zijn dit dan meer de wettelijkheden vanuit de Rijksoverheid waaraan moet worden blijven voldaan?

J: Volgens mij ja bouwbesluit. Dat is toch van hogerhand opgelegd en als oh hebben wij daar weinig aan toegevoegd, anders dan dat de gemeente of tenminste de partijen samen hebben bedacht dat het SLB erin moet zitten. Dat is een regel die wij hebben toegevoegd. Die infrastructuur aan bepaalde eisen moet voldoen is puur vanuit veiligheid.

O: Regels van hogerhand hebben jullie weinig invloed op?

J: Niks is wat kort door de bocht. We kunnen altijd het gesprek aan met de rijksoverheid. Dat doen we dus ook via het RVB. Zo hebben we bijvoorbeeld bedacht dat bouwbesluit light van toepassing is. Dat is een iets lichtere vorm van toetsing. Zo zoeken we wel wanneer regelgeving knellend is hebben we wel de ruimte om dan idd in overleg met de overheid om te kijken hoe dit anders kan. En of dat dan altijd lukt dat is de vraag, maar daar zijn we wel kritisch op. Als de regelgeving echt te ver gaat dan stellen we die wel ter discussie. Maar dat komt zelden bij de Rijksoverheid vandaan. Die hebben eigenlijk de basis regel set. Het zijn eerder de gemeentes die de extra eisen stellen, waarvan je dan denkt oeh.

O: Gemeentes hebben toch wel veel invloed op het al dan niet faciliteren van zelforganisatie?

J: Ja, volgens mij hebben gemeentes daar een grote invloed op met het pakketje regels. Wij hebben natuurlijk in OW een CHW bestemmingsplan dat betekent dus dat wij niet een hele lijst van planregels hebben, dus dat scheelt al enorm. Daar heeft de gemeente uiteindelijk wel voor gekozen om een ander bestemmingsplan te doen. We hebben daarvoor ruimte gekregen van het rijk door toegekend als experiment zeg maar binnen die CHW bestemmingsplan. In die zin werken alle partijen daar dan wel aan mee, maar de gemeente geeft daar dan wel invulling aan, of niet. En de gemeente geeft ook invulling aan van hoeveel ruimte pak je binnen een bestaand bouwbesluit, kader, activiteitenbesluit om andersoortige oplossingen om daarmee in te stemmen. Dan denk ik bv aan dingen als earth ships als je die puur in het bouwbesluit toetst zijn dat gekke dingen. We kennen gemeentes die daar een aantal jaren geleden nog heel erg krampachtig in zaten.

O: Is dan ook de manier van sturing ten opzichte van OW een wijze waarop zelforganisatie mogelijk maakt?

J: Ja, dat denk ik wel. Je kunt je proces zelf inrichten. Je kunt je omgeving zelf inrichten gewoon de manier waarom je omgaat met je omgeving. Samen met anderen dingen oppakken ja. Volgens mij is dat ultieme zelforganisatie.

O: Zijn er ook bepaalde financiële, organisatorische, of politieke grenzen of beperkingen? Er is natuurlijk wel een set van regels waar initiatiefnemers aan moeten voldoen.

J: Ja, we hebben een set ontwikkelregels, en dat zijn meer spelregels natuurlijk om ervoor te zorgen dat iedereen enigszins op gelijke manier handelt in het gebied en ook weet wat ze aan elkaar hebben. Als je ze het veld in stuurt zonder enige regel, dan weet je zeker dat je discussie krijgt. Dat zit er sowieso in. De Brandweer kijk mee vanuit veiligheidsoogpunt. Dat is ook een belangrijk punt, want daar ben je al gemeente ook gewoon verantwoordelijk voor. Het gesprek wordt dan wel aangegaan in hoeverre de initiatiefnemers daar zelf een keuze in hebben. Er zijn wel wat regels die we opleggen van bovenaf, maar die zijn niet denk ik direct belemmerend. Ja de breedte van de weg wordt weleens als belemmerend ervaren. Ik denk dat het in de toekomst meer belemmerend is als de weg te smal is. Wat zelforganisatie nog wel het meest belemmerd op dit moment is dan toch geld. Als het gaat om de kosten van het aanleggen van de kavelweg, lidmaatschap van verenigingen en alles wat daarbij komt kijken ervaren initiatiefnemers op dit moment weleens een gevoel van ongelijkheid en dat heeft niet eens zozeer te maken vanuit de regels die van de overheid afkomen, maar ook de dingen die door een kavelweg vereniging worden opgelegd. Hoe hoog is het lidmaatschapsgeld en dergelijke. Moeten mensen aan het begin van de weg meer betalen dan mensen aan het eind van de weg? Is dat wel eerlijk? Uiteindelijk raakt dat mensen in hun portemonnee en dan wordt samenwerken ineens lastig, want dan gaat het over geld. Dan is zelf organiseren ineens moeilijk. Dat is wel iets waar we op korte termijn wel iets mee moeten. Want die verschillen worden soms op financiële opzicht soms erg groot tussen initiatieven.

O: Heeft de gemeente vooraf ook een bepaalde visie opgesteld om zelforganisatie te faciliteren?

J: Ja, we hebben natuurlijk onze ontwikkelingsfilosofie 'Landgoed voor initiatieven'. We hebben een bestemmingsplan, waarin we een beperkte set van spelregels hebben vastgelegd.

Waar moet je je aan houden om je eigen project te kunnen ontwikkelen, maar ook samen met anderen dingen te kunnen blijven doen. Dus ja in die zin hebben we geprobeerd om die zelforganisatie wel wat kaders en richting mee te geven. Regels staan continue ter discussie en tegelijkertijd staat die basis set van 10 regels nog wel overeind.

O: Er is dus vanuit de gebiedsregisseur een bepaalde ondersteuning bij het proces, als mensen vastlopen bij het een of het ander dan kunnen ze dus terecht bij de gebiedsregisseur.

J: Ja dat klopt.

O: En is dat ook zo dat de gebiedsregisseur contact opneemt met initiatiefnemers om te vragen of alles goed gaat?

J: Of wij actief initiatiefnemers benaderen, nee. Ik denk het bijna niet.

O: Is het zo dat initiatiefnemers bij jullie komen met vragen?

J: ja, dat is eigenlijk de basis. ze weten ons prima te vinden. met wat aan de hand is. Wat Yvonne wel doet als gebiedsregisseur, maar dat is heel passend bij haar karakter. Is dat zij regelmatig in het gebied te vinden is en daardoor ook dingen ziet. En zij zal niet snel acteren als haar niet gevraagd wordt om in te springen. Dit past ook bij OW, we proberen dit ook zoveel mogelijk bij de initiatiefnemers te laten. Zij ziet wel heel veel dingen en is benaderbaar. En ik denk dat dat eigenlijk het belangrijkste is, dat mensen haar makkelijk kunnen vinden. We gaan niet zelf actief rondjes bellen om te vragen of het goed gaat.

O: Dus er is wel vanuit de oh een bepaalde ondersteuning aan de initiatiefnemers en ook een interactie, maar meer vanuit de IN naar de oh.

J: Incidenteel ook andersom, als ze aan dingen niet voldoen of wat dan ook. In principe ligt het initiatief weer bij de initiatiefnemers.

O: Is de oh ook zelf binnen het hele zelforganisatieproces ook te vinden als participant?

J: Nee, hmm

O: Meer richting die private kant?

J: Op dit moment volgens mij niet. Nee

O: Dus de gemeente blijft een publieke partij, waarbij de initiatiefnemers en de gemeente zich niet op een level playing field bevinden?

J: Nee. op dit moment niet. Er is wel ruimte voor de gemeente Almere om als IN ook dingen in het gebied te gaan doen. We hebben er altijd rekening mee gehouden met het feit dat de gemeente Almere een school zou kunnen beginnen. Maar dan is de gemeente op dat moment inderdaad een IN. Dat is nu nog niet het geval.

O: Stel de gemeente wil dit gaan doen, maken ze dan ook binnen die positie gebruik van hun publiekrechtelijk rechten?

J: Oh dat is een goede!

O: Of gaan ze dan als private partij het proces in?

J: In principe als de gemeente als IN zelf initiatief willen nemen in OW zullen ze moeten voldoen aan hetzelfde pakket aan regels, als andere IN in OW.

O: Wat dat betreft zouden ze zich in die stelling wel als een IN moeten opstellen.

J: Ja, dat is in ieder geval wel ons streven. Of dat in de praktijk ook echt zo uitpakt, weet ik natuurlijk niet zeker, want dan is de gemeente Almere ook wel een bijzonder IN. We hebben een beetje een vergelijkbaar Staatsbosbeheer als IN. Ook eigenlijk een overheidspartij gelieerd aan het RVB. Maar daar hebben we eigenlijk voor het eerst gezien dat dat krachtenveld gewoon anders wordt op het moment dat je een overheidspartij als IN in het gebied zet. Nu is SBB als IN de Eemvallei die ze nu gaan ontwikkelen natuurlijk ook wel een enorm initiatief. Dat een grote stempel drukt op OW. In die zin verdient dat ook wel een soort van aparte status of aandacht. Maar vanuit het team OW zijn we altijd op de stoel gaan zitten van jullie zijn gewoon IN. En op het moment dat er dingen anders moeten, dan zullen we daarmee terug moeten naar het BO. Hebben we in hun geval ook gewoon gedaan, maar we gaan niet op voorhand een uitzonderingspositie voor ze creëren, dat zal bij de gemeente ook zo zijn.

O: Dus dan wordt wel echt die private rol benadrukt?

J: Ja

O: Wel interessant dat daar al over na is gedacht.

J: Dat is grappig en tegelijkertijd zijn het als je in de reguliere gebiedsontwikkeling zit. Dan zijn het juist deze voorzieningen, die je vooraf heel erg plant. Dus je komt het in het nadenken over een gebied heel snel tegen. Ik bedoel met scholen, publieke voorzieningen, dus dat er toen over na is gedacht vind ik niet zo heel gek. Wat ik wel verrassend vind is dat de gemeente nog geen initiatief heeft willen nemen. Maar ze hebben wel gevraagd of er straks wel ruimte gereserveerd voor hun om initiatief te nemen voor het bouwen van bijvoorbeeld een school. Dat vind ik wel een interessant vraagstuk, waar we binnenkort ook mee aan de slag gaan. In het kader van programmeren moet je gebiedjes reserveren voor als de gemeente komt voor een school.

O: Dan ben ik alweer bij mijn laatste vraag aangekomen, wat eigenlijk een hele interessante is. Als jij de zelforganisatie in OW een cijfer zou kunnen geven van 1 tot en met 10, in hoeverre vind jij dat de zelforganisatie succesvol verloopt, waarbij de initiatiefnemers zoveel mogelijk vrijheid hebben om te doen wat willen?

J: Nou dan moet ik een cijfer geven?

O: Ja

J: Dan geeft ik een.... Dan ga ik even conservatief lopen doen. Ik denk toch wel een 8. Als ik zie wat initiatiefnemers zelf voor elkaar krijgen, heb ik er nog steeds veel bewondering voor en heb ik me enorm door laten verassen. Ook toen ik begon aan dit project dacht ik echt van hoe gaat dat? werkt dat wel? Ik was vooral bezig met commerciële ontwikkeling, vastgoed en grote belegger Amfest, die heel erg van bovenaf bedenken wat er moet gebeuren. Ik dacht kan een IN hetzelfde voor elkaar krijgen? En ik moet eerlijk zeggen dat ze me positief verassen. Ze kunnen heel ver komen. Dus ja toch wel een 8 en ik maak er geen 9 van, omdat ik nog steeds vind dat we als oh heel erg geneigd zijn om regels op te willen leggen en regeltjes te willen toevoegen op het moment dat het lastig wordt. En dat is in mijn beleving niet de goede reactie op zelforganisatie. Dat is niet het verzinnen van een nieuwe regel, maar op het moment dat je ergens tegenaan loopt en dat vaker gebeurt. Je de neiging hebt om te zeggen, misschien moeten we iets extra's regelen. Dan zou ik mijn beleving de eerste reactie moeten zijn. Moeten we niet een regel schrappen?

O: Dat was eigenlijk al het einde van het interview. In ieder geval hartstikke bedankt.

J: Oke graag gedaan!

Frank Meijers

O: Kijk hij loopt. Wat ik mij afvroeg is hoe jullie bij ow zijn gekomen en tot het feit dat jullie zijn gestart met dit hele initiatief. Wat is hier aan vooraf gegaan?

F: We woonden in de stad en mijn vrouw wilde eruit. En we hadden al een tuintje in Muiden ergens en dat heeft haar haar blijkbaar geïnspireerd om dat verder door te zetten en we hebben 2 jaar lang gezocht door het hele land. Maar we hebben gewoon nergens iets kunnen vinden, wat ons beviel. Nou dat komt vooral omdat wij nogal wat vrijheid gewend waren. We woonde op een heel groot schip in het IJ. We konden ermee varen, dus we waren ook echt gewend om de trossen los te gooien en weg te varen. Ja als je vanaf de kade je schip opstapt dan heb je ook altijd wel het gevoel dat je van de drukte afstapt, dat je je eigen wereld instapt. Anders dan wanneer je in een huis stapt. Dan zit je in een soort schoenendoos zoals iedereen. We waren dus wel gewend aan wat luxe en ruimte, maar we waren de stad zat en ja dan is het heel moeilijk om ergens anders wat te vinden als dit de startpositie als is. Je zit dan al heel vaak met huisjes die het net niet hebben of boerderijen die zijn omgebouwd, maar eigenlijk tegen de vlakte kunnen. Ik wil graag een schuur, nou dan krijg je een schuur te zien waarvan je denkt nou wat een ellende, of je mag hem helemaal niet meer herbouwen, vanwege allerlei regeltjes. Dan hebben we locaties gevonden waar je weer geen groot huis kon bouwen. Waarom mag Joost weten, want er was in de verste verte geen mens te bekennen, alles was open en ruim en groen en dan mag je er maar zoveel kuubs bouwen. Dan denk ik van nou dit is echt een doorgeslagen bureaucratie, want wie heeft er nou baat bij dat ik daar een klein huis bouw. Het tegendeel zou ik zeggen, want dan kun je meer ozb heffen, dus het is alleen maar fijn als ik een iets mooier huis neerzet. Nou ja, toen kwamen uit de marktsferen te weten van dit project en we zijn de dag erop wezen kijken. Ik geloof dat we 3 dagen later bij de gemeente zaten, we vonden het zo fantastisch en toen hebben we ook gewoon doorgepakt. Dat is dan onze aard weer, als we iets willen dan gaan we het ook meteen doen, dus we hebben geloof ik 4 maanden later de omgevingsvergunning aangevraagd en toen was nog datzelfde jaar de grond geleverd en 4 weken later gingen de heipalen de grond in. Dus bij elkaar hebben daar een maand over gedaan en toen 8 maanden later konden we erin, dus we hebben totaal in pak en beet 20 maanden tijd van dat we er van hoorde tot dat we hier in gingen

O: Zo dat is best snel in vergelijking met veel andere INS.

F: Die doen er bijna 2 keer zo lang over. En die dralen enorm, die kunnen niet besluiten of die wachten op de gemeente met dingen, terwijl ik denk van nou ik ga liever voor 2 ankers liggen of ik ga niet wachten op de gemeente. Want ik heb geen enkel vertrouwen in hoe snel zij werken en dat blijkt tot nu toe ook steeds gerechtvaardigd, want er zou een keer een nieuw bestemmingsplan komen en hierdoor zou de procedure eenvoudiger worden. Nou ja er zijn heel veel mensen die er maanden op hebben zitten wachten. En uiteindelijk is er nog besloten om maar het lange traject te volgen en dan hadden ze bijna een jaar weggegooid zal ik maar zeggen.

O: Oke, dus wat zijn dan dingen vanuit de gemeente die het proces belemmeren?

F: Nou dat ze dus niet voordat ze hieraan begonnen een bestemmingsplan hadden. Dus dit was een landbouwbestemming en als je hier wilde wonen moest je eerste een mini bestemmingsplan voor jezelf hebben en het bestemmingsplan wijzigingsprocedure door en dat is dan 6 maanden + bezwaar is 8 maanden. Dat hebben de eersten natuurlijk gewoon gedaan, en toen hebben ze bedacht dat ze een alomvattend bestemmingsplan moesten maken, zodat je die wijzigingsprocedure niet meer hoeft te doorlopen, dan hoef je alleen nog maar een bouwvergunning aan te vragen. En die is maar 8 weken + 6 weken vertraging en 2 keer uitstel dus een eeuwigheid totdat ze eindelijk een contract hebben, maar goed het duurt ook lang. Maar dat kreeg je er anders ook een keer bij. Wat dat betreft valt er aan de voorkant een dikke 6 tot 8 maanden af en dat is wel handig, en die hadden ze dan gedacht om een jaar eerder in te voeren geloof ik. Maar dat heeft heel veel vertraging opgelopen. Ook omdat mensen uit de buurt bezwaar gingen maken, met juridisch volledig zinloze argumenten. Maar goed het leidt wel tot vertraging. Nou daar gingen wij niet op wachten, ik zag dat een aantal mensen dat wel deden, die dachten dat er in de zomervakantie 2015 dat het plan er zou zijn, maar die kwam geloof ik uiteindelijk dat jaar niet.

O: En is dan jullie project ook sneller gegaan, vanwege uw achtergrond, u heeft toch een juridische achtergrond?

F: Oh ik ben van alles. Ik ben ondernemer, ik ben techneut, ik ben advocaat. Nou ja ik heb van alles gedaan en ik denk dat het helpt dat in niet gauw terugdeins voor dit zulk projecten. Ik ben redelijk besluitvaardig en dus als ik iets wil doen, doe ik het gewoon. Eigenlijk komt hier ook wel een beetje bij dat ik het hier niet heel erg belangrijk vind of het huis hier nou 7 graden naar links of naar rechts staat bij wijze van spreken. Ik vind het allemaal mooi. En of de kavel of de kavel nou zus gevormd is of zo gevormd is, het is altijd wel leuk. Of het nou precies hier of daar ligt, ik vind het altijd wel leuk. En dan is het net hoe je er in zin. Er zijn mensen die zeggen als ze twijfelen dan durven die niet te kiezen. En ik denk wel van als ik twijfel dan maakt het blijkbare niks uit en doe ik maar wat, want ik wil wel vooruit. Dus op die manier hebben we ook heel veel dingen een klap gegeven, waar andere mensen maanden over nadenken.

O: Gewoon snel beslissingen nemen.

F: Ja, wij wilden gewoon vooruit. Ik bedoel hoe lang gaan we hier nog over nadenken.

O: Hadden jullie het ontwerp van het huis als soort van klaarliggen of?

F: Nee nee, dat is een architect die ik ken toevallig en we hebben een wensenlijstje opgesteld en die heeft dit gemaakt. Dat ging niet zo makkelijk. Hij had eerst veel te groot en te dure dingen bedacht, maar goed dat is standaard bij architecten. Architecten in Nederland in ieder geval, die ontwerpen sowieso dingen die te groot en te duur zijn. Wat mij betreft volstreekte minachting van je klanten, want als je zegt dat je 3 ton hebt, dan heb je 3 ton, dan ga je niet iets ontwerpen van 3.5 ton. Want dan zit je straks met kromme tenen in je huis.

O: Jullie zijn best een vroeg initiatief, waren er tegelijkertijd meerdere initiatieven die gestart waren?

F: Wij zijn eigenlijk gelijk gegaan met 1 project achter ons van Frode Bolhuis. Dat zijn 9 woningen in 1 lange schoenendoos. En Jos Abbo hier ging 30 van die vakantiebungalows bouwen. Het zijn geen vakantiebungalows, maar daar doen ze me altijd aan denken. Wij waren eigenlijk de enige hier. Daar verderop was nog wel 1, Daan Froger, die heeft ook nog wel wat huisjes, daar is hij bij betrokken. Wat hij precies doet is mij niet helemaal duidelijk. Ja dat zijn dus precies de dingen die de gemeente tegen wil gaan he. Ze willen juist dat mensen het zelf gaan doen zoals wij dat hebben gedaan, zodat er niet weer allemaal van die tussenhandelaartjes met een makelaarsfunctie tussen gaan zitten die daar dan heel veel geld aan verdienen. De grond kost nu 40 euro per vierkante meter, maar als je bij die mensen daar verderop inkoopt, betaal je 120 euro per vierkante meter. Voor dat geld kunnen ze wel iets, maar dat kan voor het kwart van het geld. Ze verdienen daar heel erg veel aan. En dat is precies wat de gemeente niet wilde. Adri Duivenstijn, die aan de wieg van dit project stond, die zei ook van knal die hele middenlaag eruit. Laat de mensen zelf doen wat ze zelf kunnen doen en laat niet al die projectontwikkelaars die toch al verschrikkelijk veel geld verdienen met elkaar hier ook nog eens een keer geld verdienen, zodat de mensen uiteindelijk allemaal weer in kleinere en slechtere huizen gaan wonen, dan nodig is.

O: Ja, het wordt allemaal gestandaardiseerd.

F: Ja, dat zie je hier achter ook. Het gaat alleen maar om winst. Of zo een manier kun je een gebouw saneren eigenlijk en helemaal marginaliseren tot de maximale verkoopwaarde met de maximale marge. Nou dat gebeurt bij die gebouwen van Jos Abbo bv. Die zijn extreem goedkoop ook wel, maar hij verdient daar ook nog best wel veel geld aan, want hij heeft er verder geen werk meer aan. En voor elk huisje dat bijna standaard is verdient hij gewoon zijn makelaars en architecten fee. Wij wonen hier nu toch wel een jaar zo een beetje en er de deur wordt hier plat gelopen door mensen, ik ben 1 keer iemand tegen gekomen die het leuk vond. En voor de rest vond iedereen het lelijk.

O: Het is een gewone nieuwbouwwijk eigenlijk.

F: Het is een beetje een verkwanseling van de ruimtes en de vrijheden die ow biedt. Dat is zo zonde, want het leidt er juist toe dat er niet organisch ontwikkeld wordt.

O: En hebben jullie ook veel contact gehad met andere ins tijdens het proces?

F: Ja heel veel. Voordat we gingen bouwen waren er al picknicks verderop, waar allemaal mensen naartoe kwamen. Ik heb die blog, bouwen in Oosterwold, gemaakt. Juist om de mensen te laten zien dat het zelf kan. Want anders denken ze allemaal dat, dat het enige is. Dat is ook het probleem eigenlijk, want als je googelt, dan vind je alleen maar websites van Daan Froger, MaakOosterwold, MooiOosterold, BouweninOosterwold. Mijn naam heeft hij notabene ook nog eens gejat. Bouweninoosterwold.nl heeft hij gekocht.

O: Echt?

F: Ja, zo vuil. Ik heb gevraagd of hij ermee wilt stoppen en dan krijg ik een boze brief terug dat ik op een brief van zijn advocaat kan wachten. De gemeente zelf is gewoon haast niet te vinden dus op mijn site staan van luister: Er is maar 1 echte site, je moet naar de gemeente en

ik geef alleen informatie zodat de mensen het allemaal zelf gaan doen. Je hoeft niet naar de projectontwikkelaars.

O: Is alle informatie om een initiatief te starten en ook door te lopen, bij 1 instantie of locatie te vinden, of moet je echt bij verschillende plekken gaan zoeken, van wat allemaal kan?

F: Nou je moet wel een beetje onderzoeken. Maar ja goed dat is gewoon, zeker nu, nu hebben we al die informatie op mijn blog Facebook, je kunt alles vinden en met heel veel andere mensen praten over hoe doe je dat. En dan kun je het het best zo doen en met die en die partijen. Dan krijg je tekeningen, die stuur je naar die, dan krijg je een stempel en dan ga je naar loketje B etc. etc. Het is niet moeilijk. Ik help ook andere mensen met het ontwikkelen van hun kavel. Nou ik zeg ook altijd van, je kunt het gewoon zelf, dit is geen toverkunst of zo. Dit kun je gewoon zelf. Alleen als je geen tijd hebt of je hebt er gewoon geen zin in of je vindt het griezelig, of je hebt allebei een drukke baan, dan kan ik je helpen. Dan kan ik het voor je doen als je dat wilt. Nou, er zijn mensen die dat prettig vinden, dus een aantal mensen help ik nu ook gewoon met een kavel ontwikkelen en het vinden van aannemers en vergunningen etc. Eerst deed ik het allemaal voor niks, tot dat wij echt klaar waren met bouwen hebben wij iedereen voor niks geholpen. Toen zat het continue vol hier met mensen die nog even langs kwamen in de weekenden. Nu heb ik gezegd van ik vind het allemaal best, nu wil ik ook wel een beetje rust. Dus we kunnen best wel wat voor je doen, maar dan wil ik er ook wel aan verdienen.

O: Dat is op zich toch ook best logisch?

F: Ja, ik vind van wel ja.

O: En wat is de rol van de projectorganisatie?

F: Nou in het begin vond ik ze heel goed bezig, het wordt nu iets lastiger voor ze, omdat ze gewoon overbezet zijn. Dat leidt gewoon tot heel veel vertraging en heel veel gemopper. En mensen hebben nog steeds vragen. Kijk in het begin kon ik mijn vragen altijd meteen kwijt, en dan kreeg ik bij wijze van spreken op zondagavond nog een sms'je met een antwoord. Maar het is nu echt heel lastig. Ik merk dat mensen soms wel 100 keer bellen voordat ze bij de jurist, eindelijk gehoord worden. Ja dat is heel lastig. Dus dat vloeit natuurlijk voort uit de gedachte dat Almere dit project wil doen zonder geld. Het moest allemaal vanuit niks, heel klein, heel dun team met goede mensen maar wel te weinig. Ja en nu begint het zo een enorme vlucht te nemen, dat je dat gewoon niet meer waar kunt maken. Dus nu zie je ook wel dat er verdere bureaucrativering plaatsvindt, daar waar het eerst nog allemaal houtje touwtje oplossingen waren, wat juist heel erg leuk was en wat mij betreft bij OW paste, zie je dat het nu allemaal strak geformaliseerd gaat worden. Voor een deel goed, en voor een deel ook wel een beetje jammer.

O: Ik heb ook het idee, dat ze nu bang zijn om dingen tegen ins te zeggen, want het wordt gelijk gedeeld en dan wil iedereen ze er aan houden.

F: Ja, ze worden gedwongen om heel afgemeten te communiceren en echt beleid te hebben voor alles wat ze zeggen.

O: Ja, terwijl dat in eerste instantie de insteek niet is.

F: Aan de ene kant vind ik het heel goed dat Almere er aan is begonnen, van we zien wel. Want als je het helemaal uit wil werken, dan komt het nooit van de grond. We gaan het gewoon doen en we gaan gewoon leren. Ik vind dat heel moedig, er zijn eigenlijk geen gemeenten die zo durven, dus ik heb er ook nooit over gemopperd, over die iets lagere organisatiegraad van de gemeente. Ik vind het nou juist de charme ervan. En nu gaan ze dat allemaal wel wat strakker regelen, met het gevolg dat het allemaal wat langer gaat duren. En dat er ook wel een klein beetje ingeleverd wordt aan de vrijheden. Ik zie wel dat er nu in plaats dat mensen heel vrij zijn in een kader, dat dat kader wel wat nauwer wordt. Er wordt wel meer bijgestuurd, gemeente wilt meer invloed hebben dan volgens mij op grond van het bestemmingsplan mogelijk is. Een voorbeeld is als je zo een gebied wilt ontsluiten, dan plak je daar 345 wegen in, ik help mensen met het oprichten van die vereniging. En dan willen ze er als verplichting in hebben dat als ik een vereniging opricht, dat ik dat die het hele gebied gaat doen. En dat vind ik in strijd met het idee van OW.

O: In principe was de regel dat je weg moest aansluiten op bestaande wegen.

F: Ja, nou ze hebben al erin geregeld dat je het in verenigde vorm moet doen, dat staat dus echt nergens. Dat is echt een interpretatiekwesitie geweest. Er stond eigenlijk alleen maar er moet een weg langs je eigen voortuin moeten aangelegd. En als iedereen dat doet, dan kom je door het hele gebied. Dan krijg je van die dambordconstructies. Maar nu willen ze dat als er hier 6 wonen en hier wonen er nog 24. Deze 6 zijn nu zover dat ze gaan bouwen, dan willen ze dat zij een vereniging oprichten en dat die het doel krijgt om het hele gebied te ontsluiten. En dat is onlogisch, want deze 6 willen alleen met elkaar deze weg hebben en ze willen helemaal niets hoeven zeggen over deze mensen. Sterker nog, dat blijkt ook hier, want hier hebben we het idd zo gedaan. Die mensen die later hier komen wonen, die zijn alleen maar boos wat deze mensen hebben bedacht, want die vinden dat ze het niet goed bedacht hebben. Dus dan hebben ze dit gedaan, omdat ze het moesten en vervolgens krijgen ze die mensen allemaal over zich heen. Dat is een soort splijtzwam die je daar legt.

O: Ja en kan die helft dan niet gewoon een eigen weg aanleggen?

F: Ja, waarom kan dat nou niet, waarom wil de gemeente nu per se dat het er 1 is? Ja, we willen niet dat het allemaal, ja, dat kun je wel willen, maar is dat nou belangrijk? Want als die mensen nou allemaal hun eigen weg willen aanleggen, als zij dat nou zo willen zo. Dan is dat toch juist de vrijheid die je in ow moet uitbuiten eigenlijk. In plaats van dat je 1 partij dwingt om het voor iedereen te doen, zodat die daarna ruzie krijgt met iedereen.

O: Dat is ook het hele idee van het loslaten.

F: Ja, nou misschien krijg ik het er nu wel in hoor. Maar daar heb ik maanden over moeten onderhandelen voor 1 nieuwe weg, want ik krijg het er gewoon niet doorheen. Nou dan zit je eerst met de jurist, die is vrij formeel, dan ga ik terug naar Yvonne. Ik zeg Yvonne zus en zo, nou dan krijg ik weer geen antwoord, want Yvonne is druk en daarna is ze op vakantie. Je blijft maar heen en weer, ik kom ook niet echt soepeltjes verder. En mijn klanten zitten nu al

maanden op die wegvereniging te wachten, en ik krijg hem niet af, omdat ik gewoon geen respons krijg. Het duurt weken voor ik vooruit kom. Straks moet ik een formeel akkoord hebben, nou ik ben benieuwd hoeveel weken dan nou weer gaat duren. Die vereniging oprichten kan ik in dit geval zelf gelukkig, maar als het om een levering van grond gaat of zo. Dan moet er nog grond bijgeleverd gaan worden, voor de stukjes waar de kavels er nog niet zijn, ja dan hebben we die vereniging wel, maar dat stukje grond nog niet. Dat kan ook weer weken en weken duren, voordat ze eindelijk die koopakte klaar hebben, terwijl die gewoon hetzelfde als overal is in het gebied. Maar het werkt zo verschrikkelijk traag, ja het RVB moet er ook een handtekening onder zetten en die zijn dunbevolkt. Ja, dat is nou iets wat je van tevoren kunt voorzien. Het groeit hier exponentieel, dus je moet ook je mankracht exponentieel uitbreiden.

O: Ja, of het moet gestandaardiseerd zijn dat alles gekopieerd kan worden.

F: Ja, dus nou ja, dat oprichten van dat ene lullige verenigingsgetje, wat eigenlijk bij wijze van spreken een paar dagen werk is bij elkaar opgeteld. Dat kan zomaar een half jaar of 8 maanden duren. En dat bestaat dan bijna alleen uit wachten op reacties van de gemeente en dan willekeurig welke partij of afdeling daarbinnen.

O: Best wel apart dat er zoveel vertraging kan zitten in het proces.

F: Ja, bij ons ging dat nog goed in het begin, maar nu zie je dat het enorm vertraagt.

O: En is dat voor het grootste gedeelte een capaciteitsprobleem?

F: Ja, ik denk dat dat voor een belangrijk deel een capaciteitsprobleem is en ik denk voor een ander deel dat ze beter op hun tellen moeten gaan passen, vanwege de groei. En dat ze dus vaak ook proberen dat beleid daar omheen meteen te bedenken, in plaats van een 'one off solution' voor project 1, meteen een algemene regel daaruit destilleren, die ze overal kunnen neerleggen. En ja dat is eigenlijk ook tijd natuurlijk. Dus ze schakelen gewoon niet zo soepel meer en daarnaast, dat kun je de gemeente niet afrekenen, daarachter zit dan het rvb. Dus daar waar het neerkomt op het goedkeuren van verenigingsstukken en leveringen van grond zit de gemeente gewoon op het RVB te wachten. Nou dat vind ik echt helemaal van de zotte. Dat hadden ze intern moeten oplossen, had gewoon iemand moeten machtigen binnen de gemeente dat zij tekenen, ook voor het RVB. Ik vind het echt te gek voor woorden.

O: Ja, het gaat dus tussen de overheden dus ook niet zo soepel met bijbehorende spanningen.

F: Het is ook gewoon een stuk totale wantrouwen vind ik tussen 2 afdelingen. De ene afdeling vertrouwt de ander niet en daarom moeten ze het maar zelf doen. Het RVB wil per se alles zelf doen. Kan blijkbaar niet aanzien dat de gemeente dit doet. Ja, als de gemeente haar eigen organen al niet vertrouwt, wat moeten wij als burger dan met die organen.

O: En is het dan ook als je de relatie tussen de in en de gemeente bekijkt, zijn die rollen dan anders in vergelijking als je ergens anders een huis zou bouwen?

F: Je hebt veel meer vrijheden. Je hebt geen welstandseisen bv en je mag zelf bepalen waar je je kavel wilt hebben en wat de vorm wordt en daar zet je je huis neer. Je richt letterlijk het landschap zelf in, dat is nergens mogelijk. In de rest van nl koop je een bouwkaavel, en die is weer door projectontwikkelaars bedacht vanuit de optiek van winstmaximalisatie. Kavels zijn 7 meter breed, dat zijn standaard kavels in nl. Daar past een rijtjeshuis op. 7 meter breed, dat is toch niet te geloven? Deze kavel is 250 meter breed. Ja, hij is een beetje groter dan de gemiddelde, dat snap ik ook wel, maar alle andere kavels hier die zijn gemiddeld 30/40 meter breed. Ja dat willen mensen, want je wilt ruimte om je heen.

O: Ja dat zie je ook wel in de ontwikkelplannen terug, dat de kaveloppervlaktes best groot zijn.

F: Blijkbaar is dat wat de mensen die zo een project starten wat zij willen. En dat is natuurlijk niet alleen voor die mensen. Gegarandeerd dat mensen met een lager inkomen dat ook graag willen, maar die zijn nou eenmaal overgeleverd aan de VINEX wijken. Maar het eerste wat de mensen gaan doen is gewoon meer kwaliteit voor zichzelf creëren, door ruimte te maken. En nou dat zijn alweer de eerste bewijs, dat de projectontwikkelaars bouwen waar ze het meeste op kunnen verdienen, niet wat de mensen willen. Zo veel mogelijk huizen op een zo klein mogelijk oppervlak.

O: En zouden jullie als jullie bv nu hadden ingesprongen nog hetzelfde van de grond weten te krijgen?

F: Nee, nee, want de boskavels waren al meteen weg, eigenlijk heel snel. Dus dan moet je in het midden gaan zitten. En daar zijn heel veel plekken waar ik nooit zou willen wonen. Overigens is wel 1 van mijn klachten op het hele plan ow, want ze willen wel dat het doorwaadbaar is, je moet je huizen bij elkaar zetten op hetzelfde roodkavel. Vervolgens gaan ze het je wel mogelijk maken dat er een rijtjeshuis van 120 meter komt, waar ik dus absoluut niet meer omheen kan kijken. En de kavels daarachter zijn nu dus ook praktisch onverkoopbaar.

O: Maar is dat dan ook een soort van nadeel van het loslaten van die welstandsregels.

F: Welstand is meer hoe je huis eruit ziet en of dat courant is, maar dit vind ik een slecht uitgewerkt basis. Het uitgangspunt is een doorwaadbaar landschap, we willen ook om de kavels kunnen lopen. 2 meter om de kavel willen we dat mensen hier lekker kunnen wandelen en fietsen. En we willen ook dat de huize geconcentreerd zijn, omdat je dan daar omheen lekker veel ruimte krijgt, en als je dat beginsel aanhoudt, dan heb je genoeg aanknopingspunten om dat soort uitwassen te voorkomen. Wat mij betreft. Dus dat is het tegenovergestelde. Het heeft geen zin om een regel in te voeren als je vervolgens niet waarborgt dat dat soort belemmerende elementen in de weg komen. Ik vind dat een gemiste kans. Het uitgangspunt is dat de gemeente hier een gebied wil ontwikkelen op basis van een aantal randvoorwaarden. En dan vind ik dat je op zijn minst moet kijken dat je die randvoorwaarden zo goed mogelijk definieert en waarborgt. Daarbinnen mogen mensen vrij zijn.

O: Dus is het niet gewoon zo dat die randvoorwaarden niet duidelijk genoeg waren in het begin?

F: Nee die waren helemaal niet duidelijk. En dat is op zich ook weer niet erg, want de gemeente heeft ons als proefkonijnen gebruikt. Kijk toen wij gingen bouwen waren er nog veel minder regeltjes. Nu moet iedereen 2 meter om zijn kavel hebben en bij ons gold dat nog niet.

O: En als je de zelforganisatie in OW zou kunnen becijferen van 1 tot 10, wat zou u het dan geven?

F: Volledig, want de gemeente doet niks voor je. Ik heb geen catalogus gehad, waarin stond wat voor kaveltje ik wil en wat voor type woning en wat voor keuken ik in mijn woning wil of wat dan ook. We hebben alles zelf moeten bedenken, tot aan de tegeltjes in de badkamer aan toe. En die laatste dingetjes van het afbouwen heb je normaal natuurlijk ook, maar alles wat daarvoor zit, hebben we helemaal zelf moeten doen. Onze architect heeft ons ook een setje tekeningen meegegeven en gezegd, veel plezier er maar mee.

O: En de randvoorwaarden die er waren, hebben die jullie enigszins belemmerd of dat niet?`

F: Nee, nee. Ik denk dat het voornaamste is, dat tijdens de bouw de gemeente bv gaat controleren of het allemaal wel aan de regeltjes voldoet. En dan denk ik, rot op, het is mijn huis. Ik wil dat toch zo bouwen, wat kan jou dat nou schelen.

O: Ja, je hebt toch gewoon bouwbesluit light waar je je aan moet houden.

F: Ja, ik heb toch gewoon mijn vergunningen binnen gekregen. Ja, het is om de mensen te beschermen tegen de aannemers. Dat ze kijken of de aannemers wel goed bouwen. Nou, ik vind die bemoeizucht wel een beetje ver gaan, ze hebben heel lang moeilijk gedaan over de plek van de rookmelders hier bv. Ik wil eigenlijk helemaal geen rookmelders. Wat brandt hier nou? Helemaal niks, wat moet ik nou met rookmelders? Ik vind het echt zo gek. Maar bij die grote projecten snap ik het wel, want daar is een projectontwikkelaar die kijkt alleen maar naar marge. En dan moet je een soort minimale kwaliteit waarborgen.

O: Eigenlijk waren dit mijn vragen al. Ik weet niet of je nog bepaalde dingen kwijt wilt over OW, of dingen waarvan je denkt dat die interessant zijn om te weten.

F: Nou de gemeente heeft 1 enorme blunder gemaakt. En dat is dat ze het beheer van alle wegen aan onszelf overlaten. En dat gaat niet, want dat is een splijtzwam. Dit gebied is 70 hectare en dat is daarvoor gewoon te groot voor 1 vereniging. Het heeft mij de helft van mijn baan gekost verleden jaar. Ik heb een half jaar amper kunnen werken door al dat gezeik met die vereniging hier. Het leidt wel tot enorm veel geschillen tussen de mensen. Het gaat goed als je gewoon een weg hebt en je doet het met de kavels die ernaast liggen. Zodra ook een heel gebied gebruik gaat maken van die weg, dan gaat het fout. Dus kavelwegen ala, maar hoofdontsluitingswegen, die een heel gebied gaan ontsluiten, daarvoor zeg ik nee, want de mensen kijken alleen maar naar hun eigen voortuin. en wat zij prettig vinden. Ze kijken niet naar de ontsluiting van het hele gebied, en dat heb je wel nodig.

O: ja, dat snap ik.

F: Dat was mijn laatste input.

O: super!

Yvonne de Nood

O: Oke nu loopt hij. Nou laten we beginnen met het feit dat jij de gebiedsregisseur bent van Almere OW. Zou je een klein beetje kunnen vertellen wat jouw rol eigenlijk als gebiedsregisseur is en welke taken je eigenlijk bekleedt?

Y: Nou ik elk geval ben ik als GR aangesteld door 3 overheden, dus in OW werken we samen met meerdere overheden. Dus dat is naast de gemeente Almere ook de gemeente Zeewolde en het RVB. Met als belangrijkste opdracht om de gebiedsontwikkeling OW mogelijk te maken. En daarmee als leidende opgave om initiatieven te faciliteren. Onderdeel van het BO OW waar ik ook voor werk en ook verantwoording aan afleg zit ook de provincie en het waterschap als onderdeel daarvan. Dus uiteindelijk werk ik binnen die context van die 5 overheden aan de hand van het faciliteren van de gebiedsontwikkeling en specifiek het faciliteren van initiatieven. Nou dat doe ik samen met mijn team. En in het ambtelijk samenwerkingsverband met die overheden. Dus een belangrijk deel van ons en mijn werk zit dus in het aansturen van het team. Zorgen dat we met elkaar zowel de initiatieven mogelijk maken als ook het programma draaiende te houden. En het AO en BO en verkoopoverleg. Dat ik de verbindingen ook leg tussen de verschillende partijen daar waar nodig. Dat ik met ins contact heb, contracten sluit en overeenkomsten met ze sluit. Dat is een belangrijk deel van het werk. Ik zit veel van die overleggen voor te bereiden, we hebben veel afstemmings overleggen, dus naast verkoopoverleg ook een afstemmingsoverleg met het waterschap en met de gemeente. We hebben een werkgroep initiatieven, waar we alle OP beoordelen, dat is iets wat ik doe. Dus je hebt verschillende deel overleggen in dat proces waar ik voorzitter van ben en dat voorbereid met het team. Dat is het een beetje op hoofdlijnen.

O: En heb je ook zelf veel contact rechtstreeks met ins?

Y: Ja, het is wel een beetje verschoven. In die zin is rol van gr ook wel, ben ik nu in november 2 jaar. Verschuift ook wel, want toen ik startte was het team ook wat kleiner en het aantal initiatieven nog wat kleiner. Want eigenlijk ben ik het eerste aanspreekpunt voor ins. Dat is eigenlijk wel iets opgeschoven, omdat we in principe het eerste contact met de projectondersteuner die kan ook de eerste vragen en het doorverwijzen doen. Dit zijn mensen die geïnteresseerd zijn en willen weten hoe ze zich kunnen aanmelden. Dat hoeft niet via mij. Dus daar hebben we nou Bouchra voor, die heb je gesproken. Die kan prima de eerste wegwijs doen. Op het moment dat een geïnteresseerde zich echt meldt, een intakeformulier invult, dan wordt die uitgenodigd voor een eerste bijeenkomst en dat is een gesprek met mij. Dus ik ben dan wel even degene die ook uitlegt: wat is OW, waar komt het vandaan, hoe werkt het, welke stappen zet je, hoe zit het met die regels. Dus dat zijn hele leuke inhoudelijke bijeenkomsten en dan ben ik dus hun contactpersoon. Vervolgens hebben ze tussentijds voor het zetten van de verschillende stappen, hebben ze altijd met een van mijn projectondersteuners contact als het gaat om praktische dingen. Denk aan inplannen van afspraken, contract voorbereiden, maar uiteindelijk tekenen ze wel de contracten met mij en dan spreek ik ze ook weer. Dan zijn er vaak ook weer een aantal vragen die dan meer inhoudelijk zijn, die ik dan met ze doorneem. Dus ik heb veel contact met ins, zowel bij de eerste gesprek, als bij de intentieovereenkomst alswel de AO. En ook nog wel los van dat traject als het bv gaat over kavelwegverenigingen of wat lastige kwesties rondom bluswater. Dan heb ik ook nog wel met een aantal anderen ins ook contact. En sinds kort, dus eigenlijk

vlak voor de zomer hebben wel. Je ziet dat we ook in de werkwijze en het proces steeds doorontwikkelingen hebben en dingen aanpassen. En 1 van de aanpassingen die we hebben gedaan is dat de IO schriftelijk doen en niet meer hier aan tafel. We hebben gemerkt dat eigenlijk al zoveel wordt gedeeld bij die eerste bijeenkomst, dat die tussenstap, wat ook geen financiële consequenties heeft, het is juridisch ook heel licht. Dat het eigenlijk geen meerwaarde heeft, maar het kost wel heel erg veel tijd. Dus die stap hebben we er weer uitgehaald. Dus dan kan je die tijd weer op een andere manier indelen. Je bent steeds aan het kijken wat er echt nodig is om goed te faciliteren. En soms zijn er wel weer optimalisaties mogelijk en dat is een groeiend iets. Ja en inmiddels hebben we 400 initiatieven, dus ook een verschil of je er 50 hebt of 400. En we hebben ook bv de eerste helft van 2017 gigantisch veel aanpassingen gedaan op de website. Ook in informatievoorziening, dus dat helpt ook weer om te kunnen doorverwijzen door de projectassistente van dat kun je daar op de website vinden. En het hoeft dan niet altijd in een gesprek met mij te zijn. Dus daar kijken we dan naar.

O: En is die informatievoorziening dan ook voor een initiatiefnemer, kunnen ze dan voornamelijk bij jullie terecht voor bijna alle informatie, of via jullie doorverwezen worden van waar ze moeten zijn?

Y: Ja kijk dat is inderdaad wel een goede vraag, omdat het hier echt gaat om doe-het-zelf gebiedsontwikkeling. Dus ins moeten zelf informatie vergaren als het gaat over, hoe ontwerp ik zo een kavel of hoe doe ik dat onderzoek. Daar moeten ze zelf hun wegen in vinden met eigen adviseurs, architecten, onderzoeksbureaus. Dus daar voorzien wij niet in. Dat leg ik ook wel uit in zo een eerste bijeenkomst, maar als het gaat over hoe het proces werkt, en welke stappen moet ik nu eigenlijk zetten om uiteindelijk mijn project te kunnen realiseren in ow. Dat is weldegelijk informatie die bij ons vandaan komt en ook wel informatie, basisinformatie van hoe doe ik een archeologisch onderzoek, wat komt er bij kijken, wat houdt dat in. Maar ook wat zijn de mogelijkheden om met nutsvoorzieningen aan de slag te gaan. Informatie over waterberging en het waterschap, dat is een verantwoordelijkheid van ons om dat goed op orde te hebben. Dat hebben we dus ook op de website ook allemaal staan. Met ook doorverwijzingen naar de website van de gemeente Almere afdeling vergunningen bv. Of een doorverwijzing naar een waterschap, kopje ow. Dan zijn wij eigenlijk een ontsluitingsportaal voor dat soort informatie. Maar bv van wat er precies in een bouwbesluit staat en hoe zorg ik dat ik een fundering op orde heb, dat is niet informatie waar wij in voorzien.

O: Nee maar wel echt de handvatten om het proces de doorlopen?

Y: Ja, en dat vind ik ook wel logisch dat wij daarin voorzien.

O: En je zei al eerder dat je best wel veel contact hebt of hebt gehad met ins. Wat zijn nu echt de beweegredenen voor ins om nu in ow een eigen huis te bouwen of een kavel te ontwikkelen?

Y: Ja, er zitten wel wat rode draden in, maar er zijn ook wel wat verschillende beweegredenen en er zijn een groot aantal die te maken hebben met een beetje de groene ecologische achtergrond. Of een wat kleinere ecologische footprint afzetten op deze planeet,

dus veel groener, duurzamer, zelfvoorzienend willen leven, werken. Dat is een drijfveer die ik veel zie. Een drijfveer die ik ook zie is de wil om het allemaal zelf te gaan doen. Dus zo min mogelijk met bemoeienis van overheden. Ook wel betaalbaarheid, want de grondprijs is hier relatief laag, vanwege deze manier van ontwikkelen. Maar je hebt dus daarmee ook ongelofelijk veel invloed op de uiteindelijke kostprijs van je project. En we hebben wel een aantal spelregels, maar als het gaat over wat je wilt bouwen of wat je wilt ondernemen, heb je heel veel vrijheid. En dus ook hoe duur en of goedkoop je het maakt. Dus betaalbaarheid is ook wel een motivatie. Het is wel onderdeel van stadsontwikkeling, maar het is wel uiteindelijk met 5 tot 7 woningen per hectare een heel groen karakter. Wat een beetje tussen platteland en stad inzit. Dus ik zie ook dat mensen zich tot dit karakter aangetrokken voelen. Om wel graag in de buurt van de stad te zitten en toch het gevoel van groen en vrij wonen te hebben. Dat is ook een belangrijke drijfveer. Ik zeg het nu een beetje als een gescheiden opties. Soms spelen die drijfveren door elkaar heen of zijn er een aantal aan de orde.

O: En hebben ins onderling over het algemeen goede banden met elkaar?

Y: Het startpunt is altijd heel verschillend, want soms heb je een groep die elkaar van tevoren al kende en die initiatief neemt en onderling ook al een band hebben. En soms kennen groepen elkaar nog helemaal niet en ontstaat dat en hebben ze iets met elkaar te doen, omdat ze gezamenlijk een kavelweg moeten aanleggen. Gister waren we bv op werkbezoek in ow en toen werd een vraag gesteld door de groep aan een initiatiefnemer van wat vinden jullie uiteindelijk het leukste van OW. Toen zeiden ze ook het contact met de burens. Dat je elkaar al zo ver van tevoren kent. Hij zegt we aan het bouwen en we kennen elkaar al eigenlijk 3 jaar. En dat er zo een leuke manier van met elkaar omgaan is. Ook wel zijn er best wel ook verschillen. En dat vond ik wel heel leuk om te merken. Dus dat ook wel als een voordeel en als een soort pluspunt wordt gezien. En tegelijkertijd is het ook wel zo, dat er ook beste wel discussies en spanningen en frustraties zijn en juist rondom de kavelwegen. Omdat het daar ook om een collectief belang gaat. En hoe doe je dat dan en hoe verdeel je die kosten en dan is het af en toe best wel heel erg pittig. Wetende dat het wel je toekomstige burens zijn. Dus dat is best weleens pittig en dan zie je ook weleens wat conflicten ontstaan, maar over het algemeen vind ik wel dat mensen elkaar opzoeken. En dat er ook wel een soort community gevoel ontstaat en dat mensen ook echt in een vroegtijdig stadium voordat ze überhaupt de grond gekocht hebben elkaar kennen. Dat vind ik wel een bijzonder aspect van OW.

O: Dus dan wisselen ze ook best veel informatie en ideeën uit. En leidt dit dan ook vaak tot gemeenschappelijk doelen?

Y: Als het gaat om waterberging of gezamenlijk helofytenfilters aan de slag, en gezamenlijke inkoop van dingen, dan zie je wel dat er inderdaad samenwerkingen ontstaan, daar waar mogelijk.

O: En wat zijn nu echt beperkingen die er zijn voor ins in ow?

Y: Uiteindelijk zijn er nog wel regels. Dus er zijn een aantal ontwikkelregels die voor elk initiatief geldt. Dat geeft ook wel een soort zekerheid, want dan weet je van ik moet mij eraan houden maar de burens ook. Maar je kan het ook lezen als een beperking, ja je moet langs je kavel een kavelweg realiseren. En ten alle tijden de ruimte bieden om ook

achterliggende initiatieven te kunnen laten aansluiten. Dat kan soms betekenen dat je ook aan een tweede of zelfs derde zijde een kavelweg krijgt. Dat vinden sommige mensen ook wel lastig. Ja je hebt minimaal de helft van je kavel in te richten als productief landschap in de vorm van stadslandbouw. Heel veel ins kiezen ook voor ow om deze reden. Maar sommige zien het ook wel als een belemmering, want die willen eigenlijk veel liever andere dingen doen met het groen. Daarnaast heb je natuurlijk altijd wel het bouwbesluit. Daar wordt uiteindelijk wel op getoetst bij de vergunningsaanvraag. En er zijn bv ook wel ins geweest die een bepaald bouwwerk of een jurk o.i.d. die op dit moment niet voldoet aan de minimale eisen van het bouwbesluit als het gaat om particulier opdrachtgeverschap. Ja dan heb je de opgave om dat bouwwerk dusdanig om te vormen dat het wel passend is. Dat kan een beperking zijn. Ik zie dat er ondertussen een ongelofelijk veel variatie zit in wat er wordt gebouwd hoor. Gister zeiden ins nog die een earthship hadden gebouwd dat ze weinig belemmering gezien hebben in het vergunningentraject. Maar je kan het ook wel zien als een belemmering.

O: De regels waar de ins zich aan moeten houden die komen natuurlijk uit en bepaalde visie van OW om die te beschermen lijkt me?

Y: Ja. Uiteindelijk is vanuit de RRAAM de structuurvisie Almere 2.0 opgesteld. Daar is OW voor het eerst benoemd als zijnde OW en het type gebiedsontwikkeling wat het zou moeten worden op hoofdlijnen. Dus daar staan nog geen ontwikkelregels in. Maar meer dat het een groen en duurzaam landschap en dat soort items. En vervolgens is dat vertaald in een ontwikkelstrategie: Landgoed voor initiatieven. En daar zijn eigenlijk ook in de werkmaatschappij anderhalf jaar aan gewerkt om een strategie op te stellen met ontwikkelregels. En die zijn vertaald naar de intergemeentelijk structuurvisie en eigenlijk het bestemmingsplan. Want het landgoed voor initiatieven heeft geen juridische status. Dus je zou eigenlijk kunnen zeggen dat het een visiedocument is. Het is wel vastgesteld door de twee partijen, Almere en Zeewolde. Maar er kan op basis daarvan niet aan de slag worden gegaan.

O: Dus de officiële visie komt eigenlijk uit Almere 2.0.

Y: Ja je zou kunnen zeggen dat de structuurvisie Almere 2.0 dat is natuurlijk een officieel document en de intergemeentelijke structuurvisie. En voor mij is die ontwikkelstrategie eigenlijk een belangrijke tussenstap, omdat hij is vastgesteld door gemeenteraden, dus hij heeft wel een politieke bestuurlijke status. Alleen inderdaad als juridisch document heeft hij geen status.

O: En zijn er ook overheidspartijen die ook ontwikkelen in ow?

Y: Overheidspartijen?

O: Gemeenten of

Y: Op dit moment heeft de gemeente geen initiatieven in ow

O: Staatsbosbeheer toch wel? Geldt dat als overheidspartij?

Y: Ja daar heb je een goed punt, dat is natuurlijk gelieerd aan de rijksoverheid, je hebt gelijk. Goed dat je daar nog eventjes naar doorvraagt, want Staatsbosbeheer is natuurlijk wel gelieerd aan de nationale overheid. En die is initiatiefnemer in de Eemvallei. Samen met een aantal particuliere initiatieven. Dus een combinatie van een overheidspartij en particuliere initiatieven. Wat ook wel vrij uniek is. Onder de conditie van het provinciale programma 'Nieuwe Natuur'. Daarnaast zijn er natuurlijk ook nog gronden in eigendom van ontwikkelaars en corporaties, dat zijn natuurlijk geen overheidspartijen. Ik zie bij corporaties nog geen beweging tot initiatief en bij projectontwikkelaars zie ik wel wat beweging om zelf initiatief te nemen. Het waterschap en de gemeente zijn geen initiatiefnemer op het moment. En ik kan mij wel voorstellen dat de gemeente op een bepaald moment wat betreft maatschappelijke voorzieningen wat wilt gaan doen. Maar dat is nog niet aan de orde.

O: En moet zo een partij zich dan aan dezelfde regels houden of krijgen ze dan toch nog meer vrijheid?

Y: Nee, de regels zijn hetzelfde. Het maakt dus niet uit, elke initiatiefnemer heeft dat. Het enige wat specifiek geval van SBB, hebben we wel afspraken gemaakt waarbij de roodrechten die gekoppeld zitten aan de ontwikkeling van de landschapskavel, dat we die op een andere manier ontwikkelen. Dat ze dus via de gebiedsregisseur de roodrechten kunnen verkopen aan aangrenzende kavels. Dat kan iedereen met zijn burens doen, dus dat past gewoon binnen de ontwikkelregels. Normaal ben je daar zelf voor verantwoordelijk, en nu zit er eigenlijk een deel van die verantwoordelijkheid op een andere manier belegd, de gebiedsregisseur regelt dat voor SBB. En dat is een specifieke afspraak in het kader van het programma 'Nieuwe Natuur'. Dat is het enige verschil.

O: Dan ben ik alweer richting mijn laatste vraag. Als je de ZO proces van ins in ow een cijfer zou kunnen geven van 1 tot 10, waar scoort ow dan?

Y: Leuke vraag, want als ik hem koppel aan wat mogelijk is in NL, dan zou ik het een 10 geven. Maar als ik het los daarvan koppel, dan zou ik denk ik eerder op een 8 uitkomen. Omdat ik denkt dat het misschien nog vrijer zou kunnen. Maar ik vind uiteindelijk dat je nog best veel te maken hebt met de overheid of een gemeente die op een bepaald opzicht nog toetst of regels geeft. En dat is ook wel cumulatief, want het zijn niet alleen de ontwikkelregels, er komt toch nog veel achter weg als het gaat over brandveiligheid. Het heeft ook allemaal zijn nut en functie, maar ik denk dat het mogelijk is om daar nog een stap verder te gaan als het gaat over regelvrijheid, laat ik het maar zo zeggen. In dat opzicht zou ik het eerder een 8 geven, maar als ik kijk in NL-context en wat mogelijk is dan vind ik dat je hier wel heel veel vrijheid hebt. Er is natuurlijk ook geen welstand. En dan zeg ik dat je eigenlijk in NL de optie hebt om een bestaand product te kopen, wat door een ander is bedacht van 0 tot 1. En je eigen kavel kunnen kopen en kunnen bouwen zit al ergens halverwege die schaal en hier gaat het nog een stap verder.

O: Dit is alweer het einde van mijn interview. Ik weet niet of je nog wat hebt om eraan toe te voegen? Iets wat je eventueel nog kwijt wilt?

Y: Nee volgens mij niet. Volgens mij heb je ook door jouw vragen ook al best wel veel gehoord en meegekregen. Mocht het zo zijn dat mij iets te binnen schiet dan zal ik het niet nalaten om je nog even een berichtje te sturen, maar volgens mij is het goed.

O: Oke super, dan zal ik hem uitzetten.

Gerard Slingerland

O: Zou je eerste een klein beetje kunnen vertellen wat je eigenlijk met OW te maken hebt gehad tot nu toe en wat jouw rol in het vervullen van het proces van het project eigenlijk een beetje is?

G: Ik ben vanaf 2009 betrokken geweest bij ow, dus dat is al een heel tijdje. Toen ben ik eigenlijk vanuit het toenmalige RVOB. Ben ik als projectleider aangewezen binnen de werkmaatschappij OW en dat gebeurde eigenlijk in het kader van RRAAM. Daar ga ik het verder niet over hebben, maar er is een nationale ambitie voor de ontwikkeling Almere en in die ambitie zitten wel een paar ingrediënten die bruikbaar zijn en noodzakelijk waren om te bedenken wat je in OW zou kunnen doen. Je zou kunnen zeggen dat Almere onderdeel zou moeten blijven van de noord vleugel. Almere is een heel erg gemaakte stad en gemaakt door architecten, landschappers en gebiedsontwikkelaars etc. En heel veel van achter het bureau vandaan. Als dat gebeurd dan merk je op een gegeven moment in het zijn van de stad, dat dat zo is. En dan komen er gedachten op van: hoe zou het zijn als mensen een wat vrijere keuze hebben. De diversiteit in Almere moest dus bevorderd worden. Er was ook een oververtegenwoordiging van het aantal mensen van het niveau MBO en ongeveer 1.5/2 keer modaal. En een stad die een rol moet spelen in een metropoolregio, moeten er meet kwaliteiten zijn. Dus moet er ook bv een hogeschool of universiteit zijn. Dus dat zijn een aantal elementen die een behoefte van meer organische dan planologische uitgestippelde ontwikkeling benadrukken. En toen zijn we dat met het team van de werkmaatschappij OW gaan uitwerken. Met de ondersteuning van een planeconoom, die gewend is met een traditionele grondexploitatie te werken. Dus die dacht steeds van ja dit kan niet, want hoe doen jullie het dan met bouwrijp maken en die wegen en de bekostiging daarvan. Dus wij hadden allerlei vergezichten die ook een heel belangrijke rol daarin speelde en dan was Winnie Maas met zijn team. Die maakte eigenlijk ook wat tekeningen, maar die speelde inhoudelijk ook een rol. Hij heeft de doorwaadbaarheid van het gebied toegevoegd. Maar goed, we hebben eigenlijk met elkaar het boek geschreven 'Landschap voor de initiatieven'. Dat was eigenlijk het eindproduct van de werkmaatschappij ow. Dan moet ik wel zeggen dat niet alles is in die periode zelf bedacht, maar wel aan elkaar geklonken en soms in een redelijk spanningsveld, want je zit in veel verschillende contexten. Er is dus wel altijd een enorme spanning geweest en dat is het bijzondere en wel het leuke, dat wij daar vanuit het rijk bij zaten, want alle dingen die erover gingen moesten worden voorgelegd aan de stuurgroep RRAAM. En dan was er ook nog een bijzondere relatie met de gemeente Zeewolde, want het gebied ligt ook in de gemeente Zeewolde. Als voorloper van het RVB hebben wij de planontwikkeling in eerste instantie voor 90% ook gefinancierd. Dus je zou kunnen zeggen dat dat een taak was die voortvloeide uit die RRAAM overeenkomst. Ik ben betrokken gebleven, want we hadden de werkmaatschappij, die is eigenlijk in 2011 of zo overgegaan naar de projectorganisatie ow. Ik werd naast de formele rol die ik vervulde ook gezien als 1 mensen die de uitgangspunten gehandhaafd blijven. En daar heb ik het best wel lastig mee gehad, want dat gebeurde niet altijd. Dus mij rol was in dat zulk gevallen die van een waakhond en roepen en schreeuwen en als je niet luistert, nog een keer hard roepen van dit is in strijd met, maar ja als dat op een gegeven moment door de bestuurders toch geaccepteerd wordt, metselwerk te verrichten zodat het er toch nog bij past. Dus je speelt een rol in het veld als projectleider, als luis in de pels, soms als bewaker, als waakhond van de systemen die neergelegd zijn. Als grijze nukkige figuur die een beetje zon muppetshow zit te

bekijken vanaf een balkonnetje en soms zit je met je handen ook te graaien in de vette klei om te zorgen dat er iets geregeld wordt. Waterleidingsbedrijven zijn niet gewent om leidingen te plaatsen in particuliere grond, dus dat moet dan ook weer worden opgelost. Dan merk je dat organisaties heel vaak niet de lenigheid hebben om daar op in te spelen en dan moet je daar dus rollen in spelen en dan ben ik eigenlijk een maatje van de gebiedsregisseur die dat ook moet doen.

O: En de rol van de gebiedsregisseur, hoe zie jij die voor je? Welke belangrijke taken voert de gebiedsregisseur en de projectorganisatie uit om het proces van zo te begeleiden. En is deze rol sinds het begin van het project ook veranderd?

G: Nou ja kijk. Dat is wel een heel belangrijk onderwerp, omdat je zou kunnen zeggen en ik moet daar iedere keer mijn collega's en ook de gebiedsregisseur en de mensen in Almere herhaaldelijk uitleggen, dat sommige dingen toch een klein beetje anders zitten. Kijk eigenlijk is de rol van de gebiedsregisseur is om op de eerste plaats te zorgen dat het BO ow kan functioneren naar twee kanten toe. Zowel als bestuurlijk overleg en ook al degene die de grote lijnen uitzet die ook uiteindelijk gerealiseerd worden binnen ow. Als je daar zo over nadenkt, dan snap je al gelijk dat die daar niet zit vanuit de gemeente Almere. Die zit daar voor de gemeente Zeewolde, Almere, provincie, RVB en waterschappen. En zij moeten eigenlijk alle dingen doen die nodig zijn om te zorgen dat het soepel verloopt voor de ins. En dat is wel heel erg grappig en tegelijkertijd ook lastig, want de gemeente Almere is ook vergunningverlener. Maar de mensen van de gebiedsregisseur moeten niet de vergunningen verlenen. Het is zelfs zo dat er een klein beetje een chinese wall is tussen de gebiedsregisseur en de vergunningverleners. Het is ook zo dat over ontwikkelingen van ow naar de gemeenteraad en de gemeenteraad Zeewolde, de gebiedsregisseur adviezen moet opstellen. De koop en verkoopovereenkomsten daar spelen ze een rol in, maar feitelijk zouden ze daar eigenlijk bijna geen rol in moeten spelen, want je zou kunnen zeggen, dat is een kwestie van het RVB en de gemeente Almere. En zij moeten alleen faciliteren dat het makkelijk loopt. Ze doen daarin eigenlijk iets meer, dat mag ook, omdat ze eigenlijk tot extra taak hebben om die overeenkomsten te regelen bij de notaris. Strikt formeel gezien zou dat niet nodig zijn. Het werkt wel praktisch, want ze zijn wel daarmee degene die de planning voor de ins faciliteren en dat is bijna nog wel de lastigste taak, omdat in die taak de afhankelijkheid heel groot is van anderen. Je kan het zelf niet regisseren eigenlijk. Dus je probeert het zo goed mogelijk te plannen en te organiseren. Dus je merkt al dat die rol van de gebiedsregisseur formuleert, dat dat ook een rol is, waarbij van hele grote lijnen zegmaar de financiering van ow de strategische ontwikkeling van ow, de visie van ow tot en met de kleinst mogelijke eenheden, namelijk allerlei problemen over kavelwegen, leidingen en kabels. Die dus allemaal op het bordje komen in het bureau van de gebiedsregisseur. En daarmee is het wel een hele kwetsbare rol die heel goed eigenlijk ondersteund moet worden door vertegenwoordigers vanuit de 5 organisaties die er bij betrokken zijn. Als dat niet goed genoeg gebeurt, dan is het een gebiedsregisseur met lamme handjes, als ik het zo mag zeggen. De reden hiervan is dat de dingen die in ow gebeuren niet traditioneel zijn. Op heel veel punten zijn die vernieuwend en anders. En dat zullen mensen in betrokken organisaties niet automatisch accepteren. Dat moet geaccepteerd worden vanuit de regie van ow. En dus moeten er meewerkende voormannen of vrouwen zitten bij Zeewolde, Almere, RVB, waterschap & provincie. En je merkt dat dat soms gaat knellen.

O: Oke en wat is er nou voor de initiatiefnemer wezenlijk anders als ze daar een initiatief starten in vergelijking met dat ze dat binnen reguliere integrale gebiedsontwikkeling een kavel kopen en gaan bouwen?

G: Nou ja kijk eigenlijk zijn er heel veel dingen anders. En het begint eigenlijk dat de plek indifferent is. Dus men mag een plek zoeken. Wel binnen bepaalde beperkingen, in principe is het ook mogelijk om een plek te zoeken op reguliere pachtgrond, alleen heb je zelf dan een groot probleem, want dan moet je reguliere pacht organiseren, of op grond van een projectontwikkelaar, dan zal die zeggen van joh hoeveel geld heb je daarvoor over. Voorlopig wordt er vooral op de grond van de rijksoverheid ontwikkelt. Planologisch gezien, kun je overal de keuze maken. Dat is wel grappig overigens, dat zeg ik nu voor het eerst denk ik of zo. Wel grappig dat er nooit een initiatiefnemer komt die zegt van joh. Laat ik nu eens eventjes op zo'n hoekje bij zo'n projectontwikkelaar zitten, want misschien is die wel blij als die 2000 of 3000 meter kan verkopen. Misschien zelfs voor dezelfde prijs. Maar als je die plek leuker vindt, dan heb je er misschien ook wel iets meer voor over. Maar dat soort keuzes zie ik nog niet gebeuren. Wat dat betreft voelt men zich toch nog wel een soort gedwongen in een systeem waarbij het voorgesorteerde aanbod geaccepteerd wordt als het aanbod, terwijl de vrijheid groter is. Dus het indifferent waar men gaat zitten, hoe groot de kavel is, wat je er kan doen. Bij een traditioneel planologisch iets is bepaald daar mogen alleen maar sociale woningen komen, of daar mogen alleen maar vrijstaande woningen komen en daar mogen alleen maar 2 onder 1 kapwoningen komen. En dat perceel is een vaste maat en de weg ligt er al. De leidingen en aansluitingen en riolering is er ook. Het is bouwrijp gemaakt. Want daar begint het mee. Dat is iets wat mensen vrij snel al snappen, het verschil tussen bouwrijp maken en niet bouwrijp gemaakt. Tot mijn grote verbazing, want als ik zelf met deskundigen op het gebied van gebiedsontwikkeling daar rond rij, moet ik ze uit gaan leggen, dat dit niet bouwrijp gemaakt is. Dat is wel heel grappig. Het niet bouwrijp maken en zoeken naar andere oplossingen hiervoor zorgt voor een enorme kostenreductie in het gebied, want het ophogen van grond en het voorbelasten en dat zulk dingen, vereist grootschalige aankopen, ontwikkelen, Van tevoren de verkaveling bedenken. Dus de samenhang met bouwrijpmaken is enorm. En ik durf zelfs de stelling aan te nemen dat het feit dat veel gemeenten met hun ontwikkelbedrijf in de problemen zijn geraakt in 2008, heeft vooral te maken met een te star denken over hoe je gronden eigenlijk ontwikkelrijp moet maken. Men dacht altijd dat het noodzakelijk was om het dan bouwrijp te maken, maar je moet misschien daarin ook terugdenken. En je kan de risico's voor de gemeenten aanzienlijk verminderen wanneer die dit niet op zich neemt. Terwijl eigenlijk in de traditionele sfeer gemeentes nadenken over het feit dat ze heel veel kunnen verdienen als ze dat juist wel doen.

O: Maar ja als ze het dan niet verkopen dan zijn ze.

G: Nou ja er wordt altijd uitgegaan van optimistisch scenario van verkopen. Maar het is eigenlijk niet de taak van de gemeente om daar een strategische positie in te nemen denk ik. Je zou kunnen zeggen, die vindt zijn oorsprong in de woningnood na de tweede wereldoorlog. Dus dat is in de planologische ontwikkeling is heel sterk geënt op schaarsteproblemen die in de jaren 50 hebben voorgedaan. En nieuwe inzichten ten aanzien van innovatie in de woningbouw en in de realisatie van gebiedsontwikkelingen, die hebben eigenlijk nauwelijks nog invloed gehad op dat denken. En er is denk ik geen sector denkbaar

in de samenleving, waar de systemen van productie en ontwikkeling zo star zijn als in de woningbouw ontwikkeling. Er is nu een commissie Wientjes, maar die maken zich daar zorgen over en die zijn bezig om die innovatie te ontwikkelen, maar het is noodzakelijk en dat is wel iets wat ik als een persoonlijke visie altijd bij me had. Ik had in de jaren 90 ben ik sterk betrokken geweest bij de logistieke sector in nl en ik heb enorme veranderingen daar gezien door de ketenomkering. Ik was eigenlijk heel erg verbaasd toen ik steeds mee betrokken raakte bij de gebiedsontwikkeling, hoe slecht eigenlijk de ketenomkering in de hele vastgoedwereld tot ontwikkeling gekomen is. Die is eigenlijk nog steeds nauwelijks tot ontwikkeling gekomen.

O: Nu enigszins in OW

G: Ja en je ziet wel meer plekken in NL waar dit, zoals particulier opdrachtgeverschap is wel iets wat er een boost aan gegeven heeft, maar dat is allemaal nog kleinschalig. Het collectief CPO gebeuren heeft iets betekent daarin. Kleinschalig, maar ook nog heel erg ingekaderd voor een klein gebiedje of zo. En het grappige is dat we ook heel weinig leren van de dingen die gebeuren. De woningmarkt past niet meer op de vraagstukken van vandaag, en dat is het probleem. En dat begint dus eigenlijk al, dat is het rare, bij het bouwrijp maken.

O: Ja, want daar wordt alles al bepaald.

G: Daar wordt alles al bepaald. En ik snap dus niet. Ik ben met zoveel groepen in OW geweest. Ik snap niet, dat ze dat niet gelijk zien.

O: Nee die markt is veel te breed, met veel te veel soorten consumenten en behoeften. Iedereen wil wat anders.

G: Ja, en zo grappig dat je zien dat er in OW mensen zijn die containerwoningen maken, omdat ze met een uitkering een eigen huis willen hebben. En dan kom je in die containerwoning en het is een fantastische woning geworden. Het kost 130.000 euro, inclusief grondkosten en alles.

O: Ja, dan heb je toch je eigen huis.

G: Een eigen plekje. Nou ja ruimte en vrijheid is ook zo iets. Je zou kunnen zeggen: die diversiteit dus in die zin zijn we heel goed bezig vanuit de inspiratie die in dat RRAAM gebeuren neergelegd is. Maar laat ik zeggen, die diversiteit en die andere manier van ontwikkelen, blijkt wel te werken. En daar zitten best wel een aantal dingen aan. Dus ik wil niet zeggen dat het allemaal feilloos is. En dat gaat veel harder dan dat we ooit bedacht hadden. Laten we even er vanuit gaan dat wij bedacht hadden dat er mogelijk wel 15.000 woningen zouden komen. Maar dat het heel erg langzaam op gang zou komen, misschien wel met 30 initiatieven per jaar in eerste instantie voor de eerste jaren. Maar ja ik weet niet, we hebben nu eigenlijk al honderden per jaar.

O: Ja, wat was het dit jaar? Ik geloof dat het in drie maanden alweer 100 initiatieven erbij waren.

G: Ja zoiets, ik hou het niet meer bij. En dan kom je eigenlijk ook bij het punt van, gaat het over zelfbouw, of gaat het daar helemaal niet over? En eigenlijk vind ik dat het niet moet gaan over zelfbouw, maar over het realiseren van je eigen wensen.

O: Ja, maar daarom is het ook niet per se zelfbouw, maar meer zelforganisatie. Kijk je kan natuurlijk je stip kiezen en je kan het dan natuurlijk alsnog uitbesteden. Het is je eigen keuze hoe je dat voor de rest organiseert.

G: Ik zou als ik daar zou gaan wonen. Zou ik eigenlijk niet al teveel zelf willen doen. Ik zou het liefst een architect even in de hand nemen die later ook bouwtoezicht doet. En een aannemer en ik zou heel erg willen nadenken over hoe ik de buitenruimte ga organiseren, maar daar heb ik dan ook nog wel een hulpje bij nodig. En ik ga niet zelf alles om zitten spitten, dat komen ze maar doen.

O: Nee, maar er is natuurlijk een heel groot verschil tussen de bouwfase en de planningsfase.

G: ja

O: En als je bv in OW als initiatiefnemer zou starten, in hoeverre vind je dan dat zo in ow mogelijk is. Aangezien er toch wel een aantal grenzen en beperkingen zijn in de zin van de kaders die gesteld zijn. Maar in hoeverre, van 1 tot 10 denk je dat zelforganisatie echt te bereiken is in OW?

G: Het is eigenlijk een rare vraag, want je zou kunnen zeggen dat zo eigenlijk nooit voor 100% bestaat. Waar je dan ook, want er zijn zoveel afhankelijkheden. Ik heb net even iets gezegd over kabels en leidingen, ik bedoel je kan eigenlijk niet wonen als je niet gewoon de waterleiding en de elektriciteit hebt. Want ook al heb je 0 op de meter, dan heb je nog op momenten dat de zon niet schijnt, of het niet waait, heb je toch nog een behoefte aan wat elektriciteit, ook al kan je nog wel wat opslaan. Maar ergens heb je nog wel een soort back-up nodig. Je mag in NL niet gewoon het grondwater gebruiken om te consumeren, dus er zijn een aantal beperkingen die sowieso aan de orde zijn. Je zou ook dingen kunnen zeggen als de maatvoering van wegen en ook de eisen die aan een berm worden gesteld. Dat zijn natuurlijk toch beperkingen. Maar je zou kunnen zeggen, als wij PO in de traditionele zin zoals we dat kennen in NL. Zoals, de kavel is bepaald en de prijs. Als daar de ZO op 50% zou staan, dan staat hij hier op 70 of 80%. Zoiets, en bij CPO staat hij dan op 30 of 30%. Zo heb je een soort schaal. Wat wel interessant is, is dat we het hier eigenlijk niet zeggen van er moeten hier woningen komen. Er staat wel ergens een berekening van 15000 woningen, maar je mag er ook iets anders doen of zo. Maar je ziet toch dat de eerste reflex van mensen gaat toch eigenlijk over wonen. Maar je ziet wel dat er heel veel leuke bijzondere oplossingen komen, Want het gaan wonen in OW betekent voor de meeste mensen niet het gaan wonen in ow maar het gaan leven in ow. En dat hangt wel samen met 1 van de regeltjes die er is, want je mag niet zomaar je hele kavel gaan bebouwen. Slechts 25%. En je moet 50% agrarisch doen. Nou ja, daar kan je heel erg strikt over nadenken, van is dat nou allemaal agrarisch. Nee, het leidt ertoe, dat mensen nadenken over, wat gaan we doen. Dus je ziet dat daar op een gegeven moment iemand een wijngaard begint, met een B&B erbij. Dat is een oplossing. Een ander doet weer iets anders. Maar je moet daar dus niet teveel vanuit het symptoom agrarisch over nadenken, je moet daar over nadenken van, vinden mensen hier een plek

waar wonen een onderdeel is van leven. En dan zie je dat een advocaat denk, van ik ben advocaat en ik woon en werk in Adam, dat die daar gaat wonen en zijn vrouw zegt dat ze wel een grote tuin wil en voedsel gaan produceren. En dat op een gegeven moment die advocaat een aantal dagen minder gaat werken en dan gewoon eigenlijk bezig is om erwten bonen en andere dingen te regelen. Je ziet dat er dus andere dingen ontstaan. Dus het gaat ook over in meest extreme, dat het leven in zo een situatie anders wordt, anders kan, zonder dat dat teveel uitgestippeld is. Dus die zo, het grappige is, door de manier van ontwikkelen hebben we ontdekt dat die ZO niet alleen gaat over het realiseren van de woning, maar ook over het realiseren van de omgeving enzovoort. En dat begint al ver voordat de mensen er gaan wonen. Dus dat de digitale omgeving, samenwerking, informatie uitwisseling, die is in OW veel verder mijlenveel verder op het moment dat mensen er gaan wonen, dan dat dat bij allerlei andere gebiedsontwikkelingen het geval is. In die zin is er wel een soort modernisering van de digitale sociale samenhang. Dat is ook wel grappig. De spanningen zijn ook anders. Ik bedoel eigenlijk is het zo, dat overal waar mensen samenleven tenminste in de stad, maar zeker op het platte land zijn conflicten die te maken hebben met de scheidslijn wat mijn en dijn is. En dat gaat hier ook oer de kavelwegen. Laat ik zeggen, dat laat zich meestal wel oplossen en soms leidt dat tot grote ruzies. En dan ontstaan er nieuwe situaties, en die zijn anders. Je ziet ook wat je bij alle soorten verenigingen ziet, een vereniging begint vanuit bijna een soort altruïstische inzet van mensen. En een paar fasen later is er sprake van een bijna professionele inzet. De eerste voorzitter van een vereniging is de padre familias. De laatste voorzitter van een vereniging is een manager. Die weet niet meer wat er allemaal precies gebeurt, maar heeft zijn mensen die weten wat er gebeurt. Is het spin in een web. En die overgangssituatie, die vind je hier dus ook. De uitdaging is ook dat in OW zal de diversiteit, dat moet een impuls zijn, maar de diversiteit leidt ook tot conflicten. So What? Hoort het niet bij een samenleving dat er conflicten zijn? We proberen dat weg te masseren en te regelen en dan komt het vraagstuk op tafel, al ver voordat we OW maakte, is het niet de taak van de gemeente om te zorgen dat dat niet gebeurt?

O: Dat is onvermijdelijk.

G: Maar is dat niet een rare vraag voor ambtenaren? Dus wij zijn heel ver afgekomen in onze bemoederen als overheid van de samenleving. Waar eigenlijk die overheid voor is. En dat zie je ook terug in OW. En dat is mijn verhaal.

O: Nou ik denk dat ik het eigenlijk wel heb, ik zal hem even stopzetten.

Mark Spetter

O: Hij loopt. Allereerste hartstikke bedankt dat je tijd hebt kunnen vrijmaken voor het interview. Zou je mij kunnen vertellen wat je precies in OW doet en hoe je erbij bent gekomen, want je bent een initiatief gestart heb ik begrepen?

M: Ja, we hebben initiatief nummer 40, dus dat is een vrij vroeg nummer. Inmiddels zit het op 700 of zo?

O: Ja het gaat nu heel hard. Twee maanden geleden was het al over de 500 geloof ik.

M: Ja, ik zag net ook al op FB dat mensen vroegen van: ja ik wil graag een afspraak, maar dat wordt dan over de vakantie getild en ik wil zo graag.

O: Ik zat toevallig op de FB van OW en dat ook iemand zei dat het zo lang duurde voordat de volgende bijeenkomst is.

M: Ja precies, diezelfde. Maar dat is fijn om te zien dat er zoveel mensen zijn die geïnteresseerd zijn. Het is uiteindelijk 4400 hectare, dus er is nog plek zat. 1 van die mensen vroeg zich af : is er straks nog plek? Maar dat is er nog wel. Dus wij ontwikkelen een woning met bijgebouw en je vraag was ook van waarom toch?

O: ja dat klopt, hoe ben je er bij gekomen.

M: Ik ben al een tijd bezig met duurzaamheid in brede zin. Ik adviseer op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Ik heb bij ... gewerkt, waar we ons bezighielden met verduurzaming bebouwde omgeving, dus ik zit een beetje in die richting al. En ik had al een tijdje een idee, ik zou wel is een keer een heel duurzame woning willen, maar toen wist ik nog niet van OW. En we wonen hier in Almere en het dak ligt vol met zonnepanelen dus op zich prima. Maar toch, het is een B-label en het is verder een traditionele woning, dus het was alleen een idee. Toen kwam OW langs en toen had ik iets van oke, dit is eigenlijk wel dé kans om notabene in Almere zoiets te ontwikkelen en helemaal gewoon all the way te gaan. Mijn vrouw was in het begin niet zo enthousiast, dus hebben we het ook weer even laten liggen. Toen zijn we uiteindelijk toch weer terug gekomen van ja, ik wil dit zó graag en zij had inmiddels zoiets van oke het zou misschien toch heel erg leuk kunnen worden, dus we nemen vast initiatief en we gaan het proces gewoon in en verder zien we wel. En nou ja zo begint het. Eerst een gesprek met OW, toen had je nog gewoon als IN een gesprek met de voormalige gebiedsregisseur, dat was nog voor Yvonne. Later werd dat dus Yvonne. En inmiddels gaat dat dus per bijeenkomst gezien de massaliteit. Zo zijn we op het gesprek in gegaan en dat is al best wel een tijdje geleden. Het is nu 2017, ik denk dat wij in 2015 al die stip hebben laten zetten. Dus toen lag het even stil, toen kwamen we weer terug, toen gingen we dat hele ontwikkeltraject in. Wij kwamen ook op wat archeologievondsten. Dat heeft ons een heleboel tijd gekost ook wel wat extra geld. Dan ben je zo weer 3 4 maanden verder. Ons denkproces ging ook van links naar recht, van boven naar onder dus dat was ook nog niet zo makkelijk. Dus al met al is het best een lange doorlooptijd, maar ik zie het niet als een zwaar proces. Het is was complexer dan gewoon, maar goed daar komen we misschien nog wel op.

O: Maar het is niet voortgekomen uit een bepaalde gebeurtenis?

M: nee het is voortgekomen uit de wens van ik zou weleens een super duurzame woning willen hebben. En toen kwam deze gelegenheid.

O: Ja oke, dat is wel interessant. Hebben jullie ook als IN veel contact met andere INS?

M: Niet zo heel veel eigenlijk. Wel, vooral functioneel en ik zou eigenlijk wel wat meer contact willen, maar ja druk druk druk eigenlijk het klassieke argument. Maar nee, het is eigenlijk een tijdkwestie en het nog net niet belangrijk genoeg vinden blijkbaar, want ik vind het contact juist wel heel erg leuk en boeiend. Er is binnenkort een 2 september of zo een barbecue van ons groepje, ons straatje zeg maar. De eerste buurtbarbecue, daar zou ik hartstikke naartoe willen, maar goed dan ben ik net een lang weekend weg en dan gaat dat weer niet. Maar ik vind het superleuk die contacten.

O: Hoe ver zijn jullie eigenlijk nu met de realisatie?

M: Wij zitten nu in de fase van de omgevingsvergunning. We wachten op het akkoord van de omgevingsvergunning.

O: En waar zitten jullie ongeveer op de kaart?

M: Dat kan ik je zo laten zien. Tureluur zuid.

O: is dat bij de loods woningen?

M: Nee, als je vanaf de vogelweg, naja hierzo. En dan heb je hier die projectmatige bouw, waar ik heel erg niet blij mee ben. Ik weet niet of dat ook nog ergens een plek gaat krijgen, maar vind ik helemaal niet passen bij OW, maar goed deze architect heeft het nog net op tijd voor elkaar gekregen om dat hele stuk daar op deze manier te ontwikkelen. Echt super jammer, maar goed het is er.

O: En jullie bouwen met stro toch?

M: Ja, ik zal je een plaatje laten zien. Het is overigens nog steeds de vraag of dit het gaat worden, maar oke. Dit is in ieder geval wat we hebben ingediend, qua omgevingsvergunning. Dit is schuur en woning. Zonnepanelen op het schuurdak. Dit groen is niet toeval, dat is ook echt bedoeld als groen dak. En dit is het bijgebouw.

O: Het ziet er wel heel gaaf uit.

M: Ja, dat ziet er zeker gaaf uit ja. Dit is ook te duur hoor, dus het is allemaal nog de vraag of het op deze manier gaat worden. Maar dit is wel het ontwerp, met een reciprocaal dak zoals ze dat noemen. Dus ja, dat is hem.

O: Leuk. En het contact met de ander INS op functioneel niveau, is dat echt meer in de zin van hoe werkt dit hoe werkt dat? Of gaat het ook verder ?

M: Ook wel hoe werkt dit hoe werkt dat, dat is vooral via FB, daar heb ik in het begin vooral baat bij gehad van jongens ik moet archeologisch onderzoek doen. Toen zeiden anderen van sluit maar aan, want wij zijn het al aan het organiseren, super heel fijn. En later werd het heel functioneel toen het over de weg ging. En de vtz. Ik zal je ondertussen het plaatje laten zien.

O: oh ja en hier zijn ze volgens mij ook al aan het ontwikkelen.

M: Ik ben er eigenlijk al een hele tijd niet geweest. Ik ga vandaag of morgen er weer even langs om te kijken wat er allemaal gebeurt.

O: In mei ben ik geweest en toen begin juni, toen zag ik ook al dat er veel meer gebouwd was. Maar het contact over de gezamenlijke weg dat is wel te doen?

M: Ja, en dat was heel intensief en ik vind dat wel interessante en leuke processen, maar dat ging zeker niet van een leien dakje. Maar het grappige was, wij waren een paar jaar geleden in Ierland in een eco-village. Ik kende daar een van de organisatoren van en die heeft ons uitgebreid rondgeleid en ons van alles verteld. Super interessant, en hij zei ook de techniek is het probleem niet, dat kunnen we allemaal wel. Maar de sociale processen, daar zit het hem in, dat is de moeilijkheid. En dat is hier ook, maar goed, dat hoort erbij en ik was er in die zin dus een beetje op voorbereid en ik heb af en toen ook geprobeerd een bemiddelende rol te spelen. Van jongens we kunnen moeilijk gaan lopen doen hier, maar we moeten er uiteindelijk toch hier met zijn allen samen uitkomen en uiteindelijk is dat ook zo. In het begin zie je dat mensen heel erg veel moeite hebben met oplossing a of b en dan lijkt je er niet uit te komen. Maar goed ik had zoiets het is simpel, de tijd gaat dringen, men wil op enig moment ontwikkelen en dan moet je tot een oplossing komen en dat is ook prima. Ik hoop dat het bij allen nog in goede harmonie is gebeurd en dat we straks gewoon gaan barbecueën en dan heb je samen al van alles meegemaakt. Dus ik vind het hartstikke leuk, ik vind het onderdeel van het geheel.

O: En is er dan ook een bepaalde IN die dan het voortouw neemt?

M: Ja, dat zie je ontstaan, dus we hadden Sven, die zit in 90 geloof ik. Dat is 1 van de trekkers geweest samen met Frank. Frank met zijn blog, die heb je waarschijnlijk wel gezien. Dat is echt voor iedereen een soort OW handleiding geworden, die heeft gedurende zijn proces zoveel online gezet en gepost en informatie en plaatjes, tekeningen, als zijn belevenissen. Dat is heel waardevol geweest en nog steeds.

O: Is dat ook belangrijk voor latere INS om een kijkje te kunnen nemen bij de eerdere INS?

M: Absoluut ja. Ik word ook nog weleens een paar keer gebeld hoor dat mensen dan in de buurt komen en dan willen weten hoe heb je dit gedaan en hoe heb je dat opgelost. Dus ja elkaar helpen, informatief is zeker een belangrijke rol.

O: Oke en toen jullie begonnen met het initiatief, was zeg maar alle informatie om te kunnen starten en het proces rollend te krijgen makkelijk te vinden op 1 locatie via he projectteam?

M: Nee in het begin nog niet zo nee. Maar ik heb daar nooit echt last van gehad. We hebben ook een vrij traag project uiteindelijk doorlopen. We hadden niet iets van tak tak ontwerp en nu willen we alles weten. En parallel aan ons traject kwam er steeds meer informatie beschikbaar. En het liep zo, dat op het moment dat we het nodig hadden, dat het er ook was. Dus ik lees weleens van mensen van ja de gemeente dit en dat en dit is er nog niet en dat is er nog niet. Dan denk ik van nou, ik heb daar helemaal geen last van gehad of joh dat komt wel of zo.

O: Dus je bent daar niet in belemmerd, dat je niet aan de benodigde informatie kon komen?

M: Nee, we zijn daar absoluut niet in belemmerd. Af en toe heb je die informatie natuurlijk gewoon nodig en dan ga je zoeken, maar dan vind je het van mede INS of van het projectteam OW die ik verder heel erg behulpzaam vind.

O: En denk je dat dat nu beter is dan in het begin?

M: Ja dat is nu absoluut beter. Ik denk dat als je nu al IN aanmeldt. Dat dan al zo veel bekend is, stappenplan, actieplan, hoe om te gaan met archeologie. Uiteindelijk was onze kavel samen met nog een paar kavel het leidend voorwerp geweest in het leren voor de gemeente hoe om te gaan met archeologische vondsten. Dus wij liepen er tegenaan oke, het is ons overkomen, wij hadden echt heel veel archeologie en dat was voor de gemeente ook zoiets van ja jemig wat moeten we daar nou mee. Eigenlijk kan je hier niet ontwikkelen. Dat is nu weer omgezet in informatie en kennis in een andere zienswijze en daar hebben de toekomstige bewoners weer baat bij.

O: Dat is wel interessant, dat de overheid zeg maar zich lerend opstelt.

M: Zeker, dit team OW onder leiding van Yvonne, is heel erg proactief en heel erg meedenkend en nadenkend. Eigenlijk veel meer dan je zou mogen verwachten misschien op basis van de uitgangspunten. Want het uitgangspunt is, de gemeente doet niks en jij doet alles zelf, maar ze zijn zo begaan met de ontwikkeling, dat ze eigenlijk veel meer doen denkt ik dat je officieel zou mogen verwachten.

O: Dus ze faciliteren eigen te veel?

M: Nou ja te veel, het is natuurlijk hartstikke fijn dat ze het doen, het is natuurlijk in het belang van iedereen uiteindelijk. Dus ik zeg niet dat ze het niet moeten doen. Maar als ze het heel strikt zouden doen, zoals oorspronkelijk bedacht, zouden ze denk ik veel minder doen.

O: Ja, meer alleen alle informatie verschaffen?

M: ja, van joh dit zijn de spelregels en veel succes. Ja en hoe moet het dan met de weg? Ja jij bent IN, maar nu zeggen ze ja er zijn wtz er zijn verenigingen en dan moet je dit en dat doen. Nou ja hartstikke fijn.

O: Dus ze geven wel een soort van aanzet.

M: Ja

O: en is die rol van Yvonne als gebiedsregisseur, dan bijna wel onmisbaar?

M: Ja bijna onmisbaar, want je loopt ook als gemeente en als ins tegen dingen aan die je niet hebt kunnen voorzien. En als je ze had willen voorzien dan was het een heel ingewikkeld fictief complex construct geworden van ja probeer van tevoren te denken en alles vast te leggen. Nou dan loop je daar weer tegen aan. Dus wat heel goed is, ze zijn gewoon begonnen met een paar spelregels en kijk maar waar je tegen aan loopt. En dat is een risico. En de eerste bewoners zijn tegen een aantal dingen gelopen, ja daar kan je op mopperen en zo, maar je kan ook zeggen nou ja wat fijn dat dat hier kan. En dat we met zijn allen het uit kunnen zoeken hoe het dan wel moet.

O: Op zich is het ook niet heel raar dat als je met zo'n experiment mee doet dat je tegen dingen aanloopt.

M: Precies precies, dat weet je ook ja. Als je verwacht ik kom en alles wordt voor mij geregeld, dan moet je ergens anders gaan wonen.

O: Ervaar je dan ook dat de overheid zicht ook anders opstelt ten opzichte van reguliere gebiedsontwikkeling? Wat betreft meer de faciliterende rol in plaat van alles voorbereiden?

M: ja, kijk qua proces hebben ze het 180 graden omgedraaid, dus dat is sowieso anders. Dus in plaats van de bewoners helemaal onderaan begint het bij de bewoners. Dus dat is al totaal anders. Maar verder of ze zich heel anders opstellen, daar heb ik eigenlijk te weinig ervaring voor met reguliere gebiedsontwikkeling. Wat ik hier ervaar is dat dus het team OW heel proactief is en dus niet wat je misschien zou kunnen zeggen traditioneel de regels volgt, maar zegt oke dit is een issue en hoe gaan we dit oplossen. En dat past bij OW dus ik denk dat het antwoord ja is. Ja ze stellen zich anders op.

O: Ik denk ook dat het inderdaad meer faciliterend is.

M: Ja in plaats van regulerend. Van dit mag niet en dat mag niet oke, jullie willen dat, dan gaan we kijken of dit wel mogelijk is.

O: En zijn er dan in dit hele proces ook nog financiële of organisatorische beperkingen voor jullie initiatief gesteld in de zin van mogen er ook bepaalde dingen niet, wat mag wel, hoe ervaar je dat?

M: Ja, dat is een beetje dubbel. 1 van de spelregels is aaneengesloten rood en daar is veel discussie over geweest, van alles is rood. Een pergola is geloof ik al rood. Dus als je ergens verderop op je kavel een pergola wilt neerzetten, dan moet het opeens aaneengesloten zijn. Een kippenhok is geloof ik al rood. Dat zijn de grenzen van zo'n spelregel. Aan de andere kant denk ik van ja, het is eigenlijk wel een hele fijne spelregel, want als je dat niet doet. Kan het 1 grote zooi worden in heel OW. Een gebouwtje hier een stapeltje daar en een kastje daar een tuinhuisje daar. Laten we dat allemaal compact houden, zodat het een mooi open en

groen gebied wordt, wat ook de bedoeling was. Dus soms denk je lastig zo'n aaneengesloten rood, maar ik snap het ook weer wel en ik denk dat het uiteindelijk ook wel voordelen heeft.

O: Het is toch misschien wel een soort van spanningsveld, want een regel is toch om je te beschermen van iets of het beperken.

M: Ja, en het is maar net hoe je er tegenaan kijkt. Kijk als je als IN puur naar je eigen belang kijkt en naar jouw kavel en je vindt dit een lastige regel. dan zeg je wat een gezeur met al die regels, maar als je naar het gebied kijkt en hoe we denk ik met zijn allen dat gebied willen hebben, mooi open en groen, zoals het bedoelt is, dan is het een hele logische spelregel. Ja nou ja, zorg dan maar dat je daar dan aan voldoet en oke ja misschien is dat kippenhokje net eventjes. Maar ja laten we daar niet te makkelijk in zijn, want straks verommeld het gebied.

O: Nee dat is ook zeker waar. Ja wat zijn volgens jouw belangrijke condities zeg maar voor het uitvoeren van een initiatief op basis van zelforganisatie?

M: Vanuit de bewoners?

O: Vanuit de Initiatiefnemers.

M: Nou zonder een gebiedsregisseur was het absoluut moeilijk geweest. Want je moet je voorstellen dat je bv bij zo'n weg of bij verkaveling soms met onmogelijke stukjes kavel blijft zitten. En als iedereen het vanuit zichzelf bekijkt, dan hou je overal van die rare stukjes over en dan moet er zo'n gebiedsregisseur bovenop zitten die zegt van: nou jongens dit willen we niet, want daar hebben we als gebied last van. Dus de gebiedsregisseur is absoluut noodzakelijk.

O: Denk je ook dat interactie met buurtbewoners ook heel belangrijk is?

M: Ja dat is ook essentieel en dat is ook als vanzelf gaat dat eigenlijk. Dus sowieso bij het definiëren van je kavel? Dat is de eerste waar je contact mee hebt, dus daar begint het al mee, dat gaat vanzelf, daar heb je geen GR voor nodig. Vervolgens het aanleggen van weg, hoe gaat die lopen. Zoek je elkaar vanzelf voor op, dus omdat er een paar gezamenlijke dingen in zitten, moet je elkaar vanzelf opzoeken, dus dat hoeft je ook niet te organiseren, dat gaat vanzelf. Soms moet je wel interveniëren als het proces stukt. Of als het proces dus rafelrandjes heeft zoals restkavels, waar je als gebied last van hebt en wat de GR dan op moet lossen. En soms kom je dus ook gewoon tegen nieuwe situaties aan en de een zegt a en de ander zegt b hout zou in principe allebei kunnen. Wat willen we dan? Heb je weer GR nodig.

22:25

O: Dat is wel een interessant punt, dat je op een bepaald punt dan toch de overheid toch wel weer enigszins nodig hebt.

M: Ja, dat hoeft niet de overheid te zijn. Het is nu een overheid, maar het zou ook een private partij kunnen zijn of het zou vanuit de INS zelf kunnen zijn. Van laten we dat centraal

organiseren en dat klinkt gelijk hiërarchisch, en in Utopia krijg je het misschien voor elkaar zonder hiërarchie, maar het punt is, mensen zijn nu eenmaal eerder geneigd om aan zichzelf te denken dan aan het groter geheel en je hebt die ene abstractie laag hoger af en toe nodig om voor het groter geheel de juiste keuzes te maken.

O: Ja dat klopt.

M: En daar komt in deze specifieke situatie dan bij, want dit is een heel groot gebied dat zich organisch ontwikkelt over misschien wel 15 jaar. Je kent van tevoren dus niet alle bewoners. In dat Eco-village in Ierland, was een klein gebiedje met 40 woningen, als die mensen elkaar vooraf allemaal kennen en die zeggen oke dit wordt ons gebied en dit gaan we met zijn allen ontwikkelen, dan heb je dat extra orgaan niet nodig, want dan ben je voortdurend met elkaar het geheel aan het organiseren. Maar dat is hier niet zo.

O: Er druppelen steeds meer mensen bij

M: Er druppelen steeds meer mensen bij en degene die aansluit die heeft weer zijn eigen wensen en eisen, maar het gebiedsbelang moet daar steeds een rol in blijven spelen.

O: Ja, en als u het zelforganisatieproces in OW een cijfer zou kunnen geven van 1 tot 10, in hoeverre is er nu dan vanuit jouw perspectief sprake van echte zelforganisatie. 10 is de meeste vrijheid.

M: Oh de meeste vrijheid. vrijheid vs. wat?

O: restrictie. Want je hebt natuurlijk aan de ene kant mag je heel veel doen, want er zijn minder regels.

M: Oh maar toen je vroeg zelforganisatie had ik een ander perspectief. Je kan natuurlijk de schaal van alles is geregeld tot doe alles zelf, maar het zelforganisatieproces is in eerste instantie dacht ik aan : Ik doe alles zelf tot we doen alles samen. Dat zijn twee verschillende assen. Dus op die eerste restrictie vs. vrijheid geeft ik een 9. Ik ervaar eigenlijk heel weinig restrictie en ik ben blij met de paar restricties die er zijn. Op de as alles alleen vs alle samen, zeg ik op gebiedsniveau zeg de weg, is het een 10 voor alles samen, want daar moet je elkaar vinden. En op mijn kavelniveau is het een 10 voor alles zelf, nou laat ik zeggen een 9, want ik overleg ook met plezier met mijn burens, van waar komt jouw waterpartij, want misschien kan ik daar op aansluiten.

O: Ja je wisselt toch die ideeën onderling uit.

M: Je wisselt uit om te proberen om niet heel erg suboptimaal op kavelniveau te zijn. Dat is trouwens een aspect dat ik zo nog even wil benoemen. Dus je zoekt elkaar zelf op waar je elkaar raakt. Waar we elkaar ook heel erg samen gevonden hebben was op archeologisch onderzoek, waar kavels die elkaar raakte. Wij kwamen in fase 3 terecht. Fase 1 moet iedereen doen, fase 2 zijn er al indicaties en fase 3 wil je niet in zitten. Nou we zijn heel intensief en goed met elkaar opgetrokken en dat heeft ook weer geholpen in het overleg met de gemeente. In onze tijd moest elke IN gewoon fase 1 archeologie laten doen, dus gewoon

gezamenlijk, dan komen er mannetjes langs die boren en zo. Ik ben er ook bij geweest, best leuk. Maar door de ervaring met onze kavels zeggen ze nu, we gaan het zo organiseren dat de gemeente fase 1 gaat doen, zodat je als IN enig zicht hebt op de archeologische risico's voor de kavel die je uitzoekt. Dat was voor mij dus een totale blinde vlek. Ik heb een stukje gebied aangewezen en had geen enkel idee wat het risico was qua archeologie. En dat bleek dus heel groot uiteindelijk bij ons. Dus dat moet je dan gezamenlijk organiseren.

O: Interessant. Ik ben in ieder geval door mijn vragen heen. Ik weet niet of er nog dingen zijn die je kwijt wil, dit is je kans.

M: Ik hoop dat ik er snel kom te zitten

O: wat is de prognose?

M: we hadden gedacht eerste kwartaal 2018 bouwen, maar dat wordt toch misschien iets later door omstandigheden. Hoe meer ik er mee bezig ben hoe minder ik kan wachten. Ik kijk er wel heel erg naar uit ja.

Jos Wits

O: Zo hij loopt. Nou ja, jullie zijn natuurlijk hier een initiatief gestart. Zou u kunnen vertellen hoe jullie eigenlijk bij OW zijn gekomen en hoe jullie het proces eigenlijk een beetje zijn doorlopen?

J: Hoe wij bij ow zijn gekomen is heel simpel, gewoon op Funda. Er was voor mijn buurman Daan Froger, die zit daar achter zijn computer. Die heeft samen met andere mensen een bedrijf opgericht, WIO, Wonen in Oosterwold. En die adverteerden op Funda via een makelaar denk ik. Er waren nog niet eens foto's, want het waren alleen nog maar tekeningen van huizen, loods woningen, met veel ruimte er omheen. We waren best wel lang al eigenlijk op zoek naar iets, we komen uit Hilversum. Naar iets in de regio waar we wat meer buitenruimte hadden en een beetje meer vrijheid. En het liefst zonder daar verder schuld aan te moeten maken. Dus we dachten, hoe kun je nu financieel neutraal oversteken en toch die vrijheid en die ruimte. Na een beetje rekenen, kwamen we er achter dat het gewoon wel haalbaar was hier. Dus daar werden wij steeds enthousiaster van. Toen we dan doorkregen hoe dat ging, want op zich de polder zelf vind ik gewoon schitterend. Ik loop hier al jarenlang veel wandelingen in Flevoland, dus ik ken dit land goed, ik ben er gek op. Ik denk niet dat veel andere mensen uit Hilversum hebben van oeh ah Almere.

O: Almere heeft toch niet echt een hele chique uitstraling misschien.

J: Ja, het is met name beeldvorming. Dat mensen in ieder geval niet positief denken.

O: Dus het is eigenlijk een soort van financieel perspectief dat jullie hier terecht zijn gekomen en niet vanuit een bepaalde denkwijze zoals duurzaamheid?

J: Het perspectief zelf is niet zozeer financieel. Het is meer dat het financieel mogelijk werd. Als je zoiets als wat wij hier hebben probeert te krijgen in 't Gooi, dan ben je gewoon het ik denk het vijfvoudige kwijt, dus dat was gewoon niet haalbaar. En hier was het wel haalbaar.

O: Het is echt ook gewoon de mogelijkheden die hier geboden worden. En hebben jullie ook tijdens het proces contact gehad met andere ins?

J: Eigenlijk is me dat een beetje, tegengevallen wil ik niet zeggen, het was minder dan ik me bv had voorgesteld. Je moet het echt wel opzoeken. Nu hebben wij misschien wel makkelijk praten, omdat we idd in een project zijn gestart van WIO, moestuintjes, dat zijn al die loods woningen die je hier op het rijtje ziet staan + deze. Waarin we heel erg ontzorgd werden. Dus WIO haalde echt de kastanjes uit het vuur bij de overheden. De vergunningsverlening, het regelen en organiseren van de verplichte onderzoeken in de grond. En ook in feite was het een aanbod waarin ook een bepaald type woning zat. Dus ook daar zat minder werk in omdat dat de totale vrijheid beperkt tot een behapbare hoeveelheid vrijheid.

O: En denk je dat jullie minder contact hebben gehad, omdat jullie al in een project zijn gestapt? Denk je dat dat veel meer is voor mensen die alleen zijn gestart?

J: Ja die hebben daar denk ik meer baat bij. Dat je gewoon weet waar je aan toe bent.

O: Die zijn misschien ook meer genoodzaakt om dat contact op te zoeken?

J: Ja, ik kan niet namens andere mensen spreken, maar ik heb zo een vermoeden dat die andere mensen die, met name aan de overkant, dat daar meer behoefte is, omdat daar veel mensen zijn die het echt in hun eentje doen en dat er dan ook meer behoefte is om de ervaringen uit te wisselen.

O: Is het regelen van de straat bij jullie ook door Daan geregeld?

J: Nou kijk het is wel zo dat deze straat niet alleen maar moestuintjes. Hij is zelf geen moestuintje en die 2 hiernaast ook niet. En als je voorbij de bocht bent staan er eigenlijk nog maar 2. Het zijn er in totaal denk ik 12, terwijl er dubbel zoveel woningen komen. Dus de straat is niet per se alleen maar een moestuinenstraat. Maar Daan is wel instrumenteel geweest, ook voor zijn eigen woning en voor die eerste 2 initiatieven voor moestuinen om wat in gang te zetten. Vergunningsverlening en zelfs voorfinanciering voor een deel.

O: Dus jullie zijn eigenlijk meer aan die straat komen te liggen, die zij al hadden aangelegd?

J: Ja, ook daar was het pad geëffend. Wij hebben eigenlijk gewoon een kavel aan het bos gekocht met 2 burens, en daar was voor de rest geen onduidelijkheid over.

O: Nee, maar nou ja, dat kan natuurlijk binnen zo, dat je het ook uit handen kunt geven. Als jullie bv voor informatie ergens moesten zijn, over vergunningen o.i.d.. Zijn jullie dan ook zelf bv naar de projectorganisatie gegaan, of is dat ook via Daan gegaan?

J: Dat ging allemaal via Daan. We hebben ook die vergunningsverlening met zijn allen eigenlijk in 2 fasen ingeleverd bij de gemeente Almere. Maar zo een vergunning zit ook een groot stuk architectuur bij. Van hoe je je perceel inricht, maar met name hoe je huis eruit ziet en of je je ook houdt aan alle regels van ow. Dit hebben we dus gezamenlijk, met de architect van WIO opgesteld, de plannen. En Daan heeft daar de administratie van voor zijn rekening genomen. Dus ik heb er eigenlijk nooit vragen over gehad, want als ik wat te vragen had, ging ik naar Daan.

O: En wat hebben jullie dan wel echt zelf gedaan, met contact met de gemeente of de projectorganisatie?

J: We zijn wel een onafhankelijk initiatief, dus we hebben eerst de A overeenkomst getekend bij Yvonne de Nood. En daarna natuurlijk ook met de grondoverdracht naar de notaris. Verder wat we allemaal zelf hebben gedaan is met name de afbouw. Eigen aannemers in dienst nemen daarvoor.

O: Dus jullie zijn eigenlijk alleen maar bij de gemeente geweest voor de verplichte dingen?

J: Ja, voor de handtekeningen

O: En hebben jullie ook het OP zelf gemaakt? Of ook in samenwerking?

J: Dat was een template, maar het is wel zo. Kijk het OP daar zit heel veel in, daar zit in over hoe je dan idd je onderzoeken doet en hoe je aansluit op de straat. Dat is natuurlijk in overeenstemming met WIO eigenlijk. Het enige aan het OP wat we zelf hebben gedaan is het ontwerp van het huis en dan met name de binnenkant. Het casco stond natuurlijk ook vast en de vorm van de perceelinrichting. De leuke dingen.

O: Ja, en zijn jullie nog tegen bepaalde beperkingen aangelopen tijdens het proces?

J: Ons plan is in 1 keer goedgekeurd, met enige vertraging, maar dat had volgens mij een administratieve reden. Nee het is allemaal best wel probleemloos gegaan eigenlijk. Het duurde wat lang, maar dat kon niemand helpen, want dat had te maken met een nieuwere procedure om er doorheen te komen wat nog niet door was. Dus we moesten nog op de ouderwetse methode.

O: Dat was met het oude bestemmingsplan ?

J: Ja, precies. Dat had te maken met het bestemmingsplan . Dus ja daarom duurde dat gewoon weet ik veel hoeveel maande.

O: het schijnt nu wel verbeterd te zijn.

J: Ja het is volgens mij een half jaartje versnelt inmiddels.

O: Dus hoe lang hebben jullie vanaf het zetten van de stip over de realisatie gedaan?

J: Nog geen 2 jaar. De stip was nog voor de AO hebben we gezet op 1 september en we wonen hier 2 weken

O: 2015?

J: Ja, dus 22 maanden of zo, minder dan 2 jaar.

O: We gaan er eigenlijk best wel snel doorheen. Als je bv zelforganisatie in OW een cijfer zou kunnen geven van 1 tot 10, in hoeverre is in jouw mening de zelforganisatie van toepassing.

J: Nou je voelt wel die regels. Voor een deel valt het ook nog te bezien. Er is bv niet een hele goede definitie van Stadslandbouw, het is ook helemaal niet duidelijk dus. En mensen vatten dat op hele andere manieren op. Wij zitten ook te worstelen met, we hebben allerlei ideetjes, maar bij de stadslandbouw kan ik toch niet zeggen dat het mij een gevoel van beperking geeft, want eigenlijk ligt het heel dicht bij wat we toch al van plan waren om te gaan doen. Maar het is wel zo dat als je een schuurtje erbij zou willen voor je apparatuur of zo, dan moet je daar wel bvo voor hebben. Dat betekent wel dat je misschien meer land moet kopen dan dat je misschien zou willen. En nu hebben wij natuurlijk de pech dat we nergens heen kunnen. Dus dat voel ik wel, nu is dat niet acuut, maar ik kan mij voorstellen dat er is een keer een behoefte komt om iets neer te zetten en dan denk ik niet dat we daar een vergunning voor krijgen.

O: Dus je merkt toch wel restricties?

J: Ja dat voel ik wel. Ik vind het niet onterecht hoor, want het is bv duidelijk. Bij voorbaat hebben wij ervoor gekozen om dit ingesloten stukje land te nemen. Dus dan moeten wij ook die beperkingen accepteren, maar ik voel hem wel.

O: Is het bv mogelijk om erbij te kopen?

J: Ja er zijn meerdere mensen die dat doen. Als je bv de mensen van de gele woning, die hebben een heel stuk er achter gekocht. Die hebben hun perceel bijna verdubbeld. Terwijl ze al hadden gekocht, hebben ze een stuk bijgekocht. Door omstandigheden kon dat en daar hebben ze een hele grote tuin door gekregen. Zolang je niet ingeklemd bent door andere initiatieven, is het gewoon vrij en kun je dat doen.

O: En als jullie bv nu opnieuw zouden kunnen beginnen, zouden jullie het weer op deze manier doen of zouden jullie het anders aanpakken?

J: Als ik meer zelf zou moeten doen, zoals Marien of Frank, als ik dat zo inschat van die blogs, dan denk ik niet dat ik dat voor elkaar zou krijgen. We werken allebei, dus dat is gewoon niet haalbaar. Dus dan zou ik nog steeds kiezen voor zo een bouwgroep. Ik ben nog steeds enthousiast. Als we dit nog niet hadden en ik zou het nu ontdekken, dan zou ik waarschijnlijk nog steeds instappen. Wel een iets groter perceel om het gevoel te hebben dat ik nog iets kan.

O: Ja eigenlijk heb ik het nu al.

J: Ik weet niet of er veel aanknopingspunten zijn voor jou.

O: Nou ik denk het wel, want jullie hebben er bewust voor gekozen om het weel deels uit handen te geven. Dat is ook een vorm van zo.